

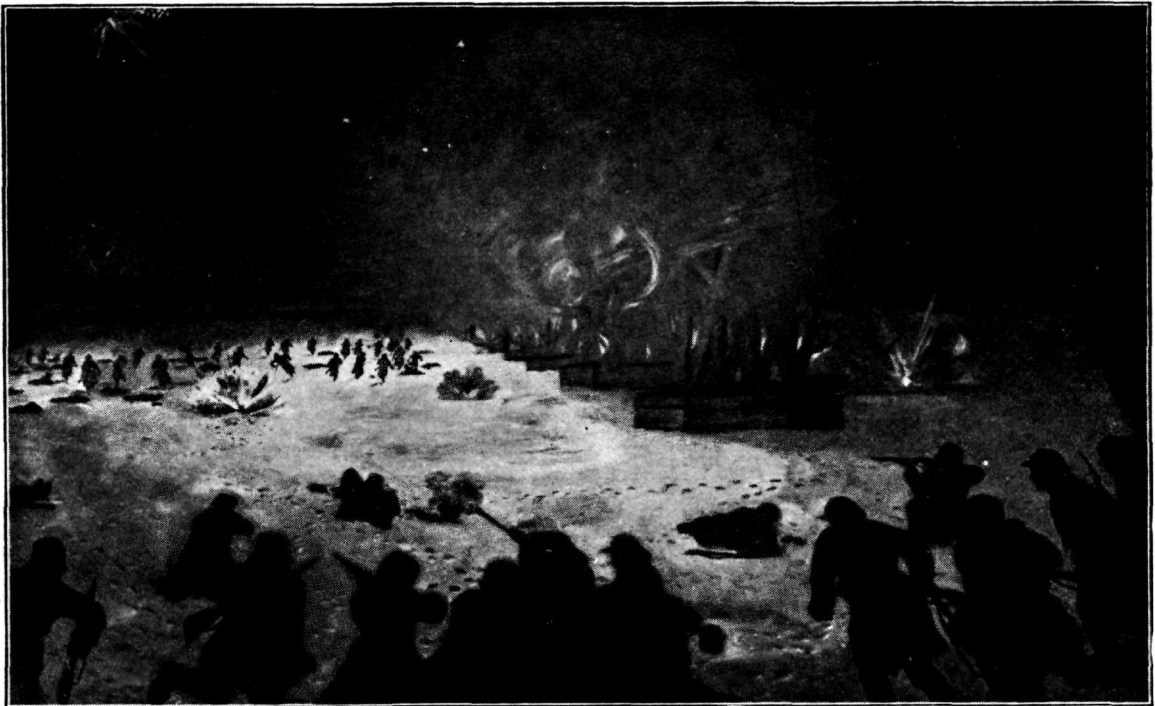

SÕJAASJANDUSE + AJAKIRI

⇒ SODUR ⇐

Nr. 7/8

24. veebruaril 1932

A. Vihvelin.

Kriüša lahing.

Igasugused **villased ja puuvillased riided**

ostate kasulikult

kodumaa vabrikute riidekauplusest

HEINRICH TOFER

Tallinn, Suur Karja nr. 15. Telefon 18-03 (445-23).

*

Maaväe

Vormiriiet

kõiki seltsi

Mereväe

ülrikonna ja palitu jaoks

alati laos.

Lennuväe

Müük soodsail tingimustel, suurel ja väikesel arvul.

Taimevõitehas

„Eesti Kokovar“

Tallinnas, Volta 3. Tel. nr.nr. 439-53 ja 441-96.

Ostke ainult kõrges headuses

◆ taimevõid „ASTA“

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

SÕDUR

№ 7/8

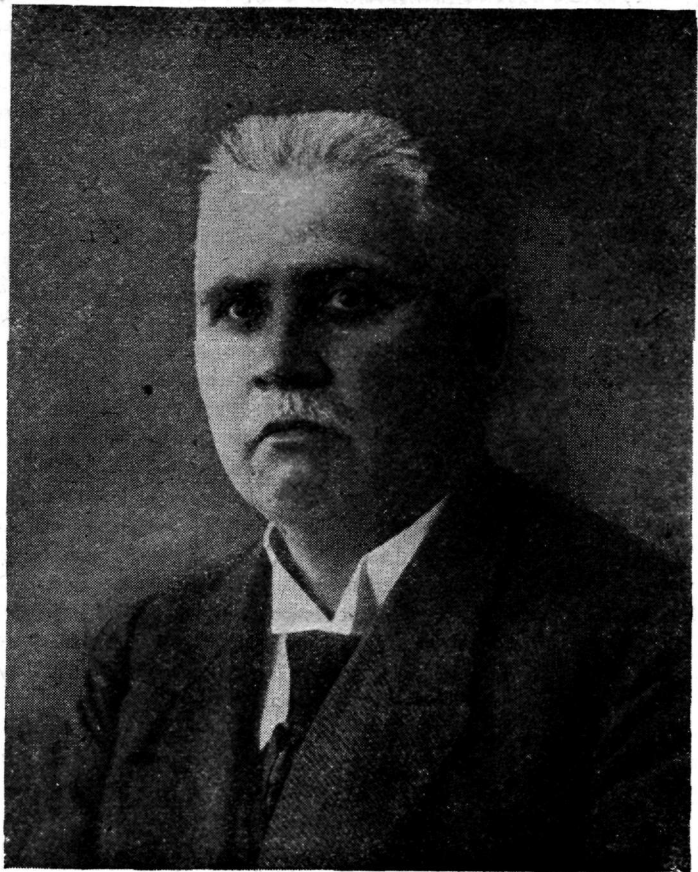
Kesknädalal, 24. veebruaril 1932.

XIV aastakäik.

Vabariigi 14. aastapäeva puhul

24. veebruaril 1932. a.

Vabariigi kolmasteistkümmes eluaasta möödus ajastul, mil maailma riigid olid tabatud raskest majanduslisest kriisist, millega kaasas käib moraalne depressioon. Üht riiki tabab see surutis raskemini, teist kergemini. Peale kõigi teiste põhjuste selles etendavad siin suurt osa — kas positiivselt või negatiivselt — riigikord ja riigi tüüril seisvate meeste vilumus ja hea tahe juhtida riigi elu nii, et ajastust tingitud raskused minimaalselt mõjutaks riigi elu loomulikku käiku. Täna sel peopäeval, Vabariigi 14. aastapäeval, on meil, kaitseväelastel, eriti hea meel meelde tutetada, et Vabariigi möödunud raskel eluaastal seisis riigi tüüril meie tuntuim riigimees, alusepanijaid meie kaitseväele, härra Konstantin Päts, ja Kaitseministeeriumi juhtimine oli usaldatud meie lugupeetavama riigitegelase härra August Kerem'i kätte. Võime rõõmsasti konstateerida, et see aitas kaitseväes selleks kaasa, et vaatamata ajastust olenevatele raskustele teorõõm ja usalduse tunne oma juhtide vastu kaitseväes Vabariigi möödunud eluaastal arenes ja süvenes. Vabariigi 13. eluaasta viimastel päevadel kutsuti ametisse uus Vabariigi Valitsus, kus Kaitseministeeriumi juhtimine endiselt

Jaan Teemant
Riigivanem.

jääb senise lugupeetud Kaitseministri A. Kerem'i kätte. Riigivanemaks on kutsutud härra Jaan Teemant, keda juba neljandat korda kutsutakse Vabariigi Riigivanemaks. Kaitseväge Vabariigi täna sel suurel peopäeval püsib endiselt usalduses oma juhtide vastu ja valmisolekus ohu puhul kaitsma riiki viimseni.

Tagavaraväe ohvitseride auastmetes kõrgendamisest.

Tänavusel Vabariigi aastapäeval teostub meil esimest korda tagavaraväe ohvitseride kõrgendamine auastmetes. Nagu kuulda, oli puht tehnilistel põhjustel võimalus teostada kõrgendamist ainult nooremleitnandi ja leitnandi auastmetesse, kuna vanematesse auastmetesse ülendamine seekord veel teostamata jäi.

Oleme seni harjunud vaid tegelikus teenistuses olevate ohvitseride ülendamisega, sest et siin ametikohtadel edasiliikumine enesega kaasa toob ka tarviduse auastmetes edasi liikuda. Ametiastmete ja auastmete redelid moodustavad siin tiheda kontakti edasiliikumises kaitseväe teenistuse alal.

Tagavaraväe ohvitseride kõrgendamine auastmetes on aga meile täiesti uudiseks. Asudes tagavaraväes, kutsutakse neid rahuajal vaid teatavate lühikeseajaliste kordamisõppustele sõjaliste teadmiste värskendamiseks. Seega paistab esialgu vaadeldes, nagu ei oleks nendele mingisugust edasiliikumist auastmetes tarvis. Kuid see oleks pealiskaudne vaade. Asjasse süvenedes leiame hoopis vastupidise tarviduse. Katsume seda ligemalt selgitada.

Tagavaraväe ohvitseri vajame suurel määral sõja korral. Meie rahuaegne alaline ohvitseride kaader on väikene. Temast ei jätku mobilisatsiooni korral isegi formeerijateks elementideks. Mobilisatsiooni puhul tuleb täiendada ohvitseride kaader tagavaraväest mitmekordselt. Et vastaval arvul täiendust saada, peab selleks rahuajal ka vastaval arvul tagavaraväe ohvitseri ettevalmistatud olema.

Kuidas saame aga tagavaraväe ohvitseri?

Aegajalt tegelikust teenistusest vabastatavad elukutselised ohvitserid kas terviselise seisukorra, eluaastate või muil põhjusil annavad õige vähe teenistusekõlvulikke reservohvitseri: meil tuleb ettevalmistada lühendatud kursustel ajateenijatest, kes keskkooli või kõrgema haridusega, tarvilikul arvul tagavaraväe lipnikke. Tagavaraväe lipnikud lahkuvad aga pärast sundaja väljateenimist kaitseväest ja asuvad eraldi, teenides seal mitmekesistel aladel, nagu teisedki kodanikud. Ainult sõjakorral tuleb kaitseväl tarvidus nende järgi.

Kui nüüd vaatame missugustele ametikohtadele need tagavaraväe lipnikud mobilisatsiooni korral kaitseväes tulevad määrata, siis näeme, et neid tuleb määrata mitte ainult nooremate ohvitseride kohtadele, vaid ka vanemate ohvitseride kohtadele. Tegelikult kujuneb asi nõnda, et tagavaraväe lipnik võib saada määratud kompani ülemaks, või isegi kõrgemale ametikohale; seega ametikohale, millel nõutav kapteni või kõrgem auaste. Ei ole aga sugugi loomulik, vaid on isegi kaitseväge distsipliini nõuetele ning ülemuse autoriteedile kahjulik, kui auastme ja ametikoha vahel liig suur vahe olemas, s. o. kui kõrgematele kohtadele liig madala auastmega ohvitserid määratakse.

Maaailmasõja ajal püüdsid mõned riigid sellest küsimusest üle saada „ase“ auastmete andmisega. Nii näiteks tagavaraväe lipnik, olles määratud kompaniülemaks, nimetati ümber „asekapteniks“; kuid ta omas selle auastme ainult niikaua, kuni ta oli kompaniülemaks. Kui ta aga uuesti madalamale kohale määrati, või kui tema teenistusest lahkus, oli ta jällegi endine lipnik.

Kuid see kõik oli vaid hädaabinõu. Praegusel ajal püütakse seda küsimust hoopis teisiti lahendada ja nimelt tagavaraväe ohvitseride kõrgendamisega auastmetes.

Sääraste kõrgendamiste põhjaluseks on sõjaaegsed nõuded auastmete kõrguse suhtes. Nende püüe on, et mobilisatsiooni korral oleks olemas vajalisel arvul väejuhte nõutavates auastmetes. Sellejuures tuleb aga mees pidada, et tagavaraväe ohvitseride auastmetes edasiliikumine ei tohi minna kiiremalt, kui alalise väe ohvitseride edasiliikumine. Ta peab teataval määral isegi aeglasem olema, muidu riivab see kaadri ohvitseride enesetunnet.

Siin ei aita üksi auastme väljateenimise aja vältused. Ei ole sellest küllalt, kui seaduses ette näeme tagavaraväe ohvitseridele vastavate auastmete väljateenimise ajad pikemad, kui kaadri ohvitseride omad. Tingimata tarvis on arvestada ka seda, kui võrt alalisväe ohvitseridel on tegelikult võimalus oma väljateenitud auastmeid kätte saada. Teame, et kaadri ohvitseridel on kõige suuremaks takistuseks auastmetes edasiliikumises kaitseväes vastava ameti-

koha puudumine, sest auastmete saamine, alates kaptenist ja kõrgemale, on täiesti seotud vastava ametikohaga.

Kuid on ka teisi takistusi olemas. Neid kõiki tuleb arvestada tagavaraväe ohvitseride kõrgendamisel, kui tahame, et nad alalisväe ohvitseridest ette ei läheks. Tuleb alata võrrelda ja arvestada nende kahe ohvitseride kategooria üldvanust ohvitseridena ja vastavates auastmetes ning siis sellest teatavad järeldused teha.

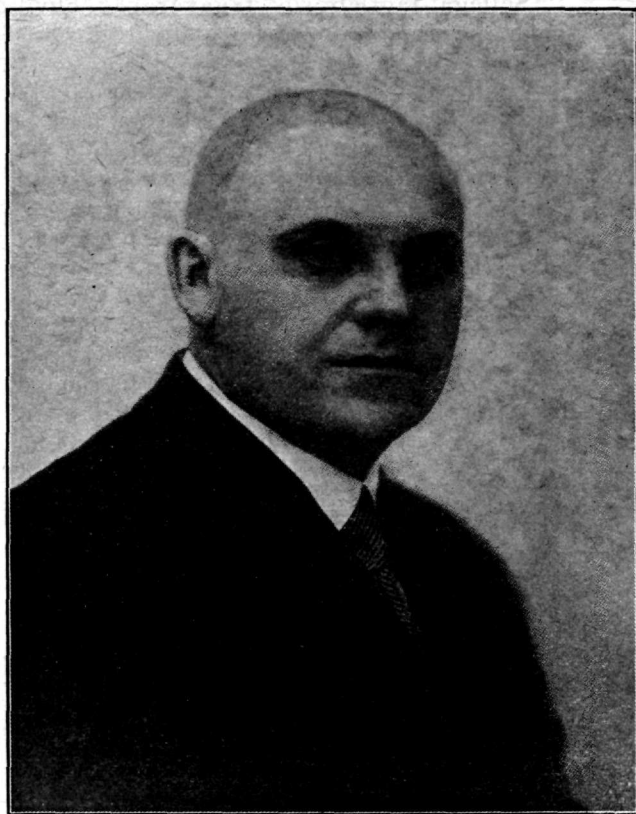
Teine asjaolu, mida meil tagavaraväe ohvitseride ülendamisel tuleb silmas pidada, on nende, kui juhtide võime. Selle hindamiseks on vähe seadluses määratud katsetest. Need katsed on sõjandusliste teadmiste ja oskuste hindamiseks, kuid kõigekülgeid juhi väärtusi nad kindlaks teha ei suuda. Juhtimise võimete hindamine kaitseväe komplekteerimisel tagavaraväe ohvitseridega on aga väga tõsine ülesanne. Kaitseväge ei tunne neid ohvitseri ligemalt ja sellepärast on kohtadele määrajatel raske nende väärtust hinnata.

Viimastel aastatel on püütud väljuda nõudest, et need, kes rahua ajal tegutsevad juhtidena meie ühiskonnas mitmesugustel aladel, ka sõjajätkorral, olles mobiliseeritud, peaksid juhtidena tegutsema kaitseväes. See oleks rahva kaadrite kokkusuulamine kaitseväge kaadritega.

Rahval on rahua ajal omad juhid, keda ta usaldab. On kasulik, kui neid ka sõjajätkorral kaitseväes juhtide kohtadele määratakse. Säärased kaitseväge juhivad omaks suure autoriteedi oma käsualuste silmas, mis enesest küllalt suur tegur kaitseväge lahinguvõime tõstmises. Sest peame arvesse võtma asjaolu, et juhi omadused ei kujune mitte välja mõne kuu jooksul, vaid see on pikemaajaline kasvatuse ja elukogemuste tulemus.

Toimides vastupidiselt ja määrates sõja puhul juhtideks käsualused eraelus, kel sageli võib puududa võime juhtida, kuna aga senised juhid käsualusteks saavad, võime kõigutada üldiselt juhtide autoriteeti ja halvata kaitseväge lahinguvõimet. Sellest näeme, et igasugused juhuslikud määramised juhtide kohtadele sõja puhul võivad anda ebasoovitavaid tulemusi.

Et aga juhtide küsimus soovitud suunas areneks, on tarvilik hoolitseda selle eest, et rahuaajal rahva ja seltskonna juhid omaksid säärase teadmised ja oskused sõjaasjanduses, mis neid võimaldaks mobilisatsiooni korral määrata vanemate

August Kerem
Kaitseminister.

väejuhtide kohtadele. Seda tuleb silmas pidada vastavate kursuste ja lühikeseajaliste õppuste korraldamisel kaitseväes. Tarvis võimaldada ning ergutada nendest osavõttu just nendele tagavaraväe ohvitseridele, kellest loodame saada ajakõrgusel seisvaid väejuhte sõja korral.

Vastavatest õppustest osavõtmine tagavaraväe ohvitseridele võib olla kas sunduslik, või vabatahtlik. Sunduslikud õppused, kuna siin osavõtjatele tuleb päevarahad tasuda, on seotud suuremate kuludega Kaitseministeeriumile. Neid võib selle tõttu harvemalt toime panna. Vabatahtliku osavõtu eest aga on tarvilik osavõtjatele anda vähemalt mingisugune moraalne tasu, mis oleks tõukejõuks õppustele tulemiseks. Ja sääraseks moraalseks tasuks ongi järgmise auastme andmine.

Seega oleks siis tagavaraväe ohvitseride kõrgendamine auastmetes ühtlasi ka nende ergutuseks vabatahtlikult õppustest osavõtuks ja moraalseks tasuks õppustel tehtud töö eest.

Sellega taotleb siis tagavaraväe ohvitseride kõrgendamine aastmetes järgmisi sihte:

- Luua kaitsevägele mobilisatsioonikorraldajate juhtide kaaderisikutest, kelle juhi võimed on selgesti välja arenenud rahuaegses juhtimisetöös, olgugi väljaspool kaitseväge.
- Muretseda selle eest, et mobilisatsioonikorraldajate tagavaraväest tulevad juhid omaksid aastmed, mis oleksid vastavad nende ametikohtadele, milledele tagavaraväelasi määratakse.
- Hoolitseda selle eest, et tagavaraväe ohvitserid oleksid ettevalmistatud sõjalistes teadmistes ja oskustes vastavalt kohtadele, milledele neid mobilisatsiooni korral määrata.

Vaatame nüüd, kuidas on lahendatud meie uues ohvitseride teenistusekäigu seadluses tagavaraväe ohvitseride aastmetes kõrgendamise alused.

Seadlus näeb ette, et kõrgendusi aastmetes antakse üks kord aastas ja nimelt Vabariigi aastapäeval ning neid otsustab Vabariigi Valitsus Kaitseministri ettepanekul. Vabariigi Valitsuse otsus avaldatakse käsukirjas kaitsevägele. Kõrgendamise ettepanekud tehakse kindla vormi järgi, missugune ettenähtud ohvitseride teenistusekäigu seadluse lisas, ja esitatakse alluvuse järjekorras Kaitseministri nimele, Kaitseväge staabi kaudu, kõigi nende ohvitseride peale, kes on täitnud kõik ülendamise eeltingimused. Kaitseväge staap kontrollib kõik sissetulnud esitised ja vaatab järele, kas need vastavad seadluses ettenähtud nõuetele.

Samuti, nagu kaadri ohvitseride aastmetes kõrgendamise ettepanekud, kuuluvad ka tagavaraväe ohvitseride omad, alates ülendamisest kapteni aastmetesse, läbi vaatamisele ohvitseride teenistusekäigu seadluse § 110. ettenähtud komisjonile. Selle komisjoni esimeheks on Kaitseministri abi ja liikmeteks Kaitseväge staabi ülem ning diviiside ülemad.

Komisjoni mureks on välja valida ettepanekute hulgast väärilisemaid ohvitseride.

Sellega on siis komisjonil võimalus

kaasa mõjuda, et ainult need tagavaraväe ohvitserid kõrgendusi saavad, kes oma võimete poolest on kõlvulikud juhtide kõrgematele kohtadele määramiseks. Komisjon võib tõkkeid teha selleks, et tagavaraväe ohvitseride edasiliikumine ei sünniks kiirelt, kui alalisväe ohvitseride liikumine aastmetes. Tagavaraväe ohvitseride ülendamiseks on nõutav: teatav vanuse alamäär eelmises aastmes, sellekohaste kursuste lõpetamine või vastavate katsete sooritamise ning ülendamiseks vääristamine.

Nooremleitnandi aastme saamiseks on tarvilik 4-aastane vanus lipniku aastmes. Leitnandi aastme saamiseks on tarvilik 6-aastane vanus eelmises aastmes ja kapteni aastme saamiseks 7-aastane vanus eelmises aastmes. Kapteniks võivad ainult need ülendatud saada, keda on vääristatud mobilisatsiooni korral määrata vähemalt kompaniülema ametikohale ja kes on lõpetanud kompaniülemate kursused või sooritanud vastavad katsed.

Kapteni aastmest kõrgemale ülendatakse ainult tagavaraväe ohvitseride — kaitseleitnanti; neid kõrgendatakse kuni kolonel-leitnandi aastmeni.

Kaitseliidus olevatele tagavaraväe ohvitseridele on ettenähtud soodustusi aastmete väljateenimise aegades.

Neile tagavaraväe ohvitseridele, kes kuuluvad kaitseliitu, kuid ei teeni rühmaülemate või kõrgematel ametikohtadel, lühendatakse eelpool ettenähtud aastmete väljateenimise aega ühe aasta võrra.

Ent nendele tagavaraväe ohvitseridele, kes teenivad kaitseliidus juhtivatel ametikohtadel, alates rühmaülemast, lühendatakse nooremleitnandi aastme väljateenimise aega ühe aasta võrra, kuid leitnandi ja kapteni aastmete väljateenimist koguni kahe aasta võrra.

Majoriteks ja kolonel-leitnantideks ülendamiseks on tarvilik viieaastane vanus eelmises aastmes.

Aastmete vanuse väljaarvamisel võetakse kõigile tagavaraväe ohvitseridele arvesse nii tegelikus kaitseväge teenistuses kui ka tagavaraväes viibitud aeg. Nii lühidalt seadlusega kindlaks määratud alused.

Neid ligemalt vaadeldes leiame, et nad võimaldavad taotleda sihte, mis seotud tagavaraväe ohvitseride ülendamise ja millest oli meil käesolevas artiklis eelpool juttu.

Ja tõepoolest, aastmetes kõrgendamisel nõutav vastav vääristus, kui kõigekülgneisi

Aseadmiral Johan Pitka

60. aastane.

19. veebruaril s. a. pühitses Aseadmiral J. Pitka 60. sünnipäeva. Sel puhul oli „Estonia“ kontsertsaalis korraldatud aktus. Aktuse kõne pidas Välisminister Jaan Tõnisson. Juubilarile toodi palju südamlikke tervitusi. Pidulikkude tervituste üldmotiiv väljendus tabavalt Minister Jaan Tõnissoni pidukõnes: Pitka tegevus Vabadusesõjas ei olnud juhitud ei taktikast ega strateegiast, vaid tervest mõistusest ja palavast armastusest Isamaa vastu. Pitka oli Vabadusesõja suurim partisan.

Kaitsevägede staabi ülem kindral J. Tõrvand, tervitades juubilari, kriipsutas alla Pitka kui Eesti vabadusevõitleja asendamatu eeskuju noorte põlvete ettevalmistamisel riigikaitseks.

See on nii!

Kaitseväge saadab juubilarile, auväärsele Aseadmiral J. Pitkale südamlikumad tervitused ta möödunud 60. sünnipäeva puhul.

ku võimete hinnang, avab võimalused otsustada ülendamiseks ettepanud tagavaraväe ohvitseride juhi võimete üle. Seadluses ettenähtud kõrgem komisjon, kelle tihedas filtris sünnib lõpulik sõelumine, andes väarikamatele edasiliikumist, kindlustab meile mobilisatsiooni korraks kõrge kvaliteediga juhtide kaadri.

Tagavaraväe ohvitseride kõrgendamise kunikapteniauastmeni ja kaitseliidus teenivaid isegi kunikolonelleitnandi auastmeni võimaldab meile produtseerida tarvilisi auast-

meid nõutaval määral, sellega kindlustades olukorda, et mobilisatsiooni korral vastavatele ametiastmetele saaks määrata vastavates auastmetes isikuid.

Auastmete andmine, olles moraalseks tasuks, ergutab tagavaraväe ohvitseri vabatahtlikult osa võtma vastavatest sõjaasjanduse kursustest või ettevalmistama sellekohastele katsetele, aidates sellega suurel määral kaasa sõjateaduse ja sõjaliste oskuste levitamisele tagavaraväe ohvitseride keskel.

Vaatleja.

Mida peaksime muutma meie jalaväe vähemate üksuste organisatsioonis ja võitluseviisides ?

A. Traksmann.

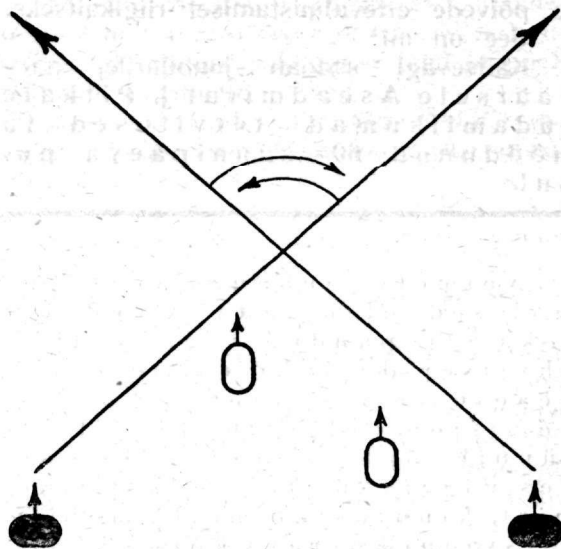
Praegu on väga kohane aeg selle küsimuse ülestõstmiseks. On asutud mõlema jalaväe eeskirja — nii JM I kui JE II ümbertöötamisele. Seda juhust tuleks kasutada, et võimalikult mitmekülgselt läbi kaaluda need kogemused ja tähelepanekud, mis oleme kogunud möödunud aastate jooksul meie jalaväe praeguse organisatsiooni ja võitluseviiside kohta. Mis seal on head, püsivat ja mis vajab korrektiive edaspidi — see oleks kõigi nende kaalutluste lähemaks eesmärgiks. Küsimus on üles tõstetud ametlikus korras. Kuid rõõbiti sellega, ka eluliste probleemide avalik sõelumine on soovitatav, sest elav mõttevahetus selgitab küsimused kõige paremini.

Nende ridade eesmärgiks on mitte niivõrra lahenduste ja korrektiivide otsimine, kui küsimuste ülestõstmine, et avada diskussiooni. Alljärgnevas määrgin rea küsimusi, millede kohta, arvan, lähem mõttevahetus oleks tarvilik.

1. Rühma ja jao organisatsioon ja võitluseviisid.

Teatavasti meil on neljajajaline rühm, milledest 2 laskur ja 2 laskurjagu. Selle rühma lahingukorrad ja võitluseviisid on lähemalt määratud jalaväe määrustiku I osas, pealetungi suhtes — §§ 140—154 ja kaitse suhtes — § 155. Oleks tarvilik üksikasjalikumalt selgitada, kuivõrra meie praegune rühm üldse, kuid eriti selle rühma lahingukorrad ja võitluseviisid on osutunud otstarbekaks teotsemisel neis olukordades, nagu ühel rühmal tõenäoliselt tuleb teotseda lahingus. Teiste sõnadega, kas on olnud tegelikke raskusi meie praeguse rühma juhtimisel ja tegevuses, millist laadi on olnud need raskused ning kuidas need viimased oleksid kõrvaldatavad tulevikus, kas muutes rühma organisatsiooni või lihtsustades ta lahingukordi ja tegevuseviise. Tutvunedes välisriikide sõjavägedes maksimate jalaväe rühma ja jao organisatsiooni ja tegevuseviise käsitlevate põhimõtetega, selgub siin äärmiselt suurel määral keskus. Igas sõjaväes sel alal on olemas oma isäralused. Seepärast ka meie

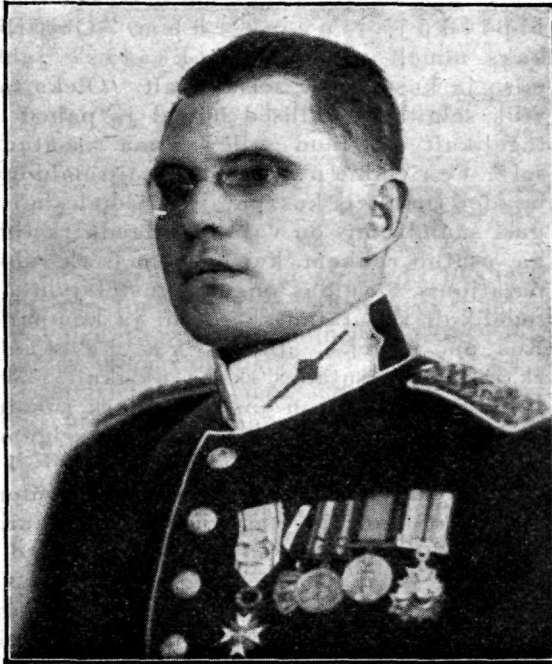
võime vast võtta aluseks mõne organisatsioonilise algtüübi, kuid peame selle viimase täiel määral soveldama meie olukordadele. Meie praeguse rühma lahingukordadest ja tegevuseviisidest väärisksid erilist tähelepanu need, mis on maksivad pealetungi, lähenemise ja kallaletungi kohta. Sel alal ka JM I ettekirjutised on palju täpsamad ja üksikasjalikumad. Näiteks nõuab JM I § 142 ja § 150 kergekuulipilduja jagudelt kallaletungil tegevust järgmise skeemi alusel, mis toodud määrustikus:

Vajaks lähemat selgitamist, kuivõrra eeskirjas nõutavat vastastikust laskur flankeerimist kallaletungil on olnud võimalik tegelikult teostada õppustel ja manöövritel. Kui sel alal on tulnud ette raskusi, siis millist laadi need viimased on olnud (juhtimine, maastik j.n.e.) ning kuidas neist raskustest on üle saadud. Ühenduses sellega, tõuseb muidugi küsimus, kas peaksime ka tulevikus jääma pealetungil niisuguse flankeerimist nõudva tegevuseviisi juure, või tuleb meil sellest nõudmisest loobuda. Nimetatud küsimuse lahendamisel tuleb kogu aeg pidada silmas, et meie rühma tulevikusõjas juhib vähest

„Latvijas Kareivis'e“ peatoimetajate vahetus.

Kolonel-leitnant A. Plensners
„Latvijas Kareivis'e“ peatoimetaja.

Kolonel-leitnant Edvin Mednis
„Latvijas Kareivis'e“ endine peatoimetaja.

Kolonel-leitnant A. Plensners oli „Latvijas Kareivis'e“ esimene toimetaja ja püsis sellel kohal kuni 1922. aastani. 1922. — 1932. a. aluni toimetas nimetatud lehte kolonel-leitnant Edvard Mednis. Käesoleva aasta jaanuarist asus kol.-leitn. A. Plensners uuesti „Latvijas Kareivis'e“ toimetamisele. „Sõduri“ ja „Latvijas Kareivis'e“ vahel on tihe koostöö. 12. — 14. veebr. kol.-leitn. A. Plensners külastas Tallinnat, et süvendada sõprust ja arendada edaspidist koostööd.

kogemustega noor reservohvitser, mispärast, mida lihtsamad on rühma lahingukorrad ja tegevuseviisid, seda parem.

Peale ülaltoodud flankeerimise meie rühma tegevust pealetungil iseloomustavad veel:

- laskurjagude läbivalgumine k k jagudest, millist tehnikat kirjeldab JM I § 152. lõpp, ja
- võimalus rühmaga korruga kallale tungi teostada rindelt ja haarata tiivalt, millest kõneleb sama § 152.

Tekib küsimus, kuivõrra neid võrdlemisi keerukaid manöövreid rühma koosseisus on suudetud õppustel tegelikult läbi viia ning juhtidele ja sõduritele kätte õpetada. Vastusest sellele küsimusele oleme täiel määral asjaolu, kas peame nimetatud tegevuseviisid jätma ka meie uutesse

eeskirjadesse, või tuleb siin piirduda lihtsamate lahingukordadega ja võitluseviisidega, nagu seda näeme paljudes välisriikide sõjavägedes.

Ühenduses rühma koosseisuga oleks huvitav kaaluda ka veel meie rühma praegust juhtimise aparati — kuivõrra ta on täielik oma ülesannete täitmiseks ning kas teda ei tuleks täiendada.

Ka meie jagude — nii laskur-, kuid eriti k k jagude koosseisu ja tegevuseviiside kohta ei oleks mõttevahetus üleliigne. Jagusid lahingus juhivad reservohvitserid, kelle juhtimise kogemused on minimaalsed. Seega meie peamiseks püüdeks peab kujunema ka jagude tegevuseviiside lihtsustamine, eriti pealetungil, niivõrra, et nende edasiviimine vastase tule all, kokkõlas neile antava tuletoetusega, ei kujuneks üle jõu käivaks meie noorematele juhtidele.

2. Laskurkompani organisatsioon.

Meil on kolmerühmaline laskurkompani. On tähtis võimalikult eluliselt läbi kaaluda — kas niisugune kompani meid rahuldab täiel määral või ei rahulda mitte. Tõuseb küsimus, mis oleks meie õieti otstarbekam, kas kolmerühmaline kompani, kus rühm ise on neljajaoline, või neljarühmaline kompani, kus rühm aga oleks kolmejaoline. Milliseid hüvesid ja pahesid võiks tõenäoliselt oodata ühelt või teiselt organisatsioonilt.

Kolmejaolise rühma moodustamise võimalused näeb koguni ette meie JM I § 128. Kuid ta vaatleb seda rühma kui erakorralist, kusjuures määrab selle koosseisuna vähemalt kaks kk jagu. Oleks huvitav kuulda — kas niisuguseid kolmejaolisi rühmi meil väeosades tegelikult on kunagi moodustatud ning kuidas nad on teetsenud.

3. Rk kompani ja rühma organisatsioon ja tegevuseviisid.

JE II järgi rk kompani juhtimine nii pealetungil kui kaitsel on jäetud pataljoniülema kätte, kes seda toostab normaalselt rk kompüli kaudu. Ainult erijuhtudel on võimaldatud rk rühmade andmine laskurkompülide käsutusse. Kuna JE II on juba viiendat aastat kasutamisel väeosades, siis peaks vististi juba küllaliselt olema selgunud, kuivõrra see n. n. tsentraliseeritud juhtimise viis rk kompani suhtes on osutunud otstarbekaks neis tingimustes, nagu harilikult tuleb teotseda meie pataljonil. On tähtis, et meie põhjalikumalt valgustaksime kõiki neid raskusi, mis sellisel juhtimisel tegelikult on esinenud ning kas ja kuidas neist raskustest on üle saadud. Erilise tähtsuse omab siinjuures küsimus, kuidas rk kompani tsentraliseeritud juhtimisel on tegelikult suudetud tagada see tihe koostöö rk rühmade ja laskurkompanide vahel, koostöö, mida nõuab eeskirj ning mis on jalaväe eduka tegevuse tähtsamaks eeltingimuseks. Õieti eesmärgiks ongi selle koostöö tagamine, kuna kõik muu on vaid abinõu. Lõputulemusena, meie peaksime jõudma selgusele küsimuses, millistes tingimustes rk kompani tsentraliseeritud juhtimine on võimalik ja millistes mitte. Sellest järgneks iseendast, kas seda juhtimiseviisi meie oludes saab lugeda normaalseks või mitte.

Mis puutub meie rk kompani ja rühma organisatsiooni, siis siin omab põhipaneva tähtsuse küsimus, kuivõrra otstarbekaks on osutunud meie oludes meie praegune kolmekuulipildujaline rk rühm. Otstarbekaks nimelt rk tule praktilise juhtimise ja kasutamise seisukohalt. Oleks tarvilik selgitada, millised hüved ja pahed on tegelikult selgunud selle rühma kasutamisel tervikuna, eriti kaitselahingus laiadel rinnetel, kus pataljoni lõigus niisugusi suundi, mis on vajalik sulgeda rk tulega, osutub rohkem, kui on olemas rk rühmi pataljonis. Kuidas on niisugustel juhtudel tegelikult kasutatud rk rühmi ja kompanit. Kas on, näiteks, tulnud ka jaotada rk rühma, kasutades rk ka üksikult. Milliseid ülesandeid on siis täitnud rk rühmil. Vastusest neile küsimusile peab selguma, kas ka rk tule praktilise juhtimise seisukohalt on soovitatav jääda praeguse rk rühma organisatsiooni ja tegevuseviiside juurde või peame otsima rohkem painduvaid vorme ja tegevuseviise, mis võimaldaksid juhtidele rk tuld paremini kohaldada tegeliku olukorra nõuetele.

Peale ülaltoodud tähtsamate põhimõtelistele küsimustele meie jalaväe organisatsiooni, relvastuse, rivi- ja lahinguvormide ja tegevuseviiside alal leidub veel rohkesti küsimusi, mille kriitiline valgustamine „Sõduri“ veergudel oleks kõigiti soovitatav ja kasulik. Loodame, et meie jalaväe juhid ka neid küsimusi ei jäta üles tõstmata. Muude hulgas oleks huvitav kuulda ka eeskirjade tarvitajate arvamusi selle kohta, millise süsteemi alusel, eeskirja kasutamise hõlbustamise seisukohalt, oleks soovitatav koostada uued JE I ja JE II. Meil praegu maksev süsteem on niisugune, et rivi ja lahing on käsitletud eraldi. Sealjuures lahingu käsitus on süstematiseeritud niiviisi, et pealetungi ja kaitses vaadeldakse eraldi, alates rügemendi ja lõpetades ja o tegevusega.

Kuid välisriikide eeskirjades on kasutamisel ka teisi süsteeme. Näiteks on sakslased rivi ja lahingu käsitletud ühes raamatus koos, kusjuures lahingut vaadeldakse meie täiesti vastupidises suunas, s. o. alates ja o ja lõpetades rügemendi tegevusega. Sealjuures üksuste tegevus pealetungil ja kaitsel on käsitletud koos, s. o. kui kõneldakse ja o st, siis vaadeldakse pidevalt ja o tegevust lahingus kõigis olukordades. Prantsuse uued 1928. a.

eeskirjad käsitlevad küll rivi ja lahingut eraldi, kuid lahingu käsitlemisel on läinud üle samale süsteemile, mis on tarvitusel saksa sõjaväes. On selge, et see viimane süsteem hõlbustab juhtidele eeskirjade kasutamist, kuid sealjuures kahtle-

mata kannatab ülevaatlikkus iga üksiku lahinguviisi alal.

Millise süsteemi juurde meil tuleks jääda — sellekohta on mõõduandvad muidugi eeskätt eeskirjade tegelikkude kasutajate seisukohad.

Meie julgeoleku aluseid.

Kui saksa okupatsiooniväed Eestisse tulid, siis ilmus sellega ühenduses nähtavale väike raamatuke, milles kõneldi Baltimaist ja tema rahvaist.

Eestlasist öeldi peale muu, nad olevat tublid põllu- ja meremehed ja parimad soldatid vene väes.

Balti kroonik Kelch kirjutas umbes 250 aasta eest eestlasist: „Sõja tarvis arvati nad täiesti kõlbmatud olevat, aga viimasel ajal on nähtud, et nad ühelegi rahvale maailmas ses asjas järgi ei anna, nagu Ivo Schenkenbergi talupoegadest vene sõja ajal seda nägime, kes igalpool võitjad olid.“

Mis puutub eestlase kehahitusse, siis ütles juba sama Kelch, et nad olevat „iseäranis tugeva ja kõva loomusega ja võivat kõige raskemaid töid ilma suurema vaevata ja tervise rikkumata teha.“

Et eestlaste füüsiline tugevus ka võrastele silma paistab, tunnistab peale muu rootsi spordilehe „Idrottsbladet“ ütlus 1922. aastal rootsi sportlaste külaskäigu puhul Tallinnas: „Ei olnud raske konstateerida, et eestlasil on erakordsed eeldused spordiks. Eesti poisid on tugevad ja hea kehahitusega ja nendel on imevääriline energia.“

Ja alles hiljuti äratasid eesti sportlased oma ringreisil Lõuna-Euroopas erilist suurt tähelepanu just oma atleetilikkusega, nagu näha „Journal de Genève“ ja teiste lehtede avaldusist.

Selle tõeasja tunnustamine ei ole ime, sest juba ammu on ümberlõkatud omal ajal eriti vene sellekohastes õpperaamatutes valitsenud vale, nagu oleksid eestlased väikse kasvuga ja isegi nõrgapoolsed. Kuigi antropoloogilised uurimused eestlaste kohta alles puudulikud, võib ometi nii palju üsna kindlasti ütelda, et nad kuuluvad pikakasvuliste rahvaste hulka. Kuna eestlased on segarahvas, milles esineb mitu raassi, peamiselt põhja- ja ida-balti raas-

sid, siis erineb raassiline koostis juba üksikute kohtade järgi tunduvalt. Nõnda näitavad muhulased olevat pikeim rahvas Euroopas, kuna meeste keskmine pikkus on seal andmete järgi 174,2 sm. Mandril on seniste andmete alusel meeste keskmine pikkus 171,2 sm. Teiste andmete järgi jälle on eestlase keskmine pikkus 172,9 sm, sellest Läänemaal 173,29 sm, Pärnumaal 172,32 sm ja Tallinnas 172,24 sm. Meie naaberrahvastel Lätis, Poolas, Daanis ja Venes on meeste keskmine pikkus ainult 170 sm. Ainult rootslased on eestlasist keskmiselt vähe pikemad ja peetakse neid kõige pikemaks rahvaks Euroopas.

Olgugi, et tarvilised andmed alles puudulikud ja ebatäpsad, kuna sellekohaseid uurimusi vähe ja need mitte alati küllalt asjalikult ja hoolikalt tehtud, ei jää ometi enam mingit kahtlust eestlase keskmiselt pika ja ka tugeva kasvu kohta. Nõnda on rahval osaliselt küllalt head eeldused enesekaitseks olemas, sest et inimeste füüsiline tugevus ja vastupanu jõud relvadega võitluses on suure tähtsusega.

Üks defekt on siin siiski olemas, nimelt eestlaste keskel võrdlemisi sagedamini juhtuv närvinõrkus. Dr. J. Luiga pani selle orja-aja raskuste arvele, pidas aga regeneratsiooni tingimata võimalikuks. Kuid Maailmasõja tagajärjed kõiges oma laias ulatuses on seisukorra sellest küljest veelgi kurvemaks teinud. Uimastusvahendite rohkus ja mitmekesisus on kasvanud. Näiteks leiab kokaiini, mida enne sõda Eestis üldse ei tuntud, vähemalt linnades ikka rohkem poolehoidjaid ja muudab oma tarvitajad jõuetuiks inimvarjudeks.

Veel suuremaks nuhtluseks rahva tervisele on aga naiste keskel laialdaselt moodi läinud suitsetamine. Siin ei ole mõttes mingi moraaltamine, küll aga tõsine mure rahva tervise ja jõu pärast. Selle asemel, et püüda aastasade jooksul

rahva organismis tekkinud nõrkusi kaotada, võimalikult tervet elu elades, nõrgestatakse seda nüüd veel enam, andudes pahede küüsi, mis tervist laastavad ja järeltulevat sugu nõrgendavad.

Ometi tahaks loota, et see halb nähe on ajutine ja saadakse temast enne üle, kui ta jõuab liig palju kahju teha.

Kuigi üldine füüsiline tugevus ja vastu-panu jõud on eriti väikerahvale enesekaitse huvides väga tähtis — et leiduks võimalikult vähe niisuguseid, kes hädaohu silmapilgul on kõlbmatad ähvardava hädaohu tagasitõrjumiseks välja astuma — tuleb rahva vaimlist jõudu siin peaaegu veel tähtsamaks pidada.

Teatavasti võivad ka füüsiliselt nõrgad rahvad oma olemasolu eest võitluses vahel imedega toime tulla, kui ainult nende vaim on tugev ja moraal kõrge.

Missugune lõpmata suur tähendus on just moraalijõul võitluses, selleks leidub küllalt näiteid igast sõjast. Toome siin ainult mõned.

On juba küllalt tuntud meie heitlus Landesvääriga. Olgu ainult veel meelde tuletatud, et füüsiline ülekaal oli vastasel, aga ometi jäi ta ruttu alla, kuna meie vaimline jõud oli märksa tugevam. Sedasama võib julgesti ütelda kogu meie vabadusevõitluse kohta, kus vastane oli füüsiliselt, relvastus kaasa arvatud, alati palju tugevam.

Edasi, türklasi peetakse maailma parimaiks sõjamehiks, mis puutub nende füüsilisse jõusse ja vastupidavusse, ühenduses usulise fatalismiga. Ometi osutasid need omadused nõrgemaks kui teise rahva kõrge moraal ja selle alusel seisev kõva distsipliin.

Teatavasti saatis Maailmasõja ajal noor inglise teadlane, omajagu müstiline kolonel T. A. Lawrence ime korda ja ühendas pea kõik araablased võitluseks türklaste vastu. Selle tagajärjel hakkas inglise vägi, mis Suetsi kaitses, türklastele peale tungima, kuna araablased kogu oma jõu Türgi pahema tiiva seljataha koondasid. Türgi vägi sattus suurte segadusse ja hakkas täielises korratuses põhja poole taganema.

„Ainukese erandi — kirjutab sel puhul kolonel Lawrence, „Emiir Dünamiit“, nagu teda nimetasid araablased — sünnitasid saksa väeosad, ja siin sain ma esimene kord vaenlase üle uhkeks, kes minu vennad surmanud. Nemand olid kakstuhat penikoorimat oma kodumaast eemal, ilma lootuseta võõral tundmata maal, seisukorras, mis küllalt meeletu selleks, et isegi tugeva-

maid närve purustada. Ometi hoidsid nende salgad kindlasti kokku, korralistes ridades, ja tüürisid vaikselt ja püstipäi, nagu soomuslaevad läbi türklaste ja araablaste mässava mere. Tungiti nendele kallale, jäid nad seisma, asusid võitluse seisukorda ja andsid hästisihitult tuld. Ei olnud mingit ruttamist, mingit kära, mingit kindlusetust. Nad olid suurepärased.“

Eestlase iseloomus on küllaldaselt omadusi, mis teevad tema enesekaitseks kohaseks ja tugevaks. Juba vene maateaduse raamatud kirjutavad aastakümnete eest, et eestlased on „loiud ja sünged, kuid hädaohu korral vahvad ja kindlad.“ Teatavasti aga suhtusid venelased tol ajal kõigisse muulastesse õige üleolevalt ega tahtnud neist just palju head kõnelda.

Nõndasamuti ei ole vähematki põhjust arvata, et eelpooltähendatud saksakeelse brošüüri kokkuseadjal oleks mingit erilist põhjust olnud eestlasi kiita, vaid ta ütles, mis mõtles. Ja kõrvalt on sagedasti selgemini näha, kui meie ise näeme.

Kuid nimetatud positiivsed, enesekaitset hõlbustavad omadused pääsevad täies ulatuses ikkagi ainult siis mõjule, kui kogu rahva moraalne alus on tugev. Kui nüüd mõnes ringkonnis militarismi vastu võitlemise nimel tehakse ägedalt kihutustööd ja püütakse näidata, et kõik, mis seisab rahva enesekaitse kindlustamisega kuidagi ühenduses — näiteks riigikaitse-õppused koolides — on ainult kurjusest ja mõjuvad halvasti noorsoole, siis ei ole see iseandast mitte midagi muud kui rahva moraalse tasapinna allakiskumine ja tema endausalduse ning endakaitsetungi nõrgendamine.

Tuleks kord jätta see meil praegu mõnes ringkonnis ilmenev pseudodemokraatiline mängimine patsifistlike mõtetega. Peaks kord selgesti ja julgesti, nagu mehele kohane, üteldama, mis oieti tahetakse? Kas peetakse vabadust ja oma iseseisvust nii tähtsaks, et sellepärast maksab jõudu kulutada ja ohvrit tuua või mitte? Kui aga vabadusel leitakse olevat nii palju väärtust, et teda kaitsta, missugused oleksid siis meie päevil teised mõjuvad vahendid peale relvajõu, millega iseseisvust kindlustada ja julgeolekut saavutada?

Seni kui ei osata ega suudeta muid julgeoleku vahendeid kätte näidata, teevad need ollused Eesti rahvale suurt ülekohtu, kes püüavad tema endakaitse vaimu ühel või teisel viisil nõrgendada ja halvata.

Igähele vähegi õiglaselt mõtlejale inimesele on päevselge, et lausa naiivsus on otsida eestlasis mingeid militaristilisi püüdeid. Aga teiselt poolt, niikaua, kui ei ole mõjurikaste kultuurrahvaste poolt saavutatud üldise julgeoleku ja üldise rahu kindlustus, peame ikkagi eeskätt lootma oma enese jõu peale, nii suur kui tema ka on.

Vaadatagu ainult meie suurt idapoolset naabrit Venemaa d. Tema geopolitiline asend on meie omast mitme võrra soodsam. Tema inimhulga jõud on meie omaga võrreldud, otse hiigel suur. Ei ole ka „tulise mat“ rahu aate pooldajat kui nüüdisaja Venemaa. Ja ometi ei tehta kuskil nii agaralt ja hoolsalt tööd oma julgeoleku kindlustamiseks relvade abil, kui just Venemaal. Kogu Vene rahvas püütakse väsimata propaganda ja selgitustöö läbi meeoluliselt võitlusevalmiks muuta. Meie kaunis tagasihoidlikuis katseis, seltskonna tähelepanu julgeoleku kaitseks valmisoleku tähtsusele pöörata, näevad aga mõned mehed juba militarismi tonti!

Tarvilise selgitustööga ja isamaalsuse mõtte kasvamisega tuleks alata juba koollis. Mitte mingisugustele hädaldamistele ega häletsemistele sõja koledusist ei tohiks koolis selle sihiga ja mõttega aset olla, et noortes inimesis kasvatada vastumeelsust oma kohuste täitmisel. Eestis mõistab juba iga lapski, et kogu eesti rahvas on suurim rahu pooldaja, sest temal omalt poolt ei ole vähematki põhjust ei kellegagi sõdima hakata.

Kuid samuti peaks juba iga lapsele selgeks saama, et kui meie ei taha hädaohtu sattuda, oma vabadust kaotada, siis peab nüüdisoludel igaüks valmis olema end üldsuse huvides täielikult ohverdama. Kui noored inimesed säärases vaimus kasvatatakse, siis peab igaüks aua sja ks kaitseväeteenistusse astuda ja püüab seal oma lühikese teenistuse ajal sõjaväelase ülesannetega võimalikult hästi tutvuneda. Selle läbi kergendatakse märksalt nende rasket tööd, kes kohustatud kaitseväge riigi julgeoleku säilitamise võime kõrgusel hoidma.

Samuti tuleks hoolitseda, et kaitseväge õpetajad, ohvitserid ja allohvitserid, oma võimete ja vaimu poolest võimalikult kõrgel tasemel seisaksid. Sellest ripub kaitseväge võitlusevalmis loomiseks palju rohkem kui harilikult arvatakse. Siin ei ole üksi tähtis hoolt kanda teovõimsate inimeste valiku eest, kelle kätte riiklises huvides nii tähtis ülesanne usaldatakse, nagu on kaitseväge õpetamine ja korraldamine ning hädaohtu korral esimestena väljastumine. Rahvas peab ka püüdma luua neile meestele võimalikult soodsaid töötingimusi, et nad võiksid oma tööjõudu võimalikult otstarbekohaselt ja ökonoomiliselt kasutada.

Üheks sääraseks eeltingimuseks on kahtlemata elukutseliste kaitseväelaste majanduslise seisukorra parandamine, sest et see mitte üksi ei avatle kaitseväeteenistusse tublimaid ja tüsedamaid kodanikke, vaid pehmen dab ka seda loiustavat mõju, mis majanduslik kitsikolek inimesele avaldab.

Muidugi mõista, ei saa praeguse ülddepressiooni ajal juttugi olla tähendatud parandusist. Tähtis on ainult, et seltskond hakkaks selgesti mõistma, misuguse erakordselt suure tähendusega on riigikaitse paremale järjele seadmine. Kui see äratundmine saab üldiseks, siis leitakse edaspidi, kui majanduslik kitsikus vaibub, võimalusi nimetatud tarvet teostada. Vähemalt peaks seltskond aru saama, et meie ohvitserkonna aine line seisukord jätab praegu palju soovida.

Nende ridade kirjutaja ei ole sõjaväelane ega seisa mingis ühenduses kaitsevägega. Ainult kindel veendumus, et väga raske on, kui mitte võimata, saada ilma tarvilise ainelise kindlustuse andmata täiesti oma suure ja raske ülesande kõrgusel seisvat kaitseväge juhtkonda, sundis ülalpool toodud mõtteid avaldama. Ilma kõrge kvalifikatsiooniga juhtkonnata saame aga vaevalt kaitseväge, mis oleks moraalselt küllalt tugev, isegi sel juhul, kui kodu ja kool noortemeeste isamaalikule kasvatusel õige aluse paneksid.

R.

Desarmeerimise konverentsilt.

Veebruari alul s. a. avati Genfis Rahvusvaheline Desarmeerimise konverents. Seda konverentsi on 13 aastat ette valmistatud ja 18 aasta jooksul on tema loodetavate tulemuste suhtes ajakirjanduses avaldatud vahest äärmiselt optimistlikke, tihe mini aga täiesti pessimistlikke vaateid.

„Sõduri“ lugejaskond kahtlemata tunneb huvi konverentsi vastu ja seepärast, et kergendada eelolevate harutuste jälgimist, lubatagu lühidalt meelde tuletada Desarmeerimise konverentsi ettevalmistamise käiku, lugejaid tutvustades ka konverentsiks valmistatud lepingu kavaga.

1. Konverentsi ettevalmistamine.

28. juunil 1919 allakirjutatud Versailles rahulepingu 1. osasse paigutatud Rahvasteliidu pakti artiklid 1., 8. ja 9. määrasid kindlaks desarmeerimise probleemi juuriidilised alused.

Artikkel 1. nimetab, et iga uus R-L liige kohustub vastu võtma R-L poolt kindlaks määratavat korda maa-, mere- ja õhuväe vähendamise suhtes.

Artikkel 8. deklareerib, et rahu alalhoidmiseks R-L liikmed tunnustavad tarvilikuks relvastuse vähendamise sarnase miinimumi, mis kindlustab julgeolekut ja võimaldab täita riikide peale ühisel nõul pandud rahvusvahelisi kohustusi. Edasi samas artiklis kõneldakse, et R-L Nõukogu valmistab relvastuse vähendamise kava, silmas pidades riikide geograafilist asendit ja eritingimusi. Need kavad kuuluvad iga 10 aasta järele revideerimisele ja kui tarvis muutmisele. On riigid vastu võtnud sarnased kindlaks määratud piirid, siis ei või nendest üle astuda R-L Nõukogu nõusolekuta.

Sellest järgneb, et R-L Nõukogu ülesandeks on ainult valmistada relvastuse vähendamise kavad, iga valitsus otsustab ise, kas ta selle kava omal maal teostab. Kui aga kava riikide poolt on leidnud vastuvõtmist ja seega on jõusse astunud rahvusvaheline leping, siis ei saa neid kavasid muuta ilma R-L Nõukogu nõusolekuta.

Edasi sama artikkel püüab kindlustada julgeolekut mitmesuguste määrustega, nagu laskemoona ja relvade eravabrikute kontrollimisega, „kõige avameelsema ja täiuslikuma teadete vahetamisega“ oma relvastuse ja riigikaitseliste programmide

kohta, kui ka tööstuse kohta, mida saab kasutada sõjaks.

Pakti artikkel 9. näeb ette erilise alalise komisjoni asutamist, kelle ülesandeks oleks jälgida artiklite 1. ja 8. täitmise järgi.

Peale selle Versailles rahulepingu V osa sissejuhatuses kõneldakse, et lepingu allakirjutajad kavatsevad ette valmistada relvastuste üldist vähendamist ja et seetõttu sõja kaotanud riikidele kirjutatakse ette teatud määrused maa-, mere- ja õhujõudude kohta, et seega „võimaldada kõikide riikide relvastuste üldist vähendamist“.

8. märtsil 1920 Kõrgem Nõukogu avaldas lootust, et kõik riigid, silmas pidades valitsevaid majanduslisi raskusi, vabatahtlikult piiraksid oma relvastusi ja palus ühtlasi R-Liitu võimalikult varsti asuda tehtud ettepanekute kaalumisele.

Juba 17. mail 1920. aastal R-L Nõukogu oma istangjärgul Roomas asutas „Alalise nõuandva sõjalise komisjoni“ eel-tähendatud küsimuste alal. Selle komisjoni liigeteks delegeeriti R-L Nõukokku kuuluvate riikide tehnilisi eksperte ja komisjoni jagati alamkomisjonideks maa-, mere- ja õhujõudude alal.

R-L Täiskogu I istangjärgul 14. detsembril 1920. aastal tuldi otsusele, et ei saa loota relvastuse vähendamise otsekohest teostumist, vaid tuleb püüda läbi viia relvastuse piiramist järk-järgult. Ühtlasi lisaks 17. mail 1920. aastal asutatud nõuandvale komisjonile otsustati kutsuda ellu eriline „Ajutine segakomisjon“ Viviani eesistumisel poliitiliste, sotsiaalsete ja majandusliste küsimuste harutamiseks. See komisjon algas tegevust 25. veebruaril 1921. aastal ja tegutses 1924. aastani.

*

Loodud segakomisjon ühes alalise Sõjalise komisjoniga 1922 Washingtoni mereväe konverentsi eeskujul püüdis leida võimalusi relvastuste vähendamiseks teatud koeffitsientide alusel. Sellest kavast tuli aga loobuda probleemi tehnilise külje keerulikkuse tõttu. Samal aastal aga Ajutine segakomisjon võtis vastu Lord R. Cecil'i resolutsiooni, et desarmeerimine peab olema üldine ja teiseks tuleb kindlustada üksikute riikide julgeolekut, sest paljud riigid olid desarmeerimise püüdnud teha ole-nevaks sellest küsimusest.

R-L Täiskogu III istangjärgul (1922)

võeti siis ka vastu kuulus XIV otsus, kus öeldi, et ükski relvastuste vähendamise kava ei saa olla edukas, kui ta mitte pole üleüldine ja kui riigid selle vastu ei saa küllaldast julgeoleku kindlustust. Julgeolekut loodeti saavutada üleüldise omavahelise kaitselepinguga. Nii siis nähti ette, et lepinguosalisel riigid astuvad ühiselt välja selle riigi vastu, kes teisele kallale tungib. Selles otsuses avaldati veel soovi, et relvastuste vähendamise kokkulepe saaks üleüldine, kuid nähti ette võimalus sõlmida erilepinguid üksikute riikide vahel sarnasel kujul, et nende lepingutega teised riigid hiljem saaks ühineda.

R-L Täiskogu soovide kohaselt segakomisjon 1922.—23. aastatel töötas välja vastastikkuse kindlustuse lepingu kava.

R-L Täiskogu IV istangjärgul 29. septembril 1923. aastal otsustati, et esitatud lepingu kava tuleb saata riikide valitsustele arvamiste avaldamiseks. Tulemus oli negatiivne: 29-st saadud vastusest 18 riiki olid lepinguga põhimõtteliselt nõus, ülejäänud 11 aga ei soovinud sellega ühineda. Kaks suurriiki väljaspoolt R-Liitu — P.-A. Ühendriigid ja N.-Vene — olid aga täiesti vaenulikud sellele kavale. R-L Täiskogu V istangjärgul jäi vaid konstateerida ebaedu. Sel istangjärgul töötati välja n. n. 1924. aasta Genfi protokoll.

Genfi protokoll püüdis eraldada üksteisest vahekohtu, julgeolu ja desarmeerimise mõisteid ning püüdis täiendada R-L pakti määrustega tülide rahuliku lahendamise kohta ja ühtlasi reguleerida vastastikkust abiandmist relvastatud konfliktide puhul. Protokoli tähtsamaks eesmärgiks oli ikka relvastuse vähendamine ja seepärast allakirjutajad riigid võtsid enda peale kohustuse osa võtta rahvusvahelisest relvastuse vähendamise konverentsist, mille kokkuleku aeg esialgselt määrati kindlaks 15. juuniks 1925.

R-L Nõukogu ülesandeks jäi ettevalmistada selle konverentsi programm ja see vähemalt 3 kuud enne konverentsi riikidele teatada. Genfi protokollile otsekohe kirjutasiid alla 14 riiki. Hiljem ühinesid protokolliga veel mõned riigid. Kuid 1925. aasta märtsis uus Briti valitsus loobus eelmise valitsuse poolt antud allkirjast.

R-L Täiskogu VI istangjärk (1925) võis jälle konstateerida, et tehtud jõupingutus ei annud tagajärgi, ning deklareeris 25. septembril 1925, et tuleb jätkata ettevalmistustöid ja kokku kutsuda relvastuse vähendamise konverents siis, kui üldise jul-

geoleku tingimused küllaldaselt juba on kindlustatud.

Selle otsuse põhjal R-L Nõukogu 12. detsembril 1925 Paul-Boncour'i uurimistööst järeldusena kutsus ellu „Desarmeerimise konverentsi ettevalmistava komisjoni“. Selle komisjoni ülesandeks jäi ühtlustada kõiki töid konverentsi kokkukutsumiseks ja kokku seada vastav lepingu kava.

Vahepeal 16. oktoobril 1925 parafeeriti n. n. Lokarno leping Saksamaa, Belgia, Prantsusmaa, Briti ja Itaalia ning osaliselt Poola ja Tšehhoslovakkia vahel, millest loodeti, et ta kergendab desarmeerimise raskusi. See leping kirjutati alla lõpulikul kujul Londonis 1. detsembril 1925. a.

*

1925. aastal Desarmeerimise konverentsi Ettevalmistava komisjoni asutamisel R-L Nõukogu andis uuele komisjonile tehniliste eeltööde programmina lahendada ja vastata rea küsimusi ja nimelt:

- mida tuleb mõista relvastuse all? Missugustest relvjõulistest, majanduslistest, geograafilistest j.n.e elementidest oleneb riigi sõjaline võime?
- kas on võimalik piirata teatud riigi võimalikke sõjaaegseid relvastusi, või tuleb piirata ainult rahuaegset relvastust? Mida tuleb mõista relvastuse vähendamise või piiramise all?
- kas võib riikide relvastuste võrdluse kõrvti seada võrdluse aluseks sõjaväe isiklist koosseisu, teenistuse kestvust, sõjamaterjali, kulusid j.n.e.?
- kas relvastust võib jaotada pealetungi ja kaitse relvastusteks?
- missuguste printsiipide järgi võib kindlaks määrata relvastuste suhet riikide vahel, kas vastavalt elanikkude arvule, ressursside kogule, geograafilisele asendile, mere- või raudteede võrgule, piiride iseloomule j.n.e.?
- kas on võimalik vahet teha era- ja sõjaväe lennukite vahel; kui mitte, kuidas hinnata eralennukite sõjalist väärtust riigi õhujõudude hindamisel? Kas kaubalaevastikul on sõjalist väärtust teatud riigi merejõudude hindamisel?
- kui oletada, et desarmeerimine ole- neb julgeolekust, siis missugusel määral võib teostada kohalikku des-

armeermist, silmas pidades kohalikku julgeolekut?

Ettevalmistava komisjoni koosseisu kuulusid esialgul nende 20 riigi esindajad, kes olid kas nõukogu liikmed, või kes desarmeerimise alal oma geograafilise asendi tõttu loeti eraolukorras olevateks. Komisjoni töödest võtsid osa veel 2 säärase riigi esindajat, kes polnud astunud R-Liitu (P.-A. Ühendriigid ja N.-Venemaa).

Komisjon asutas kaks alamkomisjoni: A — sõjatehnilise (kolme sektsiooniga — maa-, mere-, õhuväe), B — majanduslise. Komisjoni I üldkoosolek peeti tegelikult 18. mail 1926. Märtsis 1927, kui komisjon tuli kokku III üldkoosolekuks, siis võis vaid konstateerida, et materjale oli kogunud palju, vast isegi liiast palju. Eriti viljakas materjali rohkuse mõttes oli olnud maaväe sektsiooni töö.

1927. aastal Ettevalmistava komisjoni üldkoosolekul võeti harutamisele kaks lepingu kava. Kavade esitajateks olid Briti ja Prantsusmaa delegaadid (Lord R. Cecil ja Paul-Boncour). Komisjon püüdis võrrelda ja ühendada mõlemaid kavu, kuid kokkulepe saavutati mitte kõikides punktides. Nii oldi sunnitud kokku seadma kava, kus üksikute punktide kõrval, mida kõik delegaadid võtsid vastu, esines terve rida punkte reservatsioonidega ja eriarvamistega. Seega 1927. a. kevadine üldkoosolek ei täitnud tema peale pandud lootusi.

Desarmeerimise komisjoni edaspidiseks ülesandeks jäi võimalikult kõrvaldada riikide lahkumisevaid vaateid üksikutes punktides.

R-L Täiskogu VIII istangjärgul (septembris 1927) oli selge, et küsimuse lahendamist ei saa loota kiiresti, eriti aga veel seetõttu, et 1927. aasta suvel Genfis peetud mereväe konverents P.-A. Ühendr., Briti ja Jaapani vahel ebaõnnestus. Otsustati siiski julgustada desarmeerimise komisjoni edaspidiseks tööks ja soovitati luua komisjoni koosseisus vahekohtu ja julgeoleku komitee. See komitee pidi nüüd eriti uurima, kuidas saaks võimaldada kõikidele riikidele vahekohtu kindlustust ja tarvilist julgeolekut selleks, et riigid tegelikult võiksid vahendada oma relvastusi.

Desarmeerimise komisjoni IV istangjärgul, 1927. a. novembris, loodi soovitud Vahekohtu ja julgeoleku komitee, kelle esimeheks sai Tshelhi välisminister Eduard Beneš. Samal istangjärgul esmakordselt olid kohal Nõukogude Vene esindajad.

Enamlased esitasid kohe oma absoluut-

se, vahenditu ja üleüldise desarmeerimise kava, mis pidi teostatama nelja aasta jooksul. 1927. aasta istangjärg kulus ära vaie-lusteks N. Vene ettepaneku üle.

Desarmeerimise komisjoni V istangjärg (15.—24. märtsini 1928) kulus N. Vene uute ettepanekute harutamiseks. Ettepanek tunnistati küll humanitaarselt ideaalseks, kuid senise ilmakorra juures otsekohe mitte teostatavaks. Komisjon keeldus võtta N. Vene esitist edaspidiste harutuste aluseks, kuid otsustas, et üksikud riigid desarmeerimise lõpuliiku kava teisel lugemisel võiksid enamlaste ettepanekuist ammutada mõningaid ideesid.

Vahekohtu ja julgeoleku komitee on pidanud oma koosolekuid mitmel korral. Tema töö tulemuseks on „Rahvusvaheliste tülide vahekohtuga lahendamise akt“ (R-L poolt vastu võetud 1928. a.), „Rahandusliku toetuse leping“ (Soome esitis. R-L poolt vastu võetud 1930. a., hakkab maksma ühes desarmeerimise lepingu jõusseastumisega tulevikus), „Sõda ärarahoidvate abinõude arendamise konventsioon“ (R-L poolt vastu võetud 1931. a.).

R-L Täiskogu IX istangjärg (1928), tulles kokku varsti pärast Briand-Kellogi pakti allakriipsutamist, desarmeerimise alal konstateeris, et desarmeerimise komisjoni tööd pole veel lõpul ja avaldas lootust, et riigid, kelle vahel veel valitseb teatud lahkuminekuid desarmeerimise küsimustes, püüaksid kiiremas korras jõuda kokkulepele, tegutsedes rahvusvahelise solidaarsuse ja leplikuse alusel. Avaldati lootust, et kavatsetud desarmeerimise konverents juba varsti kokku võib tulla.

Desarmeerimise komisjoni VI istangjärg käimasoleva Merekonverentsi tõttu kujunes kahejärguliseks ja peeti 1929. a. aprilli-mai kuudel ning 1930. a. novembris. Selle istangjärgu tööde alul desarmeerimise komisjonil olid käsitada järgmised materjalid:

- 1927. aastal I lugemisel kokkuseatud lepingu kava (riikide lahkumisevate arvamistega üksikutes punktides);
- N. Vene ettepanekud (absoluutne, vahenditu ja üleüldine desarmeerimine);
- Sakslaste ettepanek (R-Liidu riikide poolt relvastuse kohta esitatavate teadete vormidega);
- Türklaste ettepanek;
- Hiinlaste ettepanek (sundteenistuse ärakaotamise üle).

R-L Täiskogu X istangjärgul (1929) desarmeerimise küsimuse eduks oli juba rohkem lootusi. Vast hiljuti sõlmiti Young'i kava ning otsustati lõpulikult evakueerida Reinimaa. Oli lootusi Londoni mereväe konverentsi edusse.

21. aprillil 1930. a. Briti peaminister saatis R-L sekretariaadile Londoni lepingu teksti, avaldades lootust, et desarmeerimist ettevalmistav komisjon selles lepingus leiab tema töid kergendavaid otsusi.

R-L Täiskogu XI istangjärg (septembris 1930) väljendas oma rahuldust Londoni mereväe konverentsi saavutuste puhul ja avaldas lootust, et desarmeerimist ettevalmistav komisjon nüüd saab lõpetada oma töid. Möödamattes olgu tähendatud, et Londoni mereväe konverentsil saavutati vaid kokkulepe 3 suurriigi vahel (P.-A. Ühendr., Briti ja Jaapan). Prantsusmaa ja Itaalia ei suutnud omavahel jõuda kokkulepele ja ka hilisemad katsed nende riikide lepitamiseks merirelvastuse piiramise alal pole seni kahjuks toonud tagajärgi. (Vaata A. Traksmanni artikkel „Londoni Mereväe konverents“, „Sõdur“ nr. 14—18. — 1930.)

Desarmeerimise komisjoni VI istangjärgu teisel poolel, mis algas 6. novembril 1930., jõuti lõpulikult valmis lepingu kava, mis 9. detsembril 1930. vastu võeti. Lõpuliku hääletamise juures lepingu kava vastu hääletasid Saksamaa ja N. Venemaa esindajad.

Selle järgi R-L Nõukogu otsustas jaanuaris 1931, et desarmeerimise konverents kutsutakse kokku Genfi 2. veebruariks 1932. Kirjalikud kutsed R-L liigetele ja 9 riigile väljaspool R-Liitu saadeti laiali 13. juunil 1931. Kutses paluti saata R-L peasekretärile kõik tehnilised andmed riikide relv jõudude seisuga kohtu hiljemini 15. septembriks 1931.

2. Desarmeerimise lepingu kava.

Kava koosneb 6 osast, millede kokku on 60 paragrahvi. Kava algab pühliku deklaratsiooniga, et kõrged lepinguosalised kohustuvad piirama ja võimaluste piires vähendama oma relvastusi.

Lepingu I osa käsitleb kaitsejõudude isiklist koosseisu. Kõneldakse ainult tegevteenistuses olevast koosseisust. Tagavaraväelasi arvestatakse vaid kordamisõppustele kutsumisel. Peale sõjaväe võetakse arvele igasugu sõjaliselt organiseeritud jõud, nagu politsei, shandarmid, piirivalve j.n.e, keda mobilisatsiooni teostamata võib kasutada sõjalisteks otstarveteks.

Komisjon leidis vajalikuks osaliselt kindlaks määrata üksikute sõjaväelaste liikide vahet (ohvitserid, allohvitserid, sõdurid). Seda tehti täielikult maaväe ja osaliselt õhuväe suhtes. Seega sõjalaevadel pole tähtis ohvitseride, allohvitseride ja madruste proportsionaalne vahet.

Sõjaväe teenistuse kestvuse küsimuse piiramisel kokkulepele ei jõutud ja see küsimus tuleb konverentsil harutusele.

II osa käsitleb sõjamaterjali. Siin soovitati mitmesuguseid maaväe relvastuse piiramise meetodeid. Alljärgnevatest ettepanekute hääletamisest võib näha, kuidas üksikutele meetoditele suhtuti.

Esimene ettepanek: relvastuse piiramine eritabelis kindlaks määratud arvude (kasutamisel ja ladudes olevad relvad). — (Saksa ettepanek). Poolt — 9, vastu — 9, erapooletuid — 7.

Teine ettepanek: relvastuse piiramine eelarvete kaudu — (Prantsuse ettepanek). Poolt — 16, vastu — 3, erapooletuid — 6.

Kolmas ettepanek: mõlemate meetodite üheaegne kasutamine — (Itaalia ettepanek). Poolt — 9, vastu — 15, erapooletuid — 5.

Konverentsi tööd Prantsuse ettepanek võetakse esimesena harutusele, kuid enne peavad eelarve eksperdid uurima, kuidas oleks võimalik sel viisil piirata tõesti kõiki relvastuste peale ettenähtud kulusid (et neid ei saaks varjata teiste ministereumide eelarvetes), nad peavad selgusele jõudma riigi eelarvete kokkuseadmise ja harutamise viisides üksikute maade kohta, peavad leidma võimaluse seada piire relvastuste eelarvetele ka siis, kui vastava riigi rahaüksuse ostujõud muutub ning lõpuks ära määrama, kuidas on lubatud (õieti kuidas keelatakse) eelarvete ülejääkid kasutada järgmistel aastatel. Sellest lootelust on näha, et eelarvete piiramine iseenesest polegi lihtne.

Sõjalaevastiku kohta võeti kavasse Londoni konverentsi järele, et

- piirata tuleb iga riigi üldtonnaaži;
- see tonnaaz tuleb jaotada üksikute sõjalaevade liikide vahel teatud proportsioonis (liinilaevad, õhujõudude emalaevad, ristledjad ja miiniristledjad ning allveepaadid);
- tuleb võimaldada üksikutele riikidele osa tonnaaži ülekandmist ühest liigist teise, arvestades vastava riigi eriolukorda.

Laevade üksikute tüüpide kohta tahetakse määrata kindlaks tonnaaži piirid ja suurtükide maksimaalsed kaliibrid.

Õhujõudude suhtes tahetakse piirata lennukite üldarvu ja lennumootorite võime kogusummat (Hj). Dirizhaablitel piiratakse kogumahtu. Ainult lennukite suhtes kõneleb kava tagavaras olevatest lennukitest juhustel, kui nad on otsekohe kasutatavad.

III o s a kõneleb sõjalisest eelarvest. Kuigi eelarve piiramise viisid pole veel kindlaks määratud, siiski soovitati, et kõikide riikide sõjalised eelarved oleksid esitatud ühise punktidesse jaotamise süsteemi järgi.

IV o s a käsitleb teadete vahetamist relvastuste kohta. Kava kohaselt iga riik peab esitama R-Liidule kord aastas kindlates tabelites kõik vajalised andmed kaitsejõudude kohta. Siin tulevad ette andmed koosseisude, relvade ja eelarve kohta, ning siin näidatakse ära, kuidas üksikud arvud tuleks kalkuleerida, et oleks võimalik võrrelda üheliigilisi suurusi.

V o s a olev ainuke paragrahv on pühendatud moodsatele gaasirelvadele. Selle paragrahvi kohaselt lepinguosalisel vastastikkusel alusel loobuvad edaspidi igasugustest keemilise relva liikidest. Absoluutselt on keelatud bakterioloogiline hävitamisviis.

VI o s a sisaldab üldmäärusi asutatava Alalise desarmeerimise komisjoni kohta, kui ka erandeid desarmeerimise alal, kaebuste korda ning iga lepingu hea korbe järgi lõppmäärusi.

Alaline desarmeerimise komisjon, nagu tähendasin alul, peab valvama lepingu täitmise järgi. Tema koosseisu ja liigete arvu kohta pole veel selgust ja seda peab otsustama konverents. Selles osas kõnelatakse ka otsuste tegemise ja teadete muutmise korra üle.

Komisjoni tähtsamaks ülesandeks on kokku seada 1 kord aastas täielik ettekanne relvastuse üldise seisuga ja eriti nende piiramise käigu kohta lepinguosalistes riikides. See ettekanne esitatakse R-L Nõukogule ja paljundatakse kindlaksmääratud ajal kõikidele riikidele teatamiseks.

On ette nähtud, kuidas üksikud riigid võivad tõsta kaebusi teiste riikide suhtes R-L ees, kui mõni riik ei täida lepingu sisu.

Lõpumäärustes leidub muu seas tähtis paragrahv (53), mille kohaselt kavatsatud relvastuste vähendamine kuidagi ei puuduta endiste lepingute põhjal tehtud piiramisi. Selle paragrahvi tõttu sakslased hääletasid üldse terve lepingu kava vastu.

Lõpuks tulevad artiklid lepingu jõusse astumise, kestuse, revideerimise korra j.n.e. kohta.

Ka lepingu kestuse peab veel kindlaks määrama konverents.

*

27 riigi esindaja osavõtul välja töötatud lepingu kava kohta olgu tähendatud, et tema moodustab endast vaid algbaasi konverentsi töödeks. Üksikute riikide valitsused pole kuidagi seotud esitatud lepingu kavaga. Seepärast oleneb täiesti konverentsist endast, kui kaugele tema tahab minna relvastuste vähendamise teel.

Konverentsi esimeheks Hispaania ettepanekul R-L Nõukogu valis endise Briti välisministri Artur Hendersoni.

Kui vaadelda lepingu üksikuid tihti vähe ütlevaid määrusi ja eriti, kui lugeda arvukaid eriarvamisi ja reservatsioone, mis üksikud riigid on lasknud võtta sisse lepingu seletuskirja, siis tekib küll mulje, et paljude aastate uurimused ja vaieldused pole aitanud jagu saada probleemi kõikidest raskustest. Seepärast võib arvata, et desarmeerimise konverents venib pikale. Ühtlasi on kindel, et konverentsi töödest ja tema kõnetoolilt avaldatud deklaratsioonidest saab selguma, et sisuliselt tõsiste saavutuste elluviimine rahvusvahelises elus on seotud suurte raskuste ja pingutustega. Siiski eelolev konverents loodetavasti aitab kaasa rahvaste lähenemisele ja rahukindlustamisele ka siis, kui tema tagajärjed ei saa paistma kõikidele just hiilgavatena.

3. Konverentsi avamine. Prantsuse ettepanek.

Ametlik Desarmeerimise konverentsi avamine teostus 2. veebruaril, seega ettenähtud ajal. Konverentsi esimees pidas tavalise sissejuhatava kõne, puudutades lühidalt desarmeerimise konverentsi poliitilist ja tehnilist ettevalmistamist ning lühidalt kokku võttes eeloleva töö ulatust ja iseloomu.

Tuleb muidugi tõsiselt kahetseda, et just selle kõne ajal Hiinast kostab raske suurtükiväe müra ja lennupommide plahvatused. On see saatuse hoiatus või näpunäide?

Konverentsi esimesed koosolekud kuldsid volikirjade läbivaatamiseks, kodukorra kinnitamiseks j.n.e.

Pärast konverentsi juhatuse liikmete valimist, 5. veebruaril, ootamatult asus kõnetoolile Prantsuse delegatsiooni esimees sõjaminister Tardieu. Tema ütles vaid ühe lause, et kuna konverentsi juhatuse valitud, siis lubatagu otsejoones edasi anda kirjalikud Prantsusmaa ettepanekud väevähendamise alal. See samm oli õieti ootamatu, sest päevakorra kohaselt delegatsioonide juhid pidid algama oma üldiste deklaratsioonidega vaid esmaspäeval, 8. veebruaril.

Prantsuse ettepanekute tekst jagati otsekohe välja kõikidele delegatsioonidele ja maailma ajakirjanduse esindajatele. Prantsuse diplomaatia seega oskas võtta algatuse enda kätte.

Prantsuse ettepaneku sisu.

Sissejuhatuses deklareeritakse, et kooskõlas R-L eelmiste töödega peab Desarmeerimise konverents end asetama poliitilisele alusele. Seepärast, et kõvendada R-L võimu tülide lahendamisel ja et üleminna tegudele, Prantsuse valitsus teeb järgmised ettepanekud, mis jaotatud sisuliselt 5 ossa.

I osa käsitleb eralennuasjandust ja õhujõude.

Prantsuse valitsus paneb ette teatud määruste kogu kõige uuema sõjarelva suhtes, relva suhtes, mis praegu võimsalt areneb, mille iseloom on kõige offensiivsem ja mis elanikkude suhtes on kõige hädaohtlikum.

1) Teha rahvusvaheliseks era-transportlennuasjandus R-L juhtimisel. Seda internatsionaliseerimist on juba uurinud mõned valitsused majanduslistel kaalutlustel, ja tema seisaks järgmises:

a) Lepinguosalist riigid ei pea enam lubama oma kodanikele ehitada ega kasutada lennukite, mida saab tarvitada sõjalisteks otstarveteks. Selleks nende lennukite maksimaalne tühi tonnaaz määratakse kindlaks, ära kuulates eriteadlaste arvamisi, maalennukite suhtes X tonni, mere- ja lennukite suhtes X' tonni ja dirižaablite suhtes X'' kantmeetrit.

b) Luuakse rahvusvaheline transportlennuasjandus, mida juhiksid teatud kontinentide, kontinendivahelised või asumaadevahelised organisatsioonid R-L üldjuhtimisel ja kaitsel. Ainult R-Liidul jääks õigus lubada ehitada ja kasutada aparate, mille võimed oleksid suuremad eelmises punktis tähendatud andmetest.

c) Lepinguosalistele riikidele antakse võimalus luua lennuliine emamaa ja asumaade vahel, millel oleks nende riikide suhtes eritähtsus. Seda tingimusel, et vastavad riigid kannavad ise nende liinide ülalpidamise kulud ja nõutavad R-Liidult luba kasutatavate lennukite arvu, tüüpide ja tonnaazi kohta.

d) Vastavalt riikide lennutööstuste võimetele tehakse õiglane materjalosa tellimiste jaotus nende riikide vahel rahvusvahelise eralennuasjanduse loomiseks vastavalt juurdelisatud erilepingule (see lisa pole veel esitatud).

e) R-Liidul jääb erandlik, alaline ja võõrandamata õigus rekvireerida igasuguseid rahvusvahelisi eralennuasjanduse aparate.

f) Lepinguosalist riigid ei tohi kinni pidada ja omastada rahvusvahelisi eralennuasjanduse lennuaparate, nad peavad kergendama R-L tema õiguste teostamist rekvireerimiste alal.

Säärane eralennuasjanduse rahvusvaheliseks muutmine on tarviliseks aluseks järgnevatele ettepanekutele.

2) Pommipildumise õhujõud piiratakse. Ühelt poolt on tarvilik, et R-L oleks olemas ette nähtud repressiivseks ja ärahoidvaks tegevuseks sõja vastu ülekaal õhujõudude abinõudes. Teiselt poolt on vastuvõtmatu, et teatud riigil, kes vaatamata V osa reeglitele langeb mõne teise riigi poolt pommitamise ohvriks, poleks käepärast vabu abinõusid kallaletungi kiireks vastulöögiks õhujõududega.

Et sobitada neid kahte vajadust, Prantsuse valitsus paneb ette:

a) Lepinguosalist riigid ei hoiata alal, kui neil olemas, ja ei ehita mitte tulevikus oma sõjaliste õhujõudude jaoks lennuaparate, mille tühi tonnaaz oleks suurem kindlaksmääratud piiridest, nimelt Y tonni lennukite, Y' tonni merelennukite ja Y'' kantmeetrit dirižaablite suhtes.

Lennuaparaadid, mis on suuremad nendest piiridest, reserveeritakse rahvusvahelise õhujõu moodustamiseks. Need aparadid antakse lepinguosalist riikide poolt üle R-L, kes siis reguleerib loodud rahvusvaheliste õhujõudude asukoha ja juhatuse küsimused.

b) Üksikute riikide õhujõududes saab eraldatud kaks hiiki nendele alale jäävatest aparaatidest, nimelt need,

— mille maksimaalne tonnaaz määratakse kindlaks Z tonni lennukite, Z' tonni

merelennukite ja Z" kantmeetrit dirižaab-
lite suhtes, ning teiseks need,

— mille tonnaž on Y ja Z vahel.

c) Õhujõudude koosseisu võivad jääda Y ja Z vahelised aparaadid ainult sel juhul, kui lepinguosalisel vastavalt riigid on valmis seesuguseid aparaate andma R-L käsutusse R-L pakti artikkel 16. kasutamise kordadel ja R-L poolt ettevõetava üldise tegevuse ajal. Need aparaadid kuuluvad alaliselt R-L inspekteerimisele.

d) Iga lepinguosaline riik, kes langeb pommitamise ohvriks V osa reeglite murdmise tõttu, võib, teatades sellest R-Liidule, kasutada viibimata kõike tema käsutuses olevaid õhujõude, kaasaarvatud ka jõud, mis peavad minema R-L käsutusse. Ühtlasi vastav riik vabaneb oma kohustusist kallaletungija suhtes.

Need määrused, kindlustades R-Liidule õhujõudude ülekaalu, piiravad pommipildumise jõude (riikides) arvuliselt, võimetelt ja kasutamiskiisidelt.

II o s a käsitleb R-L käsutusse määrata-
vaid m a a- ja m e r e v ä e relvastusi.

Prantsuse delegatsioon paneb ette:

a) Ainult need riigid võivad edaspidi alal hoida allpoolloetletud relvi, kes on valmis neid andma R-L käsutusse, R-L pakti 16. artikli kasutamise ja R-L poolt korraldatud üldise tegevuse juhustel.

b) Kui teatud riigile, vaatamata V osa määrustele, tungitakse kallale, siis see riik võib vabalt tegutseda, kasutades temal olevaid kõiki relvi, sellest vaid teatades R-L.

c) Punkt a-s mõeldud relvastuste hulka kuuluvad:

— raskesuurtükiväe suurevõimelised pa-
tareid,

— liinilaevad, millel on suurtükke
kaliibriga üle 203 mm, või missu-
guste tonnaž on üle 10.000 W.
tonni;

— veealused paadid, millede tonnaž
on üle N tonni.

III o s a määrab kindlaks r a h v u s-
v a h e l i s t e jõudude loomise
korra.

Selle osa eesmärgiks on anda R-L käsu-
tusse peale I ja II osades nimetatud jõu-
dude veel järgmised jõud:

1) rahvusvahelised politsei jõud sõja
ärähoidmiseks, ja

2) sundivate jõudude I ešelon sõja ma-
hasurumiseks ja abiandmiseks riiki-
dele, kes on langenud kallaletungi
ohvriks.

a) Politsei jõud oleksid alati käsutuse-
valmis ja nendel oleks õigus liikuda vabalt
üle piiride, et okupeerida kriiside ajajärgul
piirkondi, kus võivad tekkida kokkupõrked
ja et nendes piirkondades toetada R-L ko-
missaride tegevust, kui ka igasuguseks tege-
vuseks sõja ärähoidmise alal või R-L pakti
artikkel 11. kohaselt.

Need politsei jõud moodustatakse kontin-
gentidest, mis iga lepinguosaline riik oleks
kohustatud andma teatud kindlaksmääratud
proportsioonis.

Prantsusmaa on valmis selleks kaasa
aitama ühe segabrigaadiga, ühe kerge me-
reväe divisjoniga ja ühe lennuväe sega-
grupiga (vaatluse- ja hävituse lennukitest).

R-L teostaks nende politsei jõudude ju-
hatuse loomise ja inspekteeriks tema
üksusi.

b) Sundivate jõudude I ešelon koos-
neks muutliku suurusega elementidest vas-
tavalt tegevusarvadele ning kohustus-
tele, mis riigid enda peale võtavad.

Nende tingimuste kohaselt riigid võta-
vad enda peale kohustuse anda R-L käsu-
tusse kindlaksmääratud jõud, mis peavad
alati olema käsutusevalmis, et anda abi
riikidele, kellele on kallale tungitud. Sää-
rane osavõtt võib olla vabatahtlikult suu-
rendatud R-L nõukogu soovitude kohaselt
(R-L pakti artikkel 16., § 2.) j teda võib
kasutada kohalikkude lepingute põhjal
vastastikuseks abiandmiseks.

Prantsusmaa on valmis oma kohustusi
teostama järgmiselt:

— Konflikti puhul väljaspool Euroop-
pat — 1 segabrigaad, 1 kerge mereväe di-
visjon, 1 maalennuväe grupp (ainult ma-
terjalosa personaalita ja laskemoonata).

— Konflikti puhul Euroopas — 1 kõi-
kidest väeliikidest koosnev diviis, 1 mere-
väe diviis, 1 lennuväe segagrupp (maaväe
lennukid meeskonna ja laskemoonaga).

— Konflikti puhul Euroopas, kui kal-
laletungijal on Prantsusmaaga ühiseid pii-
re, lisaks eelpooltoodud jõududele, veel
jõud, mille suurus määratakse kindlaks iga
erijuhuse jaoks, kokkuleppel R-Liiduga.

Mis puutub maaväe relvastusse, siis
lepinguosalisel riigid, kellel on olemas
tanke või nende vastavaid soomusmasi-
noid, samuti rasket suurtükiväge, varusta-
vad nende relvadega need jõud, mis R-L
käsutusse määratakse.

Mitmesugustel olukordadel iga üksiku
riigi kohustused omavad vaid siis lõpliku
kuju, kui selleks kindlaksmääratud jõud
on omanud teatud minimaalsed suurused ja

kui teised riigid on suhteliselt jõudnud sama astmeni.

IV osa toob ettepanekuid eraisikute kaitse kohta.

Võetakse vastu tingimusteta järgmised määrused:

a) On keelatud tulekahjusid tekitavad ja gaase ehk pisielukaid sisaldavad lennupommid või maa- ehk mereväe suurtükkide mürsud, vaatamata sellele, missuguste märkide pihta neid ka ei tarvitata.

b) On keelatud igasugune pommipildumine lennukitelt või suurtükkidest tulistamine X km kaugusel maapealsest rindest. Ainukeseks erandiks on sõdivate poolte lennuväljad, mis moodustavad baasi tema õhujõududele ja tema kaugelaske suurtükkide asetuskohad.

c) Merekallastel on lennupommitamine keelatud kaugemale kui X km, välja arvatud lennubaaside ja suurtükkide asukohad. Selles X km sügavas zoonis on pommipildumine lubatud vaid Haagi 9. konventsiooni alusel mereväe suhtes, kui viimane tegutseb sama konventsiooni § 2. juhustel.

d) Meresuurtükiväe kasutamine jääb alluvalks Haagi 9. konventsioonile.

e) Igasugune eelmistest määrustest ülastumine mõne riigi poolt loetakse võrdseks sõjategevuse algamisele R-L pakti artikkel 16. mõttes.

V osa on pühendatud rahu korraldamisele.

Prantsuse vabariigi valitsus on teadlik, et eelmised ettepanekud sisaldavad poliitilisi abinõusid, sest et ainult need võimaldavad ja garanteerivad tehtud ettepanekute realiseerimist.

Tema kinnitab, et katseliste või tehniliste abinõudega ei saa kindlustada olulist desarmeerimist. Tuleb muuta tegevusekavad, tuleb otsida julgeolekut ühises tegevuses, julgeolekut, mida seni iga riik püüdis saavutada vaid oma jõududega.

Säärane on ka R-L pakti mõte. Pakti määrustele peab andma kindla väärtuse, sest seni on seletatud pakti mõtet ainult nõrgema vastupanu suunas.

Praegune konverents on parim juhus valida lõplikult täidesaatva autoriteediga R-Liidu ja riikide suveräänsuse mõistete poolt paralüüeeritud R-Liidu vahel. Prantsusmaa on oma valiku teinud. Ta paneb ette ka teistele riikidele omakord valida.

Esitatud ettepanekud oleksid võimetus:

— vahekohtuta,

— kallaletungija defineerimata,

— tagatisteta, et neid relvi käsutav võim saab otsustama kiirelt;

— kui see võim ei tegutseks rahvusvahelise õiguse kohaselt, mis küll veel täpsalt kindlaks määramata, kuid mille kindlad alused on ära määratud sõlmitud paktides ja lepingutes, ja lõpuks

— ilma rahvusvahelise relvastuste kontrollita.

Nende küsimuste kohta prantsuse delegatsioon tahab teha ettepanekuid ja need küsimused on 12 aasta jooksul olnud R-L uurimuste hulgas. Seega kõik lahendamise varilised elemendid on juba kogutud. See kokkulepe oleks tähtsaks etapiks desarmeerimise teel, kui ka suureks saavutuseks rahu organiseerimisel.

Esitatud organisatsioon peab olema üldine ja tema vastuvõtmisega seotud lubadused astuksid jõusse siis, kui leping kõikide lepinguosaliste riikide poolt ratifitseeritud saaks.

*

Eelpooltoodud Prantsuse ettepanek sai suure tähelepanu osaliseks ka seetõttu, et tema oli esimeseks sisuliseks sammuks konverentsil. Välisajakirjanikud otsejoones asusid seda dokumenti levitama ja kommenteerima.

Üldiselt selgub, et Prantsuse ettepanek vaevalt leiab toetust Inglismaal ja Ameerikas. Täiesti vastuvõtmatuks loevad seda ettepanekut Maailmasõja kaotanud riigid.

Raskusi tekitavad sanktsioonide küsimused. Ka pooldatakse väljaspool Prantsusmaad tihemini vormelilt: „ainult desarmeerimise kaudu võib saavutada tõsist julgeolekut“ ja mitte Prantsuse ettepanekuid, mis kõnelevad: „enne julgeolek ja vahekohtus ning selle järgi desarmeerimine“.

Sakslased leiavad, et Prantsuse ettepanek on sihitud peamiselt saksa lennutõususe ja lennuasjanduse pidurdamiseks.

Itaallastele näib, et rahvusvaheline armee oleks vastuvõtmatu juba seetõttu, et tema saaks koosnema sisuliselt mitmekesisest elementidest ja et selles armees saaks tooniandvaks selle riigi juhtkond, kelle sõjavägi praegu kõrgemal arenemisastmel. Seega kardetakse Prantsusmaa domineerimist.

Ka on riikidel raske loobuda osast oma suveräänsusest õigustest. Toonitavad ju ameeriklased, et nende sõjavägi ei pea kunagi tegutsema võõraste huvide kaitseks ja võõraste võimu käsul. Ka leitakse, et R-L oleks raske kasutada oma sõjalisi jõu-

de. „Kui R-L oleks küllaldaselt tahtejõudu, siis ta oleks suutnud ammu panna seisma verised Mandžuuria sündmused,“ arvas „Journal de Genève“ toimetaja.

*

Esmaspäeval, 8. veebruaril, algati suurriikide deklaratsioonidega. Mõne päeva

pärast selgub juba lähemalt, milliste kavadega teised delegatsioonid konverentsile tulid, ja siis on võimalus saada üldpilti esitatud riikide arvamistest.

A. N.

Pariis, 10. veebruaril 1932.

Veel vastupanusõlmedest.

V. Riiberg.

Vastupanupesa, toetusepunkt, vastupanusõlm on sõjaväelised terminid, millistest fortifikatsiooniline element omab tähtsa osa. Vägede paigutus kaitsele ei muuda organisatsiooniliste üksuste nimetust. On arusaamata, miks peaks näiteks jagu, mis on asunud kaitsele, äkki, asja eest teist taga, muutuma vastupanupesaks. Ta ei muutu vastupanupesaks ka siis, kui kaevikud ja muud välikindlustised on ehitatud, vaid jääb jaoks ja on selle n. n. vastupanupesa garnisoniks. Ehitis ühes selle *garnisoniga moodustab vastupanupesa*. See peaks olema selge ilma pikema seletuseta, mispärast piirdun siin öelduga. Samuti on ka toetusepunkt ja vastupanusõlm samalaadilised terminid, sest eeskiri näeb ette, et nad moodustatakse vastupanupesadest.

Mitte väga kaua aega tagasi toetusepunktid omasid geomeetrilise kuju. See kuju sai neile saatuslikuks. Järjest suurenev suurtükiväe tule mõju ja vastase automaatrelvade niitev tulekate piki rindevalli sundis toetusepunktide osi hajutama, ära kasutama maastiku iseärasusi täiel määral ning loobuma sirgjoonelistest faasidest ja kõrgetest vallidest; oma tuumas — idees jäi ehitis samale alusele, millel põhjenesid redut, redan, lünet. Viimased omakord on tuletatud bastioonidest, rondeelidest või keskaegsete kindlusemüüri tornidest. Idee on sama ja skeem lihtis: ennem rondeel — kurtiin — rondeel j.n.e., pärast toetusepunkt — vahe — toetusepunkt j.n.e. Toetusepunkt pidi olema see tugev rindeosa, mis jääb püsima ka siis, kui vastane asub juba „vahes“. Asudes positsiooni sissemurdnud vägede küljel, ta pidi sissemurdjaid tulistama flankeerivalt ja sellega toetama oma vägede vastulööki. See mõte on aluseks toetusepunkti eksistentsile; tegelikult relvade arenemise nõrgal astmel oli see veel

võimalik, pärastpoole aga sai väga ja väga küsitavaks. Meie teame, et Vene-Jaapani sõjas olid just toetusepunktid (see osa positsioonist, mis pidi jääma püsima) jaapanlaste kallaletungi esimesteks märkideks ja said vallutatud võrdlemisi hõlpsasti. Maailmasõjas harilikult neid enam ei loodud esijoonel, vaid tagalängudel ootamatuse saavutamiseks.

Maailmasõda ei lahendanud küsimust, kas toetusepunkt peab olema ringkaitse seadeldisega (s. o. tagant suletud kaevikuga ja tõkkega) — „kinnine“ või „lah-tine“. Rõhkem poolehoidu leidsid lahtised toetusepunktid. Sakslaste pärast sõjaaegne eeskiri pooldab lahtiseid toetusepunkte ja annab ka garnisonile suurema vabaduse manööverdamiseks ja tarbekorral toetusepunkti sisemusest lahkkumiseks. Vaenlase kätte langenud kinnise toetusepunkti tagasivõtmine on raskendatud.

Vastupanusõlm on vaid suurem toetusepunkt. Ta on tuntud Prantsusmaal „centre de résistance“ nimetuse all. Vene-Jaapani sõda juba tundis vastupanusõlmi ja ka vastupanuspiraale (viimaseid kui fortifikatsiooni imesid). Vastupanusõlm praegusel kujul sai importeeritud Venesse Prantsusmaalt 1916. aasta instruksioonidega. Kas ta meile on importeeritud Venest või Prantsusmaalt, see ei muuda asja. Meil on teada (N. Kohanov, Insenernaja pödogtovka gosudarstv k oborone, lhk 214), et Prantsusmaal Maailmasõja ajal tegelikult vastupanusõlmi oli üpris vähe; väed ei sallinud neid. Kui neid oli ehitatud, nad „vözvali negodovanie“*) jalaväes (N. Kohanov). Verduni all nad etendasid samasugust negatiivset osa, kui Vene-Jaapani sõjas toetusepunktid.

Vastupanusõlme garnisoniks oli patal-

*) Tekitasid pahameelt.

jon lisarelvadega. Vastupanusõlme kirjeldus ühes igasuguste mõõdetega eksisteeris ja eksisteerib veel praegu eeskirjades (U. S. A. eeskirjas, kuhu see on sattunud Prantsuse eeskujul). Saksamaa teda ei tunne. Uuemates Nõuk. Vene eeskirjades ta eksisteerib veel ajaloolises ülevaates.

Sageli toetusepunktide ja vastupanusõlmede raison d'être'ina korraldatakse kulunud lauset, et organiseerides positsioonil kaitset nende abil, saadakse jõudude kokkuhoitu ja suudetakse luua tugevamaid reserve vastulöökideks. Arvan, et niisugused väited on ilma kriitikata ülevõetud laused mõnest välismaa eeskirjast. Seda selgitaks kõige paremini iga küsimusest huvitatud lugeja enese arvestus. Tuleb mees pidada, et kompanis on kõigest 3 rühma ja pataljonis 9 rühma. Rinded on aga laiavõitu. Ehitage nüüd toetusepunkte või vastupanusõlmi ja jätkem tugev osa reservi vastulöökidest andmiseks! Peale selle toetusepunktid, vastupanusõlmed saavad kindla ülesande ja selle tõttu jääb küsitavaks, kas nende garnisonid omavad selle liikumise vabaduse, mida sakslased lubavad oma eeskirjas, või on nad „seotud maastiku külge“? Viimasel juhul on kaitsmise probleem veel raskem. Ka organiseerides positsiooni toetusepunktide süsteemi näol on üliiraske hoiduda šabloonist ja valida õige koht toetusepunktidele. Just vastasele hästi nähtavad taktikalisele tähtsade kohad ja esemed (loobun nende nimetamisest „positsiooni võtmeks“), ei ole kaugeltki nii tugevasti käeshoitavad, nagu tavaliselt arvatakse, kindlustades neid toetusepunktiks. Teiselt poolt aga esemete taktikaline hinnang viib pea alati kalduvusele just neid esemeid kindlustada toetusepunktiks.

Tähelepanu väärib veel moondamise nõue. Siin ta kerkib imperatiivse tegurina ja sunnib just loobuma üldpositsiooni kujust eralduvate lõikude või maa-alade loomisest. Tõsi küll, eeskiri seab üles nõudmise, et need (toetusepunktid, vastupanusõlmed) ei tohiks eralduda muust positsiooni osast. Kuid tegelikult nad saavad

eralduma ja selle ärahoidmiseks ei ole jõudu, abinõusid ega võimalust. Seda eeskirja nõuet on peaaegu võimata täita ja ta täitmine võib õnnestuda vaid moondamise geeniusel.

Kui see on nii, siis satume toetusepunktide ja vastupanusõlmedega samasse seisukorda, nagu seda olid venelased Vene-Jaapani sõjas, ja meie seame oma väe halbadesse tingimistesse, mis soodustab vastasele edu.

Peale selle on niisugune positsioon passiivse kaitse iseloomuga. Eeskiri aga nõuab aktiivset kaitset. Ergo — tuleb luua tallermaa, mis soodustab aktiivsust. Selles positsiooni loomine seab üles suuremad nõudmised juhi, kui otsustaja, ja pioneri, kui täitja vastu, mida mina oma eelmises artiklis lühidalt mainisin kooli — mõttekäigu esiletoomisega, mis hõlbustaks mõlematele nende tööd.

Olles pioner sõjakutselt ja, võib olla, kannatades samuti mentaalse konservatismi all, ei tahaks mina siiski olla selleks prohvõetiks, kes ennustaks täielist kadu toetusepunktidele (hajunud kuju). Nad võivad osutada ka praegu veel kasulikkudeks. Kuid üldistamist, et positsioon harilikult omab toetusepunktide ja vahede kuju, julgen eitada. Arvan ka, et vägede esijärk kaitsel ei saaks olla õige koht toetusepunktile.

Kapten N. Thari artiklist paistab, et tema kaitseb ihu ja hingega vastupanupesas, toetusepunkti, vastupanusõlme nimetisi kui vägede asetust, mingit kaitse erilist rivi-korda (näit. karree, koondrivi j.n.e.), kuid ei mõista selle all ehitist üldse. See on arusaamatus ja on tingitud sellest, et vägede grupeerimise mõiste on ära segatud vastupanusõlmede, toetusepunktide j.n.e. mõistega. Ka väljaspoolt olen kuulnud samasisulisi arvamusi. Kui see nii on, siis on küll ülim aeg eeskirjast eemaldada need terminid, sest need toovad segadust, või anda neile täpsam definitsioon. Vastupanusõlme võib aga julgesti ära jätta.

Hiina-Jaapani konflikt tagapõhi.

R. Maasing.

Desarmeerimise, patsifitseerimise ja ilusate loosungite ajajärgus on vägagi õpetlik uurida ja süveneda Hiina-Jaapani konflikt. Siin õpime tundma suurriikide tõelist nägu. Siin veendume, et suurriikide teod on teised, kui nende ilusad sõnad Genfis.

Elmises „Sõduri“ artiklis, vaadeldes Mandžuuria sündmusi, ütlesime, et Mandžuuria pärast võitlevad kolm suurriiki: Jaapan, N.-Venemaa ja Ameerika Ühendriigid. Sündmuste areng paljastab ikka rohkem seda võitlust ja selle ajaloolist arengut.

Mandžuuria sündmused õpetavad meid, et rahvaste ja riikide laiutamises ja ekspansioonis on kindlad suunad ja jooned. Neid jooni ei muuda ei riigikorra muutus ega võimulevate rahvaklasside vahetus.

Jaapani rahva ja riigi väline ekspansioon on suunatud aastasadasid kahes suunas: a) Korea ja Mandžuuria vallutamisele ja tulevikus Kaug-Idas Venete kuuluvate maade vallutamisele (Primorski krai) ja b) Vaikse ookeani saarte vallutamisele. Jaapanis on vahetunud paljud valitsused, on muutunud rahvaklassid, aga ekspansiooni suunad on jäänud kindlaks, need on muutunud rahva instinktiks. Tihti ajakirjanduses Kaug-Ida sündmuste pealiskaudsed ja sihilikud valgustajad seletavad sündmusi lihtsalt: „Jaapani kindralid on sõjahimulised, nad on haaranud võimu ja tegutsevad omapäi rahva ja Jaapani välispoliitika juhtide vastu.“ See on sihilik vale. Jaapani kirjanduse ja ajakirjanduse pealiskaudnegi uurimine näitab, et selle aktsiooni taga seisab jaapani rahva enamus. Jaapani välis- ja sõjapolitika on täiesti üksmeelne.

Endine Venemaa laiutas end paljudes suundades. Üks ekspansiooni suund läks Kaug-Itta. XIX sajandi lõpul Vene ekspansioon jõudis välja Mandžuuria ja Mongoolia piirideni. XX sajandi alul Mandžuuria pinnal põrkasid kokku Vene ja Jaapani ekspansioonid. Ajalugu õpetab meid, et suurte rahvaste ja riikide kokkupõrked sünnivad enamikus kolmandale „haigele“ riigile kuulual maa-alal, mida see „haige“ ei suuda enam kaitsta, nagu praegusel juhul lagunenu sõjaväega

Hiinale kuuluv Mandžuurias. Esimene kokkupõrge 1904.—1905. aastal lõppes kurvalt Venele. Ta taganes Jaapani eest Põhja-Mandžuuriasse. Jaapan vallutas Korea ja algas järjekindlat tööd Mandžuuria vallutamiseks, esialgu majandusliste ja poliitiliste abinõudega.

Vene revolutsioon muutis Venemaa väliste ilme, riigikorra ja rahvaklassid. Võimulev proletariaadi diktatuur mõistis hukka suurriikide „militaristilised laiutamisetungid“ „haigete“ riikide ja rahvaste kuulul. See kõik oli aga „suurriigi ilusad sõnad“. Sel minutil, kui N.-Venemaa sai jalad alla, algas Vene ekspansioon endistes suundades majandusliste, poliitiliste ja sõjaliste abinõudega. Peale relva ja raha on N.-Venemaal veel tugev abinõu „komintern“. Eriti edurikas oli N.-Vene ekspansioon Idas. N.-Venemaal läks korda maksa panna oma mõju paljudel uutel maaladel. 1921. a. N.-Venemaa kiskus oma võimu alla määratu suure Hiina provintsi — Mongoolia. Praegu venelased on Mongoolias täielised peremehed. Mongooliasse pääseb ainult N.-Venemaa passiga. Venelased ei luba Mongooliasse isegi välisriikide diplomaate, kes akkrediteeritud Hiina valitsuse juures. Mongoolia sõjavägi on N.-Vene sõjavägi. 1929. a. lõpul N.-Venemaa sõjaväed olid valmis tungima Mandžuuriasse. Nad tulidki üle Hiina piiride ja purustasid Hiina väed Pograniitšni jaama, Sungari jõesuu ja Mandžuuria jaama raioonides. Tee Mandžuuriasse oli vaba. Hiina väed põgenesid ja punavägi oli valmis marsiks Harbiini. Kuid sel minutil, kui punavägi tuli üle Mandžuuria piiride, andis Jaapani väejuhatus käsu oma Korea ja Kvantungi vägedele (umbes 40.000 meest) olla valmis marsiks Tšan-tšuni ja Harbiini raiooni. Kõik ettevalmistused jaapani vägede liikumiseks tehti avalikult. N.-Vene veendus, et punavägede liikumine Harbiini suunas paneb liikuma jaapani väed lõunast samas suunas. Perspektiivis oli N.-Vene ja Jaapani vägede kokkupõrge Harbiini raioonis ja uus Vene-Jaapani sõda. N.-Vene ei võtnud väljakutset vastu. Punaväed kutsuti tagasi ja N.-Venemaa seletas maailmale, et tema ei kavatsenudki Mandžuriat vallutada, vaid tahtis ainult

õpetada ülekäte läinud hiinlasi ja demonstreerida oma sõjalist jõudu. Tegelikult aga „punased militaristid“ hambaid kiristades taganesid veel tugevamate „kollaste militaristide“ eest. Võitlus kestis edasi majandusliste ja poliitiliste abinõudega.

XX sajandi alul, nendele kahele võistlejale, tuli juurde kolmas — Ameerika Ühendriigid. Ameerika raha, „dollar“, algas oma võidukäiku Hiinas ja Mandžuurias. Dollar ähvardas välja tõrjuda Mandžuriast kõik teised võistlejad. Dollar ehitas raudteid, vabrikuid, sadamaid j.n.e. Dollar ostis üles Hiina võimumehi ja tegi neid oma sulasteks.

Jaapanlased veendusid ikka rohkem, et on viimane aeg Mandžuuria vallutamiseks. Kui nemad seda ei tee, siis peale „viieaasta“ või „kümneaasta“ programmide lõppu teeb seda N.-Venemaa, või Ameerika Ühendriigid. Jaapan, tundes oma jõudu ja kasutades rahvusvahelist momenti, otsustas lõpetada pimesõjakumängu Mandžuurias. Juriidiliselt on Jaapan süüdlane — ta on Hiina vägistaja. „Suurriigi moraali“ seisukohalt on Jaapan talitanud õieti ja jaapani rahvas ei tunne mingit süüdi. Jaapani loogika on:

1) Mandžuuria ei ole Hiina riigi lahutamata, ajalooline osa, vaid hiinlaste poolt vallutatud mandžu rahva riik. Hiina keskvalitsus ei ole peremees Mandžuurias ja ei ole seda olnud kunagi varemalt.

2) Riik, kes ei suuda oma territooriumi kaitsta, või ei soovi seda kaitsta, kaotab õigused sellele. Jaapan on veendunud, et Hiina ei suuda kaitsta Mandžuriat kolmandate riikide vastu. Juba 1904. aastal laskis Hiina takistamatult vene väed Mandžuuriasse. 1921. a. lubas Hiina vallutada N.-Venel Mongoolia ja ei takistanud seda.

3) Jaapan ei saa olla ükskõikne, kui Hiina lubab vallutada Mandžuuria mõnel suurriigil ja sellepärast peab Jaapan varakult seda takistama.

4) Suurriigid on jäganud maailma oma huviringideks ja asumaadeks. Jaapan kerkis suurriigina liiga hilja ja tema peab nüüd relvaga võitma omale huviringe ja asumaid. Jaapani saared on jäänud kitsaks suurele rahvale, kes seal lämbub. Teised suurriigid ei luba jaapanlasi oma asumadesse. Jaapan on juba omad kapitalid ja väljarändajad mahutanud Mandžuuriasse. Jaapan peab seda ka tulevikus tegema.

Jaapani kirjandus ja ajakirjandus ei saa aru, miks teised suurriigid seda tegevust hukka mõistavad. Demokraatlik Ameerika, kes praegu Jaapani tegevust kõige rohkem hukka mõistab, on ise kõige rohkem võõraid maid haaranud. Ameerika ajalugu on vaid võõraste rahvaste armuta allahaitmine ja hävitamine. Veel 1915. a. saatis Ameerika oma sõjaväed Haiti riiki ja pani oma võimu seal maksma, 1926. a. ameerika sõjaväed okupeerisid Nikaragua riigi kõik tähtsamad linnad ja 1927. a. Ameerika „demokraatlik“ parlament kiitis selle sammu heaks, sest see sündis mõnesaja Ameerika alama huvide kaitseks. Inglismaa on vallutanud 1886. aastal Hiina rikkama provintsi — Birma, ja Prantsusmaa 1885. a. — rikkad Annami ja Tonkingi provintsid. Kui on tõstetud praegu kisa, siis mitte õigluse printsiibi kaitseks, vaid kadedusest uue suurriigi vastu.

5) Jaapanil puudub kivisüsi, õli ja raud. Seda on Mandžuurias. Kui Jaapan tahab püsida suure rahvana, siis peab tema looma enesele majanduslise, strateegilise ja poliitilise baasi Mandžuurias. Ainult olles peremees Mandžuurias võib tema võistelda N.-Venemaaga ja Ameerika Ühendriikidega.

Jaapanit võidakse süüdistada juriidiliselt, moraalselt on süüdistajad sama mustad. Jääb maksma ikkagi jaapani rahva, kui tugevama, tahe ja jõud — „Mandžuuria on Jaapani tulevik, Mandžuriast loobumine on Jaapani rahva ja riigi langus“.

Õhu- ja gaasikaitse alalt.

Põhimõtteid N.-Vene uuest õhujõudude lahingueeskirjast luurelennuväele.

Punaarmee õhujõudude juhataja käsikirjaga 12. augustist 1931. a. pannakse maksma õhujõudude lahingueeskirja ehk õigemini määrustiku teine raamat „Luurelennuvägi“. Esimene raamat „Hävituslennuvägi“ ilmus 1930. a.

Kasutamisele võetud määrustik piiritleb luurelennuväe tegevuse eesmärgi, määrab kindlaks organisatsiooni, ülesanded ja ülesannete täitmise viisi. Eriti üksikasjalist käsitlemist leiab just ülesande läbiviimine, nii taktikaliseist kui tehnilisest küljest ja poliitiline juhtimine ning ettevalmistus.

Arvestades, et luurelennuväe tegevus oma iseloomult suundub vastase maapealsete vägede vastu, olgu kas tegevuse kavatsuste paljastamise või aktiivselt teotsemise eesmärgil, on selle lennuväe liigi tegevuse tundmine eriti vajalik. Sellepärast vaatleme kõne all oleva määrustiku põhimõtteid ning iseloomustavaid jooni, väljudes peamiselt operatiivsest tegevusest. N. Vene lennuväest on toodud pikem ülevaade „—of“ sulest möödunud aasta „Sõduris“ nr. 50/52 ning sellepärast tahaks käesolev artikkel olla ainult täienduseks eelnimetatule, tuues esile luurelennuväe tegevust kui sellist, mida peavad arvestama kõik väeliigid.

Eesmärk. Luurelennuväe tegevuse eesmärgiks nähakse juhataste ja vägede teenimist ehk nende kasuks töötamist. Luurelennuvägi leiab kasutamist luure, lahinguvälja vaatluse, side, poliitiliste organite ja mõningatel juhtudel ka maapealsete märkide vastu teotsemise ülesanneteks, kusjuures põhiülesannetena esinevad luure, lahinguvälja vaatlus ja kaasabi poliitiliseks kihutustööks. Neist ülesannetest on erandina just viimane, mida teiste riikide määrustikes ei leidu. Sellest järgneb, kuivõrt suurt tähelepanu pühendatakse punaarmee lennuväe kasutamisele poliitiliseks kihutustööks lahinguülesannete kõrval.

Organisatsioon, materjal ja isiklik koosseis. Orgaaniliselt jaguneb luurelennuvägi: rinde ja armee lennuväeks, mis koondatakse eskadrillidesse alluvusega vastavalt rinde või armee õhujõudude ülemale ja väekoondiste lennuväeks, mis antakse juure korpustele ja diviisidele üksikute salkade näol, alluvusega korpuse või diviisi ülemale, olenedes kelle käsutusse salk määratud.

Organisatsiooni iseärasuseks on, et määrustik jätab vabaduse luurelennuväe üksuste ajuti-seks allutamiseks ühest instantsist teisesse. Samuti nähakse ette võimalus muuta väekoondistele juureantud lennuväe tegevuse ulatust, eriti sügavusse, reguleerides seega töö intensiivsust vastavalt kujunenud olukorrale ning operatiivsetele kavatsustele.

Materjali ehk lahinguvarustuse alal väärib tähelepanu, et rinde ja armee luurelennukitelt nõutakse suurt kiirust ja tegevuseraadiust ning võimalust teotseda suurtel kõrgustel. Väekoondiste

(korpused, diviisid) lennukeilt nõutakse aga teotsemist peamiselt keskmistel kõrgustel ja tugevast enesekaitse relvastust. Põhilahinguvarustuseks lennukil nähakse ette 3—4 kuulipildujat ja pommid. Näib, et rinde ja armee lennukite kaitset loodetakse saavutada suure kõrgusega ja kiirusega.

Mis puutub lennuki sidevahenditesse, siis nõutakse ainult väekoondiste lennukite varustamist raadiojaamadega, eesmärgiga pidada sidet oma vägedega, õhusviivivate lennukitega ja aerodroomidega. Peale selle tarvitatakse tavalisi sidevahendeid, kusjuures rakette on lubatud kasutada mitte kõrgemal kui 800 m ja visketeateid allapoole 200 m.

Isiklikult koosseisult nõutakse eeskätt oskust luureülesande täitmise kõrval võidelda õhus ühe luurelennuki koosseisus. Ülesande eduka täitmise algtingimuseks aga seatakse lennuki meeskonna n. n. sissetöötamise harjumust ja vastastikkust usaldust, mis saavutatakse ainult kestvama koostööga. Sellest järgneb, et lennuki meeskonnale pühendatakse suurt tähelepanu, kusjuures püütakse hoiduda juhuslikust lennuki isiklikust koosseisust. Mis puutub lenduri ja vaatleja vahet, siis osutatakse neile ühtlase tähtsuse. Seega lennuki komandöriks ülesande täitmisel võib olla üks või teine, olenevalt isikust ja üksuse ülemal määramisest.

Kasutamise põhimõtted ja ülesanded. Luurelennuväe edukaks töötamiseks nõutakse jõudude ja vahendite ökonoomset kasutamist, kindlat sidet koostöötava lennuväe ja väeüksuste staapide vahel, lennuüksuse ülemal eraalgatust ja täielikku koostööd lahingulennuväega.

Ökonoomsuses juhatakse tähelepanu otstarbekas maapealse seadeldisele ning abistamisele väesadelt, et tagada lennukitele produktiivsemat tegevust õhus. Kindla ja püsiva side tähtsamaks tingimuseks nähakse aerodroomi asutamist koostöötava juhataste lähedusse. Ka juhatakse suurt tähelepanu isiklikule sidele lendava koosseisu ja staabi vahel, kusjuures paistab silma, et side ja informatsiooni eest hoolitsejaks on tehtud rohkem lennuvägi.

Lennuüksuse juhilt nõutakse suurt eraalgatust, mille vajadust põhjendatakse seega, et kiiresti muutuv olukord võib nõuda lennuki väljasaatmist ilma erilise käsuta väekoondise juhilt või jällegi varemini täitmata jäänud ülesandeks, mis ei ole kaotanud oma tähtsust. Peab aga tähendama, et seesuguse laialdase eraalgatuse nõue võib mõjutada kahjulikult jõudude ökonoomse kasutamise põhimõtet ning sellepärast ei saa seda vast igalpool ja alati heaks kiita, välja arvatud muidugi eraalgatus puht tehnilisest ülesande täitmisest seisukohast.

Ülesannete täitmisel minnakse välja sellest, et luure peab haarama terve sõjategevuse maa-

ala ning lahinguvälja, eesmärgiga avastada vaenlase operatiivseid ja taktikalisi kavatsusi. Luureülesanded täidetakse põhimõtteliselt üksikute lennukiga. Ainult õhuväenlase tugeval vastutegevusel ja kui luure toimub vaenlase asetuse sügavusse, kui hävitajate kaitse osutub võimatuks, lubatakse teostada luuret gruppis (lülidenä ja isegi salkadena). Lahinguväljal, vaenlase hävitajate vastutegevusel, töötavad luurelennukid harilikult hävitajate kaittsel.

Luureülesannete liikidesse jaotuse aluseks ei ole võetud kaugust, nagu tavaliselt seda tehakse, vaid lahingutegevuse mõiste. Nii liigitatakse õhuluuret strateegiliseks, operatiivseks ja taktikaliseks.

Strateegiline luure võetakse ette ülem- ja rindejuhataja korraldusel, eesmärgiga selgitada vaenlase tegevust, mil tähtsus kogu sõjategevusele või teatud operatsioonile. Operatiivne luure sünnib rinde ja armee juhataja korraldusel vaenlase operatiivsete plaanide selgitamiseks.

Kui vaatleme objekte, mida üks või teine ülalnimetatud luureliikidest käsitleb ja juhatuse instants, kelle korraldusel luure teostub, siis on raske neid eritleda. Nii, näiteks, nõutakse ka operatiivset luurelt tungimist vaenlase territooriumi sügavusse kuni 300 km. Strateegiliseks luureks aga kauguse norme üldse üles ei seata. Mõlemad neid luureliike täidavad rinde ja armee luurelennuväe üksused.

Taktikaline õhuluure toimub korpuse ja diviiside huvides ja seab eesmärgiks selgitada vaenlase grupeerimist rindel antud väekoondise ees ja tiibadel. Vaatluseobjektideks osutuvad siin vaenlase väed lahingukorras või liikvel lahinguväljale, suurtükiväe paiknemine ja tagala tegevus. Sügavuse piiriks loetakse taktikalisel luurel 100—150 km. Samas juhitakse aga tähelepanu, et määrustikus nimetatud sügavused on ainult orienteerimiseks, vaid reeglipäraselt peab luure ulatama sügavusse, mis tagab antud väekoondisele täieliku operatiivse tegevusevabaduse. Taktikalise õhuluure vahendeiks loetakse peamiselt väekoondiste lennukiväe. Siin aga märgitakse, et korpuste ja diviiside eraldi teotsemisel peab neile juureantud lennukiväe toimima ka veel operatiivset õhuluuret.

Taktikalise luure üheks eriharuks loeb määrustik lahinguvälja vaatlust, mis sünnib:

- juhatuste huvides ja
- väeliikide (suurtükiväe, jalaväe) abistamiseks.

Vastavalt sellele nähakse ette kolm kategooriat lennukite lahinguväljal töötamas:

- korpuse juhatuse lennukid,
- diviisi juhatuse lennukid ja
- suurtükiväega koostöötavad lennukid.

Korpuse juhatuse lennukid toimetavad luuret vaenlase asetuses kuni ühe päevateekonnani, vaadeldes kõiki teid ning lähenemisi lahinguväljale, eriti tiibadele. Diviisi lennukite tegevusraadius vaenlase sügavusse ulatub 5—10 km. Ülesandeid saavad diviisi lennukid kas maapeal enne tõusu või õhus viibides. Viimasel juhul antakse ülesanded diviisi sideposti kaudu. Peale otsese toetuse ning juhatuse abistamise nähakse diviisi lennukite tegevuses ka ergutavat mõju jalaväele. Üldiselt järgneb määrustikust, et diviisi lennukite nõutakse kõige lähemat koostööd nii jala- kui otsesetoetuse (P. P.) suurtükiväega.

Lõpuks, kolmas liik lahinguväljal teotsevad lennukid, s. o. suurtükiväe lennukid, nähakse ette koostöökõs üldtegevuse suurtükiväega (D. D.) Lennuki ülesandeiks loetakse siin peaaegu kõik võimalikud tulevaatluse viisid ja märkide luure. Ülesandeid suurtükiväega koostöötavad lennukid saavad otseselt sellelt suurtükiväe juhilt, kellele lennukid operatiivset allutatud.

Õhuluure organiseerimine. Siin juhitakse tähelepanu, et õhuluure võib anda edukaid tagajärgi ainult selle korrapärasel organiseerimisel, meeskonna kõrge kvalifikatsiooni ja kavakindla teotsemise juures. Õhuluure organiseerimisel väljutakse põhimõtteist, et

- mobilisatsiooni ja vägede koondamise perioodil toimub õhuluure ülemjuhataja ja rindejuhataja korraldusel strateegilistel ja operatiivsetel eesmärkidel. Väekoondiste juhatustel aga sel perioodil — operatiiv-taktikalistel eesmärkidel;
- hargnenud armee tegevusel organiseeritakse õhuluure: armee õhujõudude juhatajalt operatiivset eesmärgil ja väekoondiste juhatustel — taktikalistel eesmärkidel. Tegelikult luure korraldajaks väekoondistes (korpused, diviisid) on üksiku salgaga ülem väekoondise üldise luurekava alusel.

Luure organiseerimisel paistab silma, et lennukiväe üksuste juhtidel lasub luure tegelik korraldamine. Et edukamalt seda tööd täita, nõuab määrustik lennukiväe staapides luureteenistuse korraldamist eraldi selleks ettenähtud isikutelt.

Ülesannete esitamist luureks nõutakse võimalikult kauemaks ajaks ette, pidades silmas üldist luurekava. Samuti tehakse kohuseks väekoondiste juhtidele nõuda vastavalt lennukiväe juhilt vajalikkude kaalutluste esitamist, mis võimaldaks täielikumalt kasutada luurelennukiväe tehnilisi vahendeid.

Huvitav on siinkohal märkida ka mõningaid norme, mida võetakse aluseks ülesannete esitamisel luureks. Nii loetakse normaalseks lennukiväe tegevuseks vaenlase asukohal:

- lahinguvälja vaatlusel 1½—2 tundi;
- taktikalisel luurel 2—2½ tundi;
- operatiivset luurel 3—4 tundi ja
- strateegilisel luurel 5—8 tundi.

Ühele lennukimeeskonnale esitatava ülesande ulatus määratakse kindlaks järgmiselt:

- lahinguvälja vaatluseks — rinde riba laiuses 5—10 km;
- taktikaliseks luureks — raioon 600 kuni 800 km²;
- operatiivseks luureks — ühe suuna ja väljaspool seda ühe punkti vaatlus; teise variatsiooni kohaselt aga 2—3 punkti või riba 100 km ulatuses rinnetpidi ja kuni 150 km kaugusel väljalennu aerodroomist.

Praktilise lennukauguse maksimaalne piir (tegevuse raadius) arvestatakse järgmiselt: lennuki keskmine kiirus korrutatakse antud tüüpi lennuki maksimaalsele lennukiväele (tundides) ning jagatakse kolmele

$$\left(\frac{V_t \cdot T_p}{3} \right)$$

Õhuluure teostamine. Määrustik käsitleb üksikasjaliselt luure täitmise viise, s. o. ülesannete tehnilist täitmist. Siinkohal jätame selle lähemalt vaatlemata, kuid meenutame ai-

nult, et näiteks öise luure toimetamisel soovitakse suurima ootamatuse saavutamiseks läheneda luureobjektidele suurel kõrgusel aeronavigeerimise vahendite abil ning toimetada tegelikult luuret planeerides sumbutatud mootoriga.

Luurelend sünnib reeglina antud matka järele, mida võib muuta lennuki meeskond (määrustikus — vaatleja) oma algatusel ainult siis, kui sellega saavutatakse täpsamaid ja väärtuslikumaid andmeid. Nii näiteks teatud tunnusmärkide avastamisel, mis laseb oletada vaenlase väeosi väljaspool antud matka, kohustatakse vaatlejat muutama lennukursi ning luurama vajaliku ümbrust. Kuid selle ülesande täitmine ei põhjusta veel antud matka lühendamist. Samuti võimaldatakse matkast kõrvale kalduda vaenlase hävitajate vastutegevusel.

Grupi- ehk rivilennul teostab luureülesande täitmist juhtiv, s. o. esimene lennuk. Teised lennukid gruppis on eeskätt eelmise julgestamiseks õhuvaenlase eest, kuid selle kõrvale mõutakse ka neilt maapealse tegevuse vaatlemist üldise luureülesande huvides.

Luurelennu kõrgus seatakse olenevaks luuritava eseme nähtavusest antud atmosfäärilistel tingimustel ja ülesandest. Määrustik nimetab ka keskmisi kõrguse norme, mis kõiguvad 600 kuni 6000 m, vastavalt luureliigile. Luurelennud öösi teostatakse harilikult 400 kuni 3000 m kõrguses.

Mis puutub lennukõrgusse luuratava esemini lähenemisel ja tagasitulekul, siis jäetakse siin vabadus lendavale koosseisule ja lennuüksuse juhile, kuid nõutakse, et lend oleks paremini tagatud nii õhuvaenlase kui ka maapealsete õhukaitse relvade tegevuse eest.

Õhuluure tagamiseks nähakse ette kõik võimalikud viisid, nagu:

- luurelennukite saatmine hävitajaga kogu matkal või kindlaksmääratud raioonides;
- hävitajate tegevus luurelennukite peamiselt tegevusaajal;
- lahingulennuväe tegevuse kokkukõlastamine luurelennuväega selleks, et pöörata lahingulennuväele vaenlase hävitajate tähelepanu ning siduda nende tegevust;
- luure viisid, mis võimaldavad luurelennukite ootamatult läheneda luuratavale esemele või tungida läbi lahinguga.

Luurelennuväe õhulahingule on pühendatud terve peatükk (VIII). Siin näeme, et luurelennukitelt nõutakse õhulahingu pidamist omal algatusel kõigi vaenlase lennukiga, välja arvatud hävitajad. Viimastega nähakse ette õhulahingud ainult pealesunnitult juhtudel. Samuti mainitakse, et hävitajate puudusel võidakse luurelennukeid kasutada eraldi õhuvõitluse eesmärkidel, peamiselt just vaenlase pommitajatega. Üldiselt aga selgub määrustikust, et õhuvõitlus

luurelennukitelt oleneb sellest, kus kohatakse vaenlase lennukid. Nii toonitatakse määrustiku § 205, et luurelennuki meeskond peab olema veendunud, et tema põhiülesandeks on teadete kogumine. Sellepärast kohates õhuvaenlast vaenlase territooriumil, osutub õhuvõitlus äärmiseks abinõuks luurelennukile antud ülesande täitmisel. Õhuvaenlasega kohtamisel aga oma territooriumil nõutakse luurelennukitelt aktiivset teotsemist vaenlase luure- ja pommilennukite vastu igalpool, kuna vaenlase hävitajaid kavatakse juhtida kõrvale tähtsamast esemetest ning meelitada oma luurelennukite demonstriiv-tegevusega kohtadesse, kust neid võivad atakeerida hävitajad või tulistada õhukaitse suurtükid.

Millist tegevusaktiivikat kasutada luurelennukite õhuvõitlusel, see seatakse olenevaks vaenlase lennukite ja olukorrast. Nii mainitakse § 217, et kiiruse ja manööverdamise üleolekul luurelennuk teotseb kui kaheistmeline hävitaja.

Luurelennukite kasutamisel õhuvõitluseks öösi nähakse paremusi hävitajate tegevuse ees. Põhjenduseks tuuakse seda, et manööverdamine öösi on väga piiratud ning tulistamine on rohkem võimalik turell-kuulipildujatest. Öises õhulahingus luurelennukid teotsevad reeglina üksikult, asetsedes madalamal vaenlase lennukite.

Politiilisele tööle on pühendatud määrustikus üks peatükk, mis sisaldab N. Venele omaseid tavalisi põhimõtteid. Nii nõutakse ka lennuväelaste kasvatamist klassilise võitleja vaimus. Mainitakse, et lennuväe luureteenistus nõuab isiklikult koosseisult kõrgesti arenenud revolutsioonilist vastutusetunnet, õiglust ja täpsust ülesannete täitmisel. Samuti püstitakse määrustikus tähtsaid poliitiliseks kasvatustööks lennuväe isikliku koosseisu ja kohalikkude elanikkude keskel ning antakse ülesandeid selle saavutamiseks.

Kokkuvõte. Määrustikus toodud üldised põhimõtted, mis leiavad väljendamist ka varemini maksvates N. Vene määrustikes, on üldjoontes samad paljudes Lääne-Euroopa lennuvägedes maksvaile põhimõtetele. Uudsusena on silmatorkav aktiivsuse nõue luurelennukeilt õhuvaatluseks. Samuti väärub tähelepanu, et öiseks õhuvõitluseks eelistatakse luurelennukeid.

Võrdlemisi üksikasjaliselt on käsitletud määrustikus ülesannete ettevalmistust ja selle täitmist mitmesugustel erijuhtudel. Need osad pakuvad huvi vast ainult lennuväelastele ning sellepärast ei ole siinkohal neid lähemalt vaadeldud. Üldiselt aga võib öelda, et N. Vene uus õhujõudude määrustik tõstab esile reljeefsel luurelennuväe kasutamise põhimõtteid ning annab juhtnõore nende realiseerimiseks. Sellepärast on nimetatud määrustikuga tutvunemine vajalik meie juhtkonnale ja eriti just lendavale isiklikul koosseisul.

A. J.

Kaitseväe Lennukooli sisseastumise võimalusist käesoleval aastal.

Kaitseväe lennukool on seni ettevalmistanud kv. lendureid, lendurvaatlejaid ja aviomotoriste peaaugalt kaadrinõudmistele rahuldamiseks, võttes vastu klassidesse ainult tegevas teenistuses viibivaid kaitsevälasi. Kuna praegusel ajal meie lennuväe tarvidused kaadrite komplekteerimise alal on peaaegu täielikult rahuldatud, on Kaitsevägedestaap nüüd oma tähelepanu pööranud meie tagavaraväe täiendamisele kv. lenduritega ja aviomotoristidega, kuna just tagavaraväes tähendatud eriteadlaste arv äärmiselt väike on. Vastava eesmärgi saavutamiseks on Kaitseministeerium avaldanud käsukirja, mis ette näeb kaitseväe tagavaraväe lendur-allohvitsieride ja aviomotoristide väljaõpetamise korra.

Tähendatud korra peamiseks erinevuseks on, et ta avab võimaluse väljaõppida tagavaraväe lenduriks või aviomotoristiks, kuid ainult vabatahtlikkudele, s. t. nendele 17, 18 ja 19 a. meeskodanikkudele, kellel ees seisab kaitseväe teenistusekohustus.

Lendur-allohvitsieride kursustele võivad pääseda ainult keskkooli lõpetanud kodanikud, kuid kes mitte nooremalt kui 18 a.; kes olnud E. V. kodanikuks vähemalt 1 aasta ja kes kohtuotsusega pole ilma jäetud hääleõigusest või riigiteenistuses olemise õigusest; ei seisa kohtu ega eeluurimise all ega pole tunnustatud maksujõuetuks äri alal. Nõutav on veel riigikeele valitsemine.

Käesoleval aastal algab reservväe lendur-allohvitsieride kursuse kevadel, esialgsete kavatsuste järgi aprillis. Sooviavaldused tuleb esitada Lennukooli Ülemale Kaitsevägede Staabi-ülemale poolt eriliselt kindlaks määratud tähtpäevaks. Sooviavalduse juurde tuleb lisada: isikut tõendav dokument; haridusetunnistus või selle tõestatud ära kiri keskkooli lõpetamisest ühes õppetöö tagajärgedega, eriti allakriipsutatades riigikaitsele õppetöö tagajärgi; üks tõestatud päevapilt; kodakondsuse tunnistus ja poliitsetunnistus sellest, et sooviavaldaja pole ilma jäetud eelpoolnimetatud õigustest, ei seisa kohtu ega eeluurimise all ega pole maksujõuetuks tunnistatud äri alal; sooviavaldaja enese poolt koostatud lühikene eluloo kirjeldus; vanemate või eestkostjate allkiri sellest, et nad nõus on sooviavaldaja vabatahtlikuna sisseastumisega kaitseväe Lennukooli.

Sooviavaldanud kodanikele, kes vastavad teistele vastuvõtmise tingimustele, korraldatakse enne õppetöö algust arstlik ülevaatus Tallinnas, Kv. Keskhaignemaja juures asuvas erikomisjonis (Kamini ksk. nr. 71 — 1927. a. alusel). Ülevaatusel päevast antakse igale sooviavaldanule kirjalikult teada vähemalt üks nädal varem. Järelevaatus kestab umbes pool päeva ja on tasuta; söidu ja ülespidamise kulud jäävad kodaniku enese kanda.

Arstliku komisjoni poolt tervislikult lennuteenistuseks kõlvulikkudeks tunnustatud kandidaatidest valib Lennukooli Ülem Kaitseministri poolt kindlaks määratud arvu õpilasi. Eesõigus sisseastumiseks antakse

- 1) tehnilise õppeasutuse lõpetanuile, kes ühtlasi edukalt sooritanud riigikaitsele ettevalmistuse;
- 2) Vabadusesõjas langenute poegadele;
- 3) Vabaduse Risti kavaleride poegadele;
- 4) Vabadusesõjas haavata saanud isikute poegadele.

Lennukooli vastu võetud isikule antakse kirjalikult sellest teada ühes tähtpäevaga, millal ta peab ilmuma Lennukooli. Ilmumise päevast algab temale tegelik kaitseväe teenistus.

Tagavaraväe aviomotoristide klassi võivad pääseda need 17, 18 ja 19 a. meeskodanikud, kes lõpetanud kutsekooli; peale nende võivad pääseda veel need algkooli lõpetanud kodanikud, kes ühel või teisel teel omandanud teadmisi ja oskusi metallitöö ja sisepõlemismootori aladel. Sooviavaldajad peavad valitsema riigikeelt; nad ei või kohtuotsusega ilmajätud olla hääleõigusest, samuti ei tohi seista kohtu ega eeluurimise all.

Õppetöö aviomotoristide kursusel algab käesoleva aasta kevadel, esialgsete kavatsuste järgi aprillis. Sooviavaldused sisseastumiseks tulevad esitada Lennukooli Ülemale Kaitsevägede Staabi ülemale poolt eriliselt kindlaks määratud tähtpäevaks. Sooviavaldusele tuleb lisada:

— isikut tõendav dokument; haridusetunnistus või selle tõestatud ära kiri kutsekooli lõpetamisest ühes õppetöö tagajärgedega (või algkooli lõpetamisest ühes tagajärgedega; viimasel juhul tuleb juurde panna mingisugune tõendus teadmiste ja praktiliste kogemuste omandamise kohta metallitöö ja sisepõlemismootori aladel); poliitsetunnistus selles, et paluja isik pole ilma jäetud hääleõigusest Riigikogu valimistel ja rahvahääletamisel või riigiteenistuses olemise õigusest, ei seisa kohtu ega eeluurimise all; vanemate või eestkostjate allkiri selle üle, et nad nõus on paluja vabatahtlikult kaitseväeteenistusse astumisega.

Sooviavaldanuile korraldatakse Tallinnas arstline ülevaatus eelpool nimetatud korras ja alustel; ülevaatusel tingimused on avaldatud Kamini ksk. nr. 71 — 1927. a. Ülevaatusel päevast antakse palujale kirjalikult teada.

Arstliku komisjoni poolt tervislikult kõlvulikuks tunnistatud kandidaatidest valib Lennukooli Ülem Kaitseministri poolt kindlaks määratud arvu aviomotorist-õpilasi. Sisseastumisel on eesõigus:

- 1) Tööstuskooli lõpetanuile;
- 2) Algkooli lõpetanuile, kes omandanud kõlaldase ettevalmistuse ja praktilised kogemused metallitöö ja sisepõlemismootori aladel;
- 3) Vabadusesõjas langenute poegadel;
- 4) Vabaduse Risti kavaleride poegadel.

Mis puutub õppetöösse tagavaraväe lendur-allohvitsieride ja aviomotoristide kursustel, siis algab see kasvandikele 2-kuise noortõppusega; sellele järgneb suvine periood, kus lendur-õpilastega võetakse läbi lennutreening ja omatakse muid tehnilisi eriteadmisi ja oskusi, aviomotorist-õpilastega — üldised tehnilised eriteadmised. Järg-

neval talveperioodil jätkub lendur-õpilastele täiendav lennutreening ja maapealne eriteadmiste õppus, aviomotorist-õpilastele — eriteadmiste täiendamine ja praktilised tööd töökodades, angaarides ja aerodroomil. Kursuse viimasel perioodil võetakse lendur-õpilastega läbi tegelik lennutreening ja lahinguharjutused õhukaitse väeosades ja laagris; aviomotorist-õpilastega — praktika väeosades, laagris ja aviotöökodades.

Õppetöö Lennukoolis eneses kestab umbes 1 aasta 2 kuud; muu osa sünnib teistes õhukaitse väeosades. Üldine õppekestus mitte üle 22 kuu.

Peale kursuse rahuldavat lõpetamist ülendatakse lendur-õpilased allohvitserideks ja kin-

nitatakse Kaitseministri poolt kv. lenduri kutses ning arvatakse tagavaraväkke. Aviomotorist-õpilased kinnitatakse Õhukaitse Ülema poolt kv. aviomotoristi kutses ja arvatakse samuti tagavaraväkke.

Kursuse paremad lõpetajad omandavad eesõiguse üleajateenijatena teenistusse astumiseks õhukaitse väeosades vabadele kohtadele.

Kursustel viibimise aeg võetakse sundusliku kv. teenistuseaja arvele. Õpilased, kes ühel või teisel põhjusel ei suuda Lennukoolis edasi õppida, viiakse üle teiste õhukaitse üksustesse ja vabastatakse kaitseväge teenistusest üldises korras, mis ette nähtud kaitseväge teenistuse seaduses.

N. J.

Taktika alalt.

Rk kasutamine järelväs.

Rk ülesanded järelväs on otseses sõltuvuses järelväge ülesannetega. Tingituna olukorrast ja antud ülesandest järelväs viivitavad ja aeglustavad vaenlase tegevust, ja sel puhul harilikult ei astu otsustavasse lahingusse vastasega, vaid vastase tõsise löögi ähvardusel tõmbuvad tagasi järgmisele positsioonile. Ühes sellega on ka määratud rk ülesannete iseloom. Sel juhul rk osadel tuleb peamiselt täita segavtule ülesandeid, mille otstarve on lüüa vastase riidadesse esimesi kaotusi, ning sundida vastast juba varakult, suurematelt kaugustelt, kuhu ei ulatu teiste jalaväge relvade tuli, tema senise tegevuse muutmisele, hargnemisele, harvenduse suurendamisele, hüpetega liikumise algamisele j.n.e. Sellega aeglustame vaenlase tegevust ja võidame aega. Kui vaenlane algab juba organiseeritud kallaletungi, siis tuleb selle ähvardava löögi alt õigeaegselt ära libiseda ja asuda järgmisele positsioonile. Uus rk positsioon ja taandumistee sinna, tulevad aegsasti luurata.

Kui aga järelväge ülesandeks on määratud maastiku joonel vastu panna kuni käsun, või teatava ajani, siis vastavalt sellele tuleb suurendada ka rk tule hävitus-effekti ja anda osadele ka takistus — ja tõkettule ülesandeid. Mõnikord on vajaline isegi ohverdada üksikuid rk-sid, jättes neid maha tulistamiseks viimase võimaluseni.

Kiire ümberpaigutus omab erilise tähtsuse. Selleks on vajaline rk positsioonid valida võimalikult teede läheduses, kus varjatud alad võimaldavad veovahendite paigutust.

Rk tuled tulevad ette valmistada. Kui päeval on võimalus leida ja anda uusi märke, uusi tuleülesandeid, siis öösel täita ainult need ülesanded, mis päeval on ettevalmistatud. Päeval on võimalus tuld avada otsevaatlusega. Öösel on vajalik tuled väljakutse, kui vaenlane on jõudnud tuleruumi, ehk kohtadesse, kuhu ülesande kohaselt tuled on ette valmistatud. Õigeaegne tuled väljakutse esiosadelt, omab siin suure tähtsuse.

Järelväs järel- ja külgsalgad teotsevad tihti laial rindel; erisuundades nende tegevus areneb tihti väga kiirelt ning selle tõttu ei ole läbiviidav rk osade tsentraliseeritud juhtimine, vaid normaalselt tuleb neid määrata järel- ja külgsalkade käsutusse.

3. rk kompüli tegevus 6. 10. alates kella 1500.

Järelvägejuht, kuulates ära rk kompüli arvamist, andis järel- ja külgsalga ülema käsutusse ä 2 rk rühma.

3. rk kompül, saades nimetatud käsu, määras nimeliselt külgsalga käsutusse I ja II rk rühma esimese rühmüli juhatusel ja järelsalga ülema käsutusse III ja IV rühma, III rühmüli juhatusel.

Rühmade käsutusse saatmiseks tarvili- sed korraldused tehtud, rk kompül ühes V rühmaga sõidab kohe välja R a m s i raiooni, et siin anda õhukaitseülesanne V rühmale, ja veel enne pimedat S i n i a l l i k u jõe joonel jõuda organiseerida 3. l. kompaniga positsioonid vähemalt kolmele rk rühmale.

Rk kasutamine järelsalgas.

6. 10. alates kell 1500.

Järelväe ülema käsk määras ära, et järelsalk taandub iseseisvalt Loodi as., Loodi ja ama üldjoonel asuvalt kattepositsioonilt Leevi—Vanakubja joonele, mitte lastes end siduda. Seega rk osade tuleülesanded Loodi joonel on peamiselt segavtuled vaenlase tegevuse aeglustamiseks ja ajavõitmiseks. Vastane võib edasi tungida järelsalga tegevuseribas peamiselt kahes suunas, s. o. Sultsi—Loodi as. ja Sultsi—Loodi jaama suundades. Nendest suundadest ja järelsalga ülesandest olenevad siin rk rühmade jaotused ja nende tuleülesanded. Ülesanded ja maastik, mis rk osadel võimaldaks varjatult ja õigel ajal tagasi tõmmata, määravad siin rk positsioonid.

Positsiooni luure tulemusena ja ära kuulates rk rühmide arvamusi, järelsalga ülem määras III rk rühma I/2. käsutusse, mis teotseb Loodi jaama ümbruses ja IV rk rühm ilma ühe rk-ta II/2. käsutusse Loodi as. teedesõlmes. III rk rühmal Loodi jaama ümbruses on tarvilik segada vaenlase tegevust eeskätt Öisu valamaja — Oti talu tee suunas, teisest küljest on vajaline ja soodus segada vastast piki tulega tema pealetungil Sultsi—Loodi as. suunas. Selle tõttu III rk rühmal tegi ettepaneku: nende ülesannete täitmiseks määrata kaks rk Loodi metsa lääne servale ja üks rk ida servale, kus peale ülesannete täitmise võimaluse on soodus seisukoht kohal püsimiseks viimase minutini ja siis metsa varjul märkamatu tagasi tõmmata Leevi—Vanakubja joonele.

IV rk rühmaga Loodi as. raioonis on tarviline segada vastase pealetungi Sultsi—Loodi as. suunas. Loodi as. Sultsi tee suunas maastik tõuseb, kuid enamvähem ühtlaselt ega tekita rk rühmale segavtule andmiseks erilisi raskusi. Nimetatud ülesannete täitmiseks IV rk rühmal tegi ettepaneku rk rühm asetada Loodi as. lõuna servale, kust asunduse varjus on võimalik varjatult tagasi tõmmata ning selle tõttu püsida ka kauem kohal.

Üks rk Vanakubja juures. Tema ülesandeks on tulega katta kattepositsioonilt taanduvaid osi. Peale selle tuleb sellel toimkonna ülemal ette valmistada positsioon ja andmed tervele rühmale õiseks laskmiseks.

Rk kasutamine külgsalgas.

6. 10. alates kell 1500.

Järelväe ülem oma käsus määras, et külgsalk võib vaenlase survele iseseisvalt taanduda kuni Männiku—Maiste joonele, mitte end lastes siduda. Edaspidine taandumine ainult järelväeülema käsul. Sellest järgneb, et Männiku—Maiste joont tuleb hoida kauem oma käes: siin tuleb vastu võtta ja tagasi lüüa ka vaenlase tugevaid hoope. Siin on tarvilik teha mõnesuguseid positsiooni ettevalmistusi rk osadele, eriti aga selleks puhuks, kui sellele joonele tuleb tagasi tõmmata veel täna öösel. Kolonni jõudes Kusta raiooni kell 1600, külgsalga ülem annab direktiive Laatre—Tõlba positsiooni organiseerimiseks. Siin on tarvilik mõelda ka Männiku—Maiste joone peale. I rk rühmal vanemana peaks esitama oma ettepaneku positsiooni ja laskeandmete ettevalmistamiseks Männiku—Maiste joonel. On soovitatav selleks määrata II rk rühma juhatusel kummagi rühma kolmandaid toimkondi, kes kohal peavad olema enne pimeduse tulekut.

Jõudes kella 1630 Rimmole, juhid asuvad maastiku luurele, mida aja vähesusel saab teha ainult tähtsamates suundades. Päike loojeneb kell 1740. Enne seda aega peavad rk rühmad asuma juba positsioonile, et teha vajalisi ettevalmistusi õiseks laskmiseks. Selleks rk rühmad tulevad suunata kaardi järgi ja külgsalga ülema esialgse kaardilt võetud otsuse kohaselt nende umbkaudsete asukohtade raioonidesse. Vastasel korral rk osad valges enam sinna ei jõua, rääkimata soodsa positsiooni otsimisest ja laskeandmete ettevalmistusest õiseks laskmiseks.

Maastiku luurel selgub, et vastane võib edasi tungida Öisu — Käkiküla — Laatre ja Öisu — Riisa — Kibe tee suundades, peale selle ka Sultsi—Päidre tee suunas.

Vastavalt neile suundadele tulevad rk rühmad jaotada, andes neid neis suundades teotsevate laskurosade ülemate käsutusse.

Arvestades seda, et külgsalga ülesanne on siin ainult aeglustada vaenlase tegevust, ning vaenlase ähvardava löögi alt iseseisvalt taanduda Männiku—Maiste positsioonile, siis rk osad siin peamiselt täidavad segavtule ülesandeid, alates tulistamist suurematelt kaugustelt, valmistades ette tuled tähtsamates suundades, kust on oodata vaenlase ilmumist.

I rk rühmal esitab rattur-rühmülike oma

ettepaneku rk rühma kasutamiseks, tarbekorral seda motiveerides.

I rk rühmale on soovitatav määrata järgmised tuleülesanded:

a) segada vaenlase tegevust *Õisu—Maiste* tee suunas, ettevalmistades segavtuld *Maiste lõunaserva* ette;

b) segada vaenlase tegevust *Torimu—Päidre* tee suunas, ettevalmistades segavtuld *Torimu* peale;

c) segada vaenlase tegevust *Õisu—Riisa—Kibe* tee suunas, ettevalmistades segavtuld maantee — raudtee ristile.

Nimetatud ülesanded dikteerivad ette I rk rühma positsiooni asukoha. Näib, et see tuleks valida *Rimmu—Päidre* kõrg. 38,2 raioonis.

Rimmu; Päidre raioon on madalam tulistatavatest aladest, mille tõttu võib tulede ettevalmistusel tekkida raskusi, s. o. tuleks need tulede kaudselaskmise viisi järgi ettevalmistada, mis palju aega nõudvam; rk rühm jääks ratturrühma esiosadest liig kaugemale, mis raskendab öösel tulede väljakutset; ka tule mõju väheneb. Soodsam koht rühma positsiooniks on kõrg. 38,2. See koht on samal tasapinnal kui tulistatav ala, mis märksa kergendab tulede ettevalmistust ja nende juhtimist päeval otsese vaatlusega. Peale selle on võimalus varjatult paigutada voore, ja tee lähedus soodustab materjalosi kiirelt järgmisele positsioonile toimetada.

II rk rühmül teeb ettepaneku rk kasutamiseks I laskurrühma ülemale. II rk rühmale on soovitatav määrata järgmisi tuleülesandeid:

a) segada vaenlase tegevust *Õisu—Riisa—Kibe* tee suunas, ettevalmistada segavtuli maantee, *Õisu* vallamaja — *Kibe* tee ja raudtee teede ristile;

b) segada vaenlase tegevust *Õisu* vallamaja — *Kibe* teel, *Amare* metsa serval; segavtuli ettevalmistada nimetatud teele, *Amare* metsa loodeserva ja sellest umbes 100 m läänes asuva nimeta talu vahele;

c) segada vaenlase ületulekut *Sinialliku* jõest, *Sultsi—Kibe* tee suunas, ettevalmistada segavtuli nimetatud jõe ülekäigule.

Soodsam asukoht rühmale nende tuleülesannete täitmiseks on raudtee ja *Korbi—Maiste* tee ülekäigust umbes 350 m lõunas.

Sellel positsioonil on ka puudusi. Kõigepealt *Sinialliku* jõe ülekäigu tulistamiseks on tarvilik ettevalmistusi teha kaudseks laskmiseks, sest rk juurest üle-

käiku näha ei ole. Nii ettevalmistatud andmed tulevad omakorda üle viia öise laskmise andmetele. Peale selle on otsekohe tarvilik selgitada, kas sellelt positsioonilt, arvestades kuuli lendjoont ja maastiku iseäraldusi, üldse on võimalik sinna tulistada; tuleb otsida vastavaid lendjooni ja passida neid maastikule nii, et langev osa alates 500 m-st langeks kuni 1000 m vähemalt neli sülda, mille võrra märk madalam lasketasapinnast ja et kuulid 500 m peal mäe veerule selle juures kinni ei jääks. Näib, et sihik 6 vastava loega saab tule märki. Puuduseks on ka veel see asjaolu, et rühmal tuleb tuleülesandeid täita umbes 90°-se rinde osal, see on rohkem kui rk horisontaalne pöördevõimalus alusel võimaldab. Kui aga tahame siiski märke tulistada selle nurga ulatuses, siis tuleb paratamatult ette võtta rk ümberasetus ühes alusega. See aga ei jäta mõju avaldamata tule täpsusele. Selle juures tehtava vea vähendamiseks tuleb rk jalgadele (ratastele) ja hännale valmistada kahed kindlad pesad, ning vastavalt nendelt ka ettevalmistada laskeandmed.

Kui laskurrühmade ülemad on heaks kiitnud rk rühmülide ettepanekud rk kasutamiseks vastavalt eeltoodud põhimõtetele ja ülesannete täitmiseks positsioon leitud, algab rühmades laskeandmete ettevalmistamine.

I rk rühma laskeandmete ettevalmistamine kõrg. 38,2.

I rk rühmül asus teotsemisele kohe, kui külgsalga ülemalt sai teada selle esialgse otsuse. Päikese loojenemisel, kell 1740 antavat käsku ei või ootama jääda, sest siis jäävad pimeduse tõttu ettevalmistused öiseks laskmiseks tegemata. Tööjärjekord:

1) rk rühmül asetanud rühma positsioonile, nummerdab märgid:

M_1 — *Maiste* kagupoolne maja;
 M_2 — *Torimu*;
 M_3 — *Kibe*.

2) Määrab täpsalt kindlaks tuleruumid, näiteks:

M_1 — 80 m vasakule;
 M_2 — 40 „ „ ;
 M_3 — 100 „ paremale.

3) Laseb välja panna tähise ja hiljem sinna külge panna sihtlaterna öiseks laskmiseks.

4) Mõlemad loodisolevad rk suunata:
 — M_1 — 80 m vasakule, see tehtud,

— suunata nurgamõõtja kollimaator tähise (sihtlaterna) peale;
— üles märkida nurgamõõtja seade.

Sama tegevus tuleb läbiteha ka M_2 — 40 m vasakule ja M_3 — 100 m paremale.

5) Laseb mõõta kaugused ja vastavalt sellele määrab loe seaded. Maastiku nurga siin arvestada ei tule, sest rk-d asuvad märkidega samal tasemel.

6) Määrab kindlaks tuleviisi. Siin poolahatiste linkidega, et vältida tarvilist sügavus- ja laiuskülvamist.

7) Määrab kindlaks padrunite arvu, arvestades segavtuleks tarvilist hävituseffekti.

8) Läbirääkimiste tulemusena ratturrühmüliga, määrab, millal tulistada ja misugusel väljakutsel.

9) Kõik need andmed kannab rühmü ülevaatlikku tabelisse käsu sõnastuse järjekorras:

Eriliste raskustega on seotud nende tulede väljakutse öösel. Siin tuleb lootma jääda esiosade peale, kes asuvad Maiste — Kibe joonel. Rk rühmüil tuleb ratturrühmüliga kokkuleppida, kuidas öösel rk tuled välja kutsutakse. Siin võiks kasutada värvilisi rakette, mida eelosad üles lasevad.

Eespool toodud I rk rühma tulede ettevalmistus võtab vähemalt 15—20 minutit aega. Oletades, et rühm asus ettevalmistuste tegemisele eelkorralduse põhjal, suudab ta pimedas tulekuks oma tuled ettevalmistada.

Kui valgust jätkub ja olukord lubab, tuleks ette võtta mõõtlaskmine korrekturendmete saamiseks ja esiosadele rk tule-ruumide näitamiseks maastikul.

*

Järjek. nr.	Märk	Tule ülesanne ja nimetus	Kaugused ja mil viisil mõõdetud	Laske-andmed					Tule viis	Padr. arv	Millal tulistada	Märkm.
				jk. nr.	sihik	lood	nur-gam.	siht-punkt				
1.	M 1. Maiste kagu-poolsest maja servast 80 m vasakule	Segada	1200 m kauguse-mõõtjaga	1.	12	25	6030	Sihtlatern	Punkti poolahatiste linkidega	Üks lint	Päeval olseese vaatluse järele rk rühmüil oma algatusel enk rattur-rühmüli nõudmisel. Öösel esiosadelt vastavas kohas üleslastud rohelise raketi järele.	
				2.	12	25	6000					
2.	M 2. Torimu maja vasakservast 40 m vasakule	Segada	700 m kauguse-mõõtjaga	1.	7	10	5629	Sihtlatern	Punkti poollahatiste linkidega	Üks lint		
				2.	7	10	5600					
3.	M 3. Kibe maja paremast servast 100 m paremale	Segada	1100 m kauguse-mõõtjaga	1.	11	21	5230	Sihtlatern	Punkti poollahatiste linkidega	Üks lint		
				2.	11	21	5200					

Sellest tabelist teevad rk toimkonna ülemad väljavõtted, ning tulistamise puhul ei ole rühmüil tarvis öelda rohkem kui kaks sõna, näiteks „ M_2 “ ja kui rk-de juurest on teatatud „valmis“, s. t., et vastavad seaded on peale pandud ja välja suunatud, siis anda käsklus „tuld“.

Järgmises numbris lahendatakse:

1. Suurtükiväe tegevus järelväes.
2. VII suurtükiväe grupi 1. patarei ülema korraldused katteosade toetamiseks ja tegevuseks 7. 10.
3. Saatesuurtüki ülema korraldused ja tegevus külgsalga toetamiseks.

Taandumine.

VALE!

Päevane taandumine on harilikult seotud suurte kaotustega.

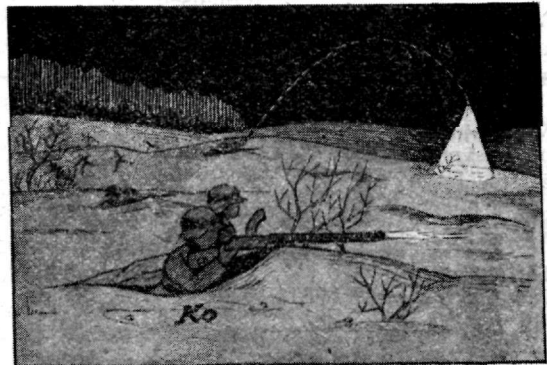
ÕIGE!

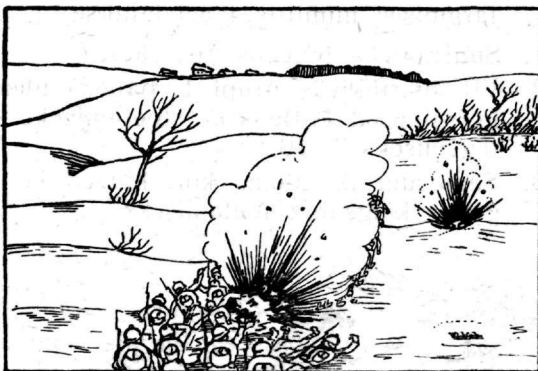
Taandumine viiakse läbi kas ööpimeduse, udu, kunstliku udu või suitsu kattel.

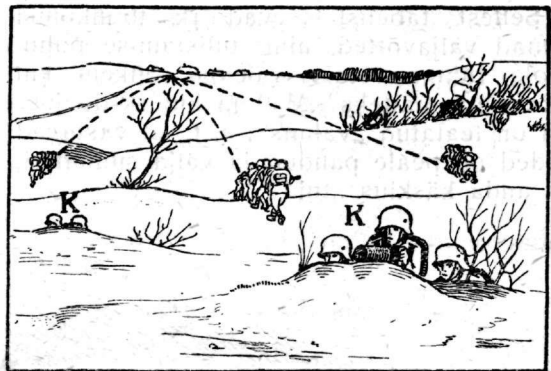
Kõikide osade üheaegne lahtikiskumine vaenlasest võib tuua endaga kaasa nende hävingu.

Vaenlasest lahtikiskumise julgestamiseks määratakse kontaktiosad (Ko), kes peavad oma tegevusega vaenlasele ettekujutuse andma, nagu kõik osad oleksid kohtadel.

Taandumine ilma kateta ja osade varajane kolonnidesse koondumine on seotud asjatute kaotustega.

Taandumise kaitseks määratakse kattedesad (K), kes võtavad seljataguses sisse kattedepositsiooni, millest tahapoole koonduvad kolonnidesse taanduvad osad.

Jenghiz Khani jälgedes.

Tuntud inglise sõjakirjanik kapten B. H. Liddell Hart, kes 1931. a. septembris pealtvaatajana osa võttis Shorncliffe Camp'is, Imber'i piirkonnas (Inglismaal) korraldatud tankiüksuste manöövril, loeb seda õppust silmapaistvaimaks ning tähelepanuväärivaimaks mitte ainult möödunud aasta õppetsükklis, vaid ka kogu perioodis pärast Maailmasõda. Veelgi rohkem: seda Shorncliffe Camp'i sündmust tulevat lugeda tähtsaks või etapiks Briti armee ajaloos („The Army Quarterly“ — jaan. 1932. a.).

Varematal aastatel — arvab autor — oli märgata kalduvust hinnata tanki lahinguvõimet eeskätt tema terrassomuse paksuse järgi, mis pidi kaitsma meeskonda vaenlase kuulide eest ja seega võimaldama tungida kallale rindelt, toetades jalaväge vastase positsiooni tugevamini kindlustatud osade vallutamisel. Nüüd olevat need töökspidamised võetud revideerimisele, kusjuures erilist tähelepanu pööratakse lahingumasinate liikumise kiiruse arendamisele. Mineva aasta septembrikuu õppustel võis juba näha tankiüksusi, kes liikusid lahinguväljal seni nägemata kiiruse ja osavusega. See viis, kuidas tankid manööverdasid kaitsese asunud vaenlase silmade ja tule all, otsides üles tema asetuse nõrgad kohad, et sealt positsioonile sisse tungida, või jälle kuidas tankid, demonstreerides kergete masinatega kallaletungi rindelt, andsid raskete massiga vastasele ootamatult purustava löögi tema tiiva või mõne teiste tundeliku koha pihta, — see manab vaimustatud autori silme ette pilte Jenghiz Khani väledatest ratsanikkuudest, kelle marustele löökidele ei suutnud vastu panna keskaegse Aasia ja Euroopa soliidsed kuid raskesti paenduvad lahingukorrad. Kõik need, kes on nõudnud manöövrivõimeliste lahingujõudude loomist ja liikuva „mongoolide“ taktika uuesti tarvitusele võtmist, oleksid võinud näha möödunud septembrikuu õppustel oma soovide täitumist.

Shorncliffe Camp'i manöövril teotses esimene tankibrigaad („1st Brigade Royal Tank Corps“) brigadikindral C. Broadi juhatusel. See brigaad oli moodustatud mõni nädal enne manöövrite algust ja koosnes ühest kergtanki ja kolmest segatanki pataljonist à 3 kompani ja üks lähedase toetuse (close-support) rühm; kompanites à 2 rühma, neist ühes 5 keskmist tanki ja teises — 7 kergtanki. Kokku brigaadis ümmarguselt 200 tanki.

Tankid tavaliselt manööverdasid koondriivis või hargriivis intervallidega üksikute tankide vahel 25 ja 50 m vastavalt; hargriivis asumisel iga kompani kergtankide ülesandeks oli julgestada keskmisi tanke. Rünaku teostamisel kompani tavaliselt andis vastasele löögi ühe või mõlemate tiivadega; esimesel juhul kergtankide rühm sidus vastast rindelt tulega, kuna samal ajal keskmised tankid ühe osa kergtankide katte all, ilmudes ootamatult kuskilt maastiku voltidest, andsid löögi vastase tiiva pihta; teisel juhul kergtankid, pärast seda kui nad olid demonstreerinud kallaletungi rindelt ning köitnud vastase tähelepanu, suundusid ründama vastase teist tiiba.

Juhtimine oli korraldatud otstarbekohaselt. Brigaadi ülema korralduses, peale tema abi ja käsundusohvitseri, oli veel kolm adjutanti kerg-

tankidel. Lahinguväljale jõudes brigaadi ülem ühes kahe adjutandi ja pataljoni ülematega — kes kõik liikusid tankidel — harilikult ruttas ette, et isiklikult toimetada luuret; tema järele, samuti tankidel, liikusid kompani ülemad, arvult 2 meest igast pataljonist; neist kaugemal tagapool kolmanda ešelonina liikusid või asusid paigal brigaadi peajõud kolmanda adjutandi ajutisel juhtimisel. Isiklik luure sooritatud, brigaadi ülem andis oma otsuse teada pataljoni ülematele, kes omakorda asusid toimetama luuret neile kätte näidatud tegevusesuundades. Samal ajal üks brigaadi ülema juures olevatest adjutantidest sai käsu liikuda vastu brigaadi peajõududele, et neid suunata brigaadi ülemalt määratud lähtekohtadele; kompani ülemad, kes vahepeal olid tutvunenud maastikuga eelseisva tegevuse piirkondades, ühinesid liikumisel oma üksustega. Kogu see manööver viidi läbi kiiresti ning osavasti, kusjuures ei tulnud ette asjata peatusi vastase tule all. Lahinguväljal manööverdavad tankide mass lehvivate värviliste signaallippudega — autori arvates — elavalt tuletas meele keskaja raudrüütleid, kes samuti lehvivate lippudega oma jõudude eesotsas kihutasid lahingusse; erinevust võis märgata ainult selles, et tankid kohanesid märksa paremini maastikule ja nende juhtimine lahinguväljal toimus eeskujulikult, brigaadi ülemalt antud käskude ja signaalide järgi.

Käsud ja korraldused manöövri vältusel anti edasi raadio teel ja signaallippudega, selleks kasutades erilist kahetähelist ning lihtsa konstruktsiooniga koodi, mis oli koostatud Morse tähestiku alusel. Täiendava sidevahendina kasutati raadiotelefoni, millega olid varustatud kõik tankid.

Brigaadi harjutused jagunesid ettevalmistavateks ja pärisharjutusteks.

Ettevalmistavad harjutused.

1. harjutus — tankide lähenemine lahinguväljale. Pataljonid said kordamööda ülesande, varjudes vastase vaatluse eest kungastega, manööverdada lahinguväljal niiviisi, et vältida tankidele läbipääsmatuid ja vastase suurtükiväelt tulistatavaid alasid, kusjuures need viimased olid märgitud eriliste siniste kilpide ja suitsupadrunitega. See osa harjutustest läidetud, pataljonid said käsu vastase vaatluse ja tule all liikuda üle kungaste, sealjuures kiiresti muutes rivivormisid, et vähendada kaotusi suurtükiväe tulest.

2. harjutus — hargnemine lahinguks. See harjutus oli eelpooltoodu jatkuks ja viidi läbi analoogiliste põhimõtete järgi.

3. harjutus — vastase suurtükiväe positsioonide rünnak. Praegusel ajal on kujunemas vaade, et vastase suurtükivägi on palju rohkem ihaldatavamaks märgiks tankidele kui tema jalavägi, kes, kohanedes väikeste gruppidega või üksikute meestena maastikule ja olles varustatud tankidevastaste relvadega, pole tankidele hästi kättesaadav. See pärast loetakse kasulikumaks tegevus suurtükiväe vastu. Harilikult tankid ründavad suurtükiväe positsioone tiivahaaramisega; kogult väiksed, kiiresti liikuvad ning hästi maastikule

kohanevad kergtankid tavaliselt liiguvad 1. ešelonis ja tõmbavad vastase tähelepanu oma peale, kuna samal ajal keskmiste tankide mass, kasutades ootamatuse põhimõtet, mõnest teisest suunast annab vastasele löögi ning tungib sisse tema positsioonidesse.

Selle meetodi järgi viidi läbi ka käesolev harjutus; see olevat täielikult õnnestunud, kuna — nagu olevat tõendanud suurtükiväe ala asjatundjad — rünnak oli seevõrra hoogne ja ootamatu, et kergtankide vastu suunatud suurtükke polnud võimalik, aja puudusel, kasutada keskmiste tankide rünnaku tagasilöömiseks.

4. harjutus — tankivastaste relvadega kaitstud suurtükiväe positsioonide rünnak. Tankivastane suurtükk on tankidele märksa kardetavamaks vastaseks kui harilik väljasuurtükk, sest oma väikse kogu tõttu ta kohaneb hõlpsamini maastikule, on paenduvam käsitamisel ja suudab võrdlemisi kiiresti muuta oma laskesuunda; kuid ühes sellega temal on ka nõrku külgi, milledest tähtsamad on: väike liikumise kiirus (võrreldes tankiga) ja kilbi puudus, mis varjaks meeskonda vastase kuulide eest. Neil tankivastase suurtüki lahingomadustel baseerubki selle relva vastu võitlemise taktika; kinnisel ning kitsaste laskealadega maastikul tankid püüavad, kasutades varjeid, mitmest küljest hülida tankivastaste suurtükkide lähedusse ja siit nad hävitada kontsentreeritud tulega; lahtisel maastikul tankid lähenevad oma vaenlasele tiivapoolt või seljatagant, seega sundides neid muutma laskekohti või laskesuundi, ning ennast avastama vastase löökidele.

Imber'i manöövril olid vastase suurtükiväe positsioonid ümbritsetud umbes 8 km pika poolringis asetatud tankivastaste suurtükkide vööga. Tankibrigaadi kerge pataljon sai ülesande selgitada selle vöö loodepoolset tiiba; samaks ajaks oli jõudnud päralt brigaadi peajõududest üks segapataljon ja asus küngaste varju ootepositsioonile; pataljoni ülem oli brigaadi ülema juures.

Kell 14.07 brigaadi ülem sõitis isiklikule luurele; kell 14.10 ta andis käsu ja kohe pärast seda üks adjutantidest kihutas minema, et pataljoni kohale tuua. Vahepeal pataljoni ülem toimetas isiklikku luuret ja koostas tegevusekava; kell 14.15 ta andis käsu ja kell 14.26 pataljon, kõvendatud ühe kergtanki kompaniga, liikus rünnakule, eesmärgiga anda löök tankivastase kaitsevöö edelapoolse sektori pihta. Sel ajal kui vastase tähelepanu oli niiviisi pööratud ette ja tiibadele, brigaadi peajõud ründasid tema suurtükiväe positsioone seljatagant.

5. harjutus — kallaletung rännakolonniile. Tankivastaste relvadega varustatud jalaväe kolonn oli liikumas Brattonist Heytesbury poole, põhjast lõunasse. Tankibrigaad läheneb idast ja tema eelvägi sattus jalaväe kolonni liikumist kaitsvate tankivastaste suurtükkide tule alla. Brigaadi peajõud peatusid, kohanedes maastikule, ja brigaadi ülem sõitis eelväe juure isiklikule luurele; see tehtud sai üks adjutantidest käsu viia brigaadi peajõud vastase haaramisele paremalt läbi Tinker's Firs'i metsa; seda manöövrit pidi julgustama üks kergtanki kompani, kuna teised kompanid jäid kontakti vastase tankivastaste relvadega, moodustades endast brigaadi külgsalga. Jõudnud Tinker's Firs'i metsa, brigaadi ülemale selgub, et ta asub vastase kolonni saba kõrgusel.

Kohe valmib edaspidise tegevuse plaan: kergtanki pataljon jätkab vastase sidumist; teda toetab üks segapataljon; ülejäänud pataljonid liiguvad ümber kolonni saba ja ründavad teda lääne poolt küljest. Plaan viiakse hoogsalt täide; rännakolonni paisatakse segi ning hävitatakse, sest tankide kallaletung lääne poolt tuleb temale ootamata; oma tankivastaseid relvi ei jaks ta selles suunas tegevusse panna, pealegi kasu need on kistud lahingusse teises suunas. Kuigi oletada, et vastane oleks õhuvaatluse kaudu õigeaegselt saanud teate tankide piiramisanõuvrist, siis ometi poleks ta seda suutnud pareerida, sest aja puudusel (tankide liikumise kiirus) poleks ta jõudnud oma tankivastaseid suurtükke ümber paigutada.

Pärisharjutused.

1. harjutus — brigaadi drill. Selle harjutuse ajal 190 tanki ühe tervikulise üksusena manööverdasid suure osavusega õppeväljal liikudes edasi ja tagasi, muutes rinnet, liikumisuunde ja rivivorme, koondudes ja hargnedes lahinguks. Kõik see sündis käskude ja komandosõnade järgi, mis anti edasi raadiotelefoni teel brigaadi ülema tankist; viimane asus kuni 2 km kaugusel õppuse kohast.

2. harjutus — lähenemine lahinguväljale. Õppus algas umbes 10 km kauguselt; brigaad liikus kahe pataljoni esimeses ešelonis. Pärast seda kui oli sooritatud esimene hühe ja moodustatud kate kergtankidest, reservpataljonid visati rünnakule vastasele ootamatust suunast ja kohast.

3. harjutus — kallaletung rännakolonniile. Harjutus viidi läbi analoogiliselt samasisulisele ettevalmistavale harjutusele selle vahega, et siin manööver lõppes veelgi suurejoonelisemalt, rännakolonni täieliku piiramisega ning hävitamisega. Võit oleks kujunenud veelgi täielikumaks, kui tankiüksused täiel määral oleksid koosnenud modern lahingumasinatest; käesoleval juhul brigaadis oli hulk vanatüübilisi tanke, mis märksa pidurdasid tegevuse inertsi.

Shorncliffe Camp'i õppustel tankivastased relvad olid kujutatud roheliste lippudega, mis mõistagi ei nõudnud suuri rahalisi kulusid. Kui palju aga nõuaks, näiteks, üks jalaväe diviis tegelikult tankivastaseid relvi oma rännaku kindlustamiseks ja kui palju läheksid need maksma? Sellele küsimusele ei tea autor vastust anda; kui oletada, et rännakolonni ümbritsev tankivastaste relvade kaitsevöö pikkus on vähemalt 50 km ja intervall üksikute relvade vahel oleks umbes 200 m, siis vajaks üks diviis kuni 300 tankivastast suurtükki; on selge, et nende muretsemine on kaunis kulukas. Nagu siit nähtub, on tankivastase kaitse organiseerimine kujunemas raskeks probleemiks, eriti kui arvesse võtta tankide liikumise kiirust ja paenduvust, mis lubab neile rünnata ükskõik missuguses suunas ja mõne tunni vältusel läbi viia operatsioonid, mis endiste võitlusevahendite juures nõudsid päevi. Ka lennuvägi ei saa siin jalaväele palju abiks olla, kuna kogemused on näidanud, et tankid on õhust raskesti vaadeldavad ning tabatavad, eriti kui nad teotsevad korrapäratult, ilma kindlate rivivormideta.

Üldiselt on autor rahuldatud tankibrigaadi õppusega. „Mina olen näinud oma unistuste täitumist...“ tankiüksuste „taktika tõsiselt lä-

heneb mongooli ideaalidele," lausub ta. Isegi siis, kui leitutakse mingi omnipotentne tankivastane relv, ei kaota tankid oma lahinguväärtust, sest neid võib ilma suurema jõupingutuse ja riisikota ühel ja samal päeval kasutada mitmesugustes kohtades, mitmesuguste ülesannete täitmiseks, kuna vanatüübilised ning vähesel liikumise kiirusega lahinguüksused harilikult ei suuda päeva vältusel sooritada rohkem kui ühte kallaletungi operatsiooni, ja kord liikuma

pandud teatavas suunas neid on raske üle viia teise sektori.

Napoleoni tuntud valem: „jõud on mass korutatud kiirusega“ omandab tanki juures uue tähenduse, sest et kiiresti liikuva ja vastasele ootamatult ilmuva tulejõuna tank saavutab suurt moraalsel efekti, eriti teotsemisel masina. Autori arvamuse järgi tanki lahingujõud võrdub kuupastmele massist, kiirusest ja ootamatusest.

K—ts.

Pilk sõduri soovidele.

Ankeedi tulemused.

Kasvatuse-õpetusetöö kõrval iga ülema tähtsamaid ülesandeid on õppida tundma oma alluva meeskonna hingeelu, vaateid ja soove. Alluvate töö ja tegevuse jälgimise kõrval nende vaadete ja soovide tundma-õppimise üks võimalusi on ankeedi korraldamise kaudu soovitavate küsimuste kohta andmete hankimine. Ankeedi korraldamise viise on mitmesuguseid. Allpool kirjeldame, kuidas korraldati ankeet soomusrong „Kapten Irv“ meeskonnale 21. jaanuaril 1931. a. ja 20. jaanuaril 1932. a. ja missugused olid ankeedi tulemused.

Meeskond ankeedi korraldamiseks kutsuti rongi klassituppa, kus tahvlile oli joonistatud ankeettabel. Oli moodustatud niiõelda küsimustegrupid, näiteks: A. Toitlustamine. Toitlustamine omakorda jagunes nelja ossa: supid, liharoad, pudrud ja hommikueine. Kõik rügemendis serveeritavad supid olid varustatud järjekorranumbriga 1—7-ni. Sõdur avaldas oma soove sellega, et kirjutas tema käes olevale ankeetlehele suppide numbrid selles järjekorras, nagu supid talle maitseid. Tahtis ta, näiteks, kõige meelsamini riisisuppi, mis oli varustatud number 4-ga, siis kirjutas ta ankeetlehele sõna „supid“ järgi esimeseks number 4. Teiseks soovis klimbisuppi, mis oli number seitsmega, siis teisele kohale kirjutas number 7. Numbritega olid varustatud peale suppide ka praed j.n.e. Ajakirjanduse küsimustegruppi ka ajalehed j.n.e., ilka 1-st alates.

Nii sõdur veerand vihulehe suurusel paberikesel vastas 49-le küsimusele ainult numbrite vastavas järjekorras kirjutamisega.

Peale ankeetlehtede täitmist sõdurite poolt asuti selgitama tagajärgi. Selleks tarvitati erisugust punktisüsteemi. Võtame

näitena jällegi supid. Suppe oli seitse, seepärast arvestati ankeetlehele esimesele kohale pandud supile 7 punkti, teisele 6, kolmandale 5 j.n.e. Hernesupp ühel lehel, näiteks, oli esimene, siis sai ta 7 punkti; teisel lehel oli see kolmandal kohal, seal sai 5 punkti j.n.e. Nii arvati punkte igale küsimusele. Iga küsimuse punktid pärast arvati kokku.

Ent nüüd oli tarvis veel iga küsimusteliigi punkte ühtlustada. Suppe oli seitse, seal sai esimene koht 7 punkti; ajalehti oli aga 14, ja seal sai esimeseks kirjutatu 14 punkti. Seepärast iga küsimuste liigi ja küsimuste kogupunktide kogusummat korrutati leitud ühise jagajaga ja jagati küsimusteliigi küsimuste arvuga. Nii saadi ühtlane punktide arvestamise süsteem.

Alljärgn. tabelis (v.lhk.180) ongi toodud iga küsimuse juurde see punktide arv, mis 20. jaan. s. a. korraldatud ankeediga eeltoetletud viisil saadi. Nii pakub see õiglase ning kujuka pildi sõdurite soovidest. Tabelis oleme paigutanud küsimused punktide rohkuse, seega enammeeldivuse järjekorras. Kõrval on märgitud, millises järjekorras sõdurite soovid esinesid aasta varem, kus ankeetlehtede täitjaks oli hoopis teine sõdurite koosseis.

Iseloomustav on tähele panma, et vaatamata asjaoludele, et ankeetlehtede täitja meeskond käesoleval aastal oli teine, kuid soovid ja maitse paljudes küsimustes ühtsust täiesti eelmise aasta ankeediga.

Peale selle sõdureil oli võimalus avaldada omi soove ankeetlehe teisel küljel eriliste soovidenähtena.

Toitlustamisse puutuvais küsimusis avaldati väga mitmekesiseid soove — igaüks oma maitse kohaselt.

Meelelahutuse alal sooviti enam raadiomuusikat ja sõdurite eluruumesse

valjuhääldejaid. Et saaks veelgi rohkem räägitud sõjajutte ja et kino oleks sagedamini. Korraldada maleturniire eelmise aasta eeskujul. Raamatukokku muretseda uue- mat kirjandust.

Spordi alal tahetakse, et saalis võimaldataks korv- ja võrkpalli mängimist ja võimlemistundidel teha rohkem harjutusi riistadel. Võimaldada asjasthuvita- tuile suusatamine, milleks anda välja suuski.

—i.

A. Toitlustamine.

I. Supid.	1932	1931
1. Hernesupp	524 p.	I
2. Klimbisupp	457 "	II
3. Hapukapsasupp	419 "	III
4. Riisisupp	383 "	IV
5. Krubisupp	376 "	V
6. Värske juurviljasupp	226 "	VI
7. Kartulisupp	187 "	VII
II. Liharoad.		
1. Seapraad	581 "	—
2. Kartuli-lihavorm	462 "	V
3. Pikkpoiss	455 "	II
4. Kotletid	448 "	I
5. Sibulaklops	252 "	III
6. Beef à la Stroganoff	252 "	IV
III. Pudrud.		
1. Hapukapsa	525 "	I
2. Tangu	462 "	III
3. Kartuli	343 "	II
4. Sega	329 "	—
5. Keedetud kartulid	252 "	IV
IV. Eineks.		
1. Või	455 "	—
2. Vorst	427 "	II
3. Keedetud pekk	371 "	—
4. Pasteet	203 "	I

B. Ajakirjandus.

I. Ajalehed.	1932	1931
1. Päevaleht	506 p.	I
2. Vaba Maa	491 "	II
3. Uudisleht	441 "	III
4. Rahvaleht	391 "	IV
5. Jutuleht	379 "	VI
6. Kaja	329 "	VIII
7. Postimees	306 "	V
8. Järvamaa	289 "	VII
9. Maaleht	222 "	X
10. Tapa Sõnumed	173 "	XII
11. Virumaa Teataja	164 "	IX
12. Rahva Sõna	163 "	XI
13. Virulane	143 "	XIV
14. Sakala	138 "	XIII
II. Ajakirjad.		
1. Kodu	571 "	I
2. Sõdur	370 "	IV
3. Romaan	357 "	II
4. Kaitse Kodu	343 "	III
5. Olion	308 "	VIII
6. E. Spordileht	287 "	V
7. Perekonnaleht	249 "	VII
8. Looming	224 "	VI

D. Meelelahutus.

I. Loengud.	1932	1931
1. Vabadusesõjast	596 p.	I
2. Sõjateaduslikud	595 "	III
3. Reisikirjeldused	364 "	IV
4. Üldteaduslikud	350 "	II
II. Kino.		
1. Naljapalad	455 "	IV
2. Sõjaväelised	427 "	III
3. Armastusdraamad	413 "	I
4. Seiklusfilmid	406 "	II
5. Teaduslikud	259 "	V
III. Mängud.		
1. Koroona	504 "	I
2. Spordi-mängud	462 "	II
3. Male	455 "	III
4. Kabe	259 "	IV
5. Domino	217 "	V

Vana armee.

Vene kodusõjaaegselt (1918—1920) Lõuna-Venemaa valitsejalt kindral A. I. Denikinilt on ilmunud kaks raamatut ennemaailmasõjaaegse vene armee kohta.*) Seniilmunud raamatutes on käsitletud rida küsimusi endise vene armee elust-olust, illustreeritud autori mälestustega tema üle 30 a. kestnud sõjaväe teenistusest. Autorilt nähtavasti vana armee kohta võib loota veel mõtteid ja mälestusi seniavaldatuile jätkuks, sest ilmunud 2 raamatut on suutnud ära kasutada võrreldes vähe tollest suurest materjalist, mida võiks pakkuda selline suur organism, kui end. Venemaa ca 1.350.000-meheline alaline sõjavägi.

Autor esineb suure sõjaväelise intelligenti ja asjasse süvenemise oskusega. Tema ise teise raamatu eessõnas iseloomustab oma suhtumist teemasse: „Kirjutan õilsast ja tumedast. Vene vanal armeel oli küllalt teeneid, et pole tarvis karta tema puuduste avaldamist...“

Autoril on lai ülevaade vanadest saksa, austria, prantsuse, inglise armeedest, ta tõmbab paljudes küsimustes paralleele vene ja ülalmainitud armeede vahel ja peab ütleva — Vene vana armee ei olnudki tollalaj selline koletis, millisena teda püüdis hulkadele maalida „intelligents“ ennesõjaaegses kirjanduses ja ajakirjanduse äärmine vool. Keiser Aleksander II (ta sõjaministri krahv Milütiini) sõjaväe reformid olid suunatud tolleaaja kohta kõrgete ideaalide poole. Teostamises tui aiul loomulikult tõkkeid, sest polnud tarvilise ettevalmistusega teostajaid, ohvitserkonda. Sõdurmassis oli ca 95% kirjaoskamatu ja peale selle valitses riigis nappus rahades. Suur vene armee pidi arvestama hooltsasti kopikaid, et ülal pidada oma suurt keha. Kuid olud paranesid aast-aastalt ja 1914. a. oli Vene vana armee juba siiski nii tugev, et võis astuda sõtta suures tehnilises ülekaalus olevate vastastega ja vastu panna üle 3 aasta, sellele vaatamata, et sisemised ja välised vaenlased riiki ja sõjaväge lõhkusid kõigi abinõudega.

Esimese raamatu autor alustab meeletuletusega, milline murrang sündis 1890. aastates Vene sõjaväe juhtkonnas ohvitserkonna mitteaadlikkudega komplekteerimise alates. Uued inimesed ohvitserkonnas tõid kaasa uut vaimu. Vanad orjapõlve tõekspidamistest tingitud vaated pidid järk-järgult taganema ka sõjaväes. Valgus olevat tulnud kõrgemalt: need olid Vene keisrikoja liikmed ja kõrge aristokraatia, kes juha oma humanitaarse kasvatuse tõttu ei saanud olla toored sellistes mõõtudes, kui see näis olevat loomulik täiesti neile, kes asusid tolleaaja ühiskonna madalamal astmel. Vanas armees tooruse esindajaiks olid püüdlidud karjäärised aadli madalamatest ringidest, või alamseisustest, kes mürdsid küünarnukkidega teed kõrgemale.

Riigi Duuma (parlament) oma kui konservatismi nii liberalismiga ei soodustanud kaugeltki oodatud mõõdul armee arengut, ümberpöörduvalt

— Duuma katsus armee kallal oma võimu. „...Kord enne riigikaitse komisjoni istungit,“ kirjutab Denikin, „Rodzjanko (Duuma esimees) ütles temale (sõjaminister Suhomlinovile): Kaduge, kaduge! Teie olete meile punaseks kaleviks, kui teie siin viibite, teie ettepanekud kukuvad läbi.“ (I raam. lehk. 11.)

Vene vana Kindralstaap 1908. a. allutati Sõjaministrile, ülem aga otseselt Keisrile. 9 aasta kestel (1905—1914) vahetus kuus ülemat, mis halvas Kindralstaabi tegevust ja seega armee edukat arengut üldse. Vene Sõjanõukogu, peamiselt vanadest kindralitest, luges oma kohuseks olla opositsioonis sõjaministrite ja Kindralstaabiga. Revolutsiooni puhul 1917. a. kevadel Sõjanõukogu avaldas oma „solidaarsust Ajutise Valitsuse energilistele sammudele relvastatud jõudude reformides...“

Intriigid armee juhtimise tipul valitsesid olukorda, mille tõttu paljud ajakohased ja head algatused kas surid või pääsesid maksvusele niivõrt moonutatult, et nad ei toonud enam asjale kasu.

Kindral Kuropatkin oma Vene-Jaapani sõja puhul avaldatud teoses „Itoogi“ (Tulemused) iseloomustab Vene vana ohvitserkonda: „Tugevad iseloomud, iseseisvad inimesed, Venemaal, kahjuks, ei tõusnud esile, vaid neid kiusati taga. Rahuajal paljud ülemusest vaatasid neile kui rahutule elementidele. Iseloomutud inimesed, inimesed, kel puudusid tõekspidamised, kuid sobisid ülemusele, olid alati ülemusega ühel arvamisel, tõusid teenistuseredelil.“²⁾ Kindral Denikin mõönab seda kui üldist nähet igas bürokraatlikus korras, kuid näitab ühtlasi, et ka too kord võimaldab välja paistvate vaimuannetega inimestel murda läbi ja pääseda vastutavatele kohtadele. Elu vanas armees, kui igas ühiskonnas, kandsid, viisid edasi, talendid, tugevad isikud. Kuid nende varjul hiilisid pisitasa edasi ka sobivad, kõigiti vastuvõetavad („pogladistõje“) ja tõusid vahel teenistuseredelil väga kõrgele.

Edasi, vana armee edu „pidurina“ kindral A. I. Denikin iseloomustab selle kindraliteeti: „Vanema kindraliteedi iseloomuliseks jooneks oli distsipliini puudus omavaheelistes teenistuseasjades, või sageli avalikud vastuolud. See andis end kõikjal tunda, eriti aga sõjas, kus ülemuse isiklik eeskuju on suure tähtsusega ja kus sageli algatuse avaldamisel ja sõnakuulmatusel kaovad täpsad piirid.“ (I, lk. 27.)

Hiina sõda (bokserite mäss) XIX sajandi lõpul andvat ülaltoodule palju illustratsioone. Vene kindralite koostööst polnud seal juttugi. Oigemini, seal veetud üksteist võidu alt, kusjuures edusaavutanuid (kindral Rennenkampf) dekoreeritud Püha Georgi ordumärkidega, ebaedukaid (kindral Orlov) ajutiselt tabanud eba-soosing.

Üldiselt aga see pahe (omavaheline kiskumine) püsinud kui rahuajal nii järgmistes sõdades (Vene-Jaapani ja Maailmasõda) ja olnud

*) General A. I. Denikin Staraja Armija. Paris 1929 ja 1931, kirjastajaks on Librairie „La Source“, 106, Rue de la Tour, Paris.

²⁾ I raamat, lehek. 19.

vana armee suuremaid pahesid, kõigutades kõrge ülemuse prestiiži ja õonestades trooni aluseid.

*

Ülemuse ja alluvate vahekordi iseloomustades A. I. Denikin märgib, et 1890. aastate armee (mil autor alustab sõjaväeteenistust) vanem juhtkond — rüglid ja kõrgemale — olid kasvatatud pärisorjuse vaimus. Tolle vaimu isadeks olnud Araktšejev ja Paskevitš. Koguni Nikolai I, kes üldiselt kõva režiimi pooldaja, kirjutanud Paskevitšile: „Ei ole tarvis rõhuda ja olla ebaõiglane... Andestada on suursugune... põhjusega tagakiusata ei ole aus...“ (I. lk. 32.) Rööbiti Araktšejev-Paskevitši vaimuga valitse nud vanas armees ka Suurovi „isake-juhi“ vaim ja elanud üle jõulise taassünni XIX ja XX sajandite üleminekuaastates tuntud vene sõja kirjaniku, ajaloolase ja taktiku kindral M. I. Dragomirovi esindusel. Kindral Dragomirovit omal ajal süüdistas avalikkus populaarsuse otsingus sõdurkonnas, tooruses ja süd ametuses ohvitserkonna suhtes. Koguni paljudest kindrali väljaastumistest sõdurkond olevat võinud saada mulje, nagu oleks ohvitserkond sõdurkonna vastu. Tuleb järeldada, et kindral Dragomirov ei valinud sõdurkonna süd ametete võit miks õiget teed, mis läheb kaudu ohvitserkonna süd ametete ja mõistuse.

Millist teed tuli käia vanas armees, et öelda tõtt valitseva korra, „seaduse vaimu“, kohta, selleks toob autor näite 1910. aastal temalt ilmunud „Märkmed armee elust“, milles muuseas kirjutatud: „... Hiina „Eeskiri käitumisest alluvatega“ tõmbab enesele tähelepanu mõne näpunäitega, millised toon allpool:

Iga ülem peab armastama alluvat ja hoolitsema selle heakäigu eest. Alluv vajab hoolitsemist, reeglipärast ülalpidu, lahket käitumist ja jukohast tööd.

Karm, seda enam toores, käitumine on keelatud.

Ülema, kellel on alluvaid, esimene hool olgu eriti algajate suhtes peletada hirm ja võita usaldus. See saavutatakse kõige kiiremini kindla, kuid alati sõbraliku käitumisega. Ülem peab tundma alluva iseloomu ja suhtuma temasse vastavalt j. n. e.“ (I. lk. 37.)

Hiljem selgus „nali“. Siin polnud tege mist hiina eeskirjaga, vaid vene sise määrustiku vastava lisaga hoolitsemisest hobuse eest. Kindral Denikin näitab teravmeelselt, kuis üheski Vene vana armee seaduses, määrustikus, ega eeskirjas ei leidunud viibet, et ülem peab alluva suhtes olema viisakas, sedaenam südamluk (armastama).³⁾

Vene kõrgemas juhtkonnas (autor mainib jälle meile kõigile tuntud kindral Rennenkampfi) arenenud ülema tüüp, kes vaadanud alluvatele kui toorele materjalile isikliku au taotlemisel. (Rööbiti eksisteerinud teine kõrgema juhi tüüp hoolitseja ja kaitsja, vahel küll karm, nagu Jaapani sõjast tuntud kindral Mistšenko.) Üldse vana armees ülema ja alluva vahekordade iseloomustamisel tulevat arvestada suurt mitmekesisust, sageli olenevalt ka sellest, kas vaatlusel on vahekorrad kaardiväes, mereväes, ratsaväes, suurtükiväes, või armee massides. Üle-

muse päritolu, kasvatus, rahvus j. n. e. olnud sageli mõõduandev „heaks“ või „kurjaks“.

Kindral Denikin tõmbab paralleeli selles küsimuses lääne armees ja leiab, et, näiteks, saksa ohvitser oli üldiselt oma alluva suhtes rohkem üleolev ja metsik kui vene ohvitser. Ta pöördus alluvale mitte „teie“ või „sina“, vaid „tema“ (er), peksis sageli hambaid suust ja sünnitas teisi kehavigastusi, nagu korduvalt olevat nähtunud tolaeagsest saksa ajakirjandusest ja ametlikest karistuse andmeist. (1909. a. saksa sõjakohtud teinud 583 süüdistavat otsust üle mate kohta, kes toorelt käitunud alluvaid.)

Austria armees oli maksvusel distsiplinaar karistusena üles riputamine, pakkumine, mis peaaegu alati lõppesid karistatu minestusega.

Kui 1917. a. revolutsioonis vene sõdur siiski paljude väeosades suhtus vaenulisemalt oma ohvitserkonnale kui austria ja saksa sõdurid hiljem, siis peamiselt seepärast, et vene kasarm ei osanud selgituse teel sisendada tervet patriotismi oma sõdurkonda, kuna aga seltskond, kool, ajakirjandus ja kirjandus mitte ainult ei aidanud süvendada isamaa armastuse tunnet ja seega head vahekorda juhi ja alluva vahel, vaid sageli aitasid kaasa umbusalduse ja vaenu suurenemisele ülemuse vastu.

*

Huvitava peatüki A. I. Denikin pühendab Vene Sõjaväe Akadeemiale. Autor lõpetas akadeemia teadmiste poolest hästi, kuid iseloomu omaduste tõttu ei sattunud alguses kindralstaabi kutseliiki. Olugugi, et tema kui „rahutu“ oli sellepärast tõstnud Keisri ees kaebuse Sõjaministri peale ja selle tõttu pannud käima kogu tolaeagse Sõjaakadeemia keeruka masina, nii et Akadeemia administratsiooni ja professorkonna ausameelsus ja alatus, mehisus ja argtus tulnud kõiges omas katmatuses päevavalgele, kuid alguses see kõik ei aidanud. Alles mõne aasta möödudes Sõjaministri kindral Kuropatkini (kelle peale kaebas) mehemele tõttu viidud ta kindralstaabi kutseliiki.

Õpilaste kohta lausub autor: „Akadeemia kõige oma olemusega ei võinud oma õpilaskonnas kasvatada tugevat tahet ja kindlat iseloomu. Need iseloomu omadused suruti maha koolis, võisid karastuda väljaspool kooli, elu sepipajas.“ (I. lk. 69.) Siiski üldkokkuvõttena autor mäletab Akadeemiat kõigile pahedele vaatamata lugupidamisega: „Sest ta laiendas kuulajaskonna silmaringi, andis sõjateaduse alused, andis meetodi õppimiseks, andis kriteeriumi, ühesõnaga relvastas väga tõsiselt neid, kes tahtsid edaspidises elus vaimliselt areneda ja õppida, sest suurim õpetaja on ikkagi tegelik elu ise.“ (I. lk. 90.)

*

Teenistuses Kaasani sõjaväe ringkonnas autor on teinud palju huvitavaid tähelepanekuid väeosade elus, suhetes väeosade ja staapide vahel, maalinud rea tolaeagsete rivijuhtide portreesid. Lähtudes seisundist, et kuskil elu keerukas masin ei ole üksikul isikul nii suurt tähtsust kui juhi isikul sõjaväes, peatub autor pikemalt tolaeagsele Kaasani sõjaväe ringkonna ülemal kindral Sandetskil, kes oli tõusnud kõrgele kohale 1905. a. rahatuste mahasurumisel. See kindral, teinud karjääri kaudu tooruse ja vere,

³⁾ Prantsuse 1929. a. Jalaväe eeskirjas nõutakse, et ülem peab alluvat armastama.

tegi toorusest vooruse ja hävitas oma alluvas sõjaväe ringkonnas täiesti töötahte ja ausameelse suhtumise ülesandesse. Sandetskit siiski lõppude lõpuks ka Peterburis hakati hindama kui negatiivset juhti ja ta „koristati“ sõjaväe ringkonnast ning viidi üle Sõjanõukogusse.

*

Sõjavägi, seltskond ja avalik hääl. Nende suhteid peetakse tänapäeva rahvassõjavägede ajajärgul teravasti silmas. Vana vene armee ja seltskonna suhteid autor iseloomustab ebatervetena. Seltskond ei olnud sõjaväe toeks, vaimustajaks õilsatele ettevõtetele, vaid sageli aluste õnestayaks, mis eriti selgesti ilmnis 1905. a. sündmustel. Kui sõjavägi täitis oma ülesannet ka väga loaalselt, kui ta kaitses just seltskonda ennast ka igasuguse kuritegelise elemendi vastu, siis pärast sai ta selle eest sageli mõnituse osaliseks „n. n. vabameelsete poolt“. Nüüd, hiljem, kui need „vabameelsed on saanud maitsta seda seltskonna põhikihtidelt toodud vabadust, võib olla hinnatakse mõnigi väärtus ümber.

Vene sõjaajakirjandus oli piiratud häälekandjate arvult ja omas väikese lugejaskonna. Kui mitte arvestada tehnilisi organe, siis enne Maailmasõda olnud häälekandjateks (kus käsitletud teenistuse ja elu-olu küsimusi) „Russki Invaliid“, „Vojennõi Sbornik“, „Razvedšik“. „Russki Invaliid“ subsideeritud ajakirjana ja „Razvedšik“ eraväljaandena olnud enam-vähem populaarsed sõjaväe ringides. „Russki Invaliid“ olnud tõhus ajakiri, kuid suureks puuduseks olnud temale see, et ta alati kiitis heaks valitsevate ringide sammud, kuigi armee mass just käärus nende sammude ja tõekspidamiste vastu, nagu 1912. a. laineid löönud suurtükiväe kvantumi küsimuse suhtes jalaväe arvule. See alaline kõrgema juhatuse sammude ja aatamine riisunud „R. Inv.“ usalduse ja seega mõju lugejaskonnale. „Razvedšik“ kui erakirjastusel ilmuv ajakiri olevat olnud vabameelne. Sageli andunud liig innukalt armee varjukülgede valgustamisele. Mõõdutunde puudumine oli maksvusel ka siin, kui paljus muuski tolleaesgs avalikus elus. „Razvedšiku“ sünd ise oli seotud raskustega. Reservkapten Berezovskil tuli palju võidelda ennem kui „Razvedšik“ võis end nimetada ajakirjaks ja ilmda numbrite all. Aleksander III tellinud enesele „Razvedšiku“ ja seega andnud ajakirjale eluõiguse. Alul ettevaatlikud, sobival mõtlejad, kartnud „Razvedšikut“ lugedes sattuda musta nimestikku, kuid hiljem Keiser peletas kartuse.

Katsed kutsuda ellu uusi sõjaajakirju ebaõnnestunud. Nii 1890. aastatel ilmunud „Razvedšiku“ võistlejana Kaskarovi „Armeiskie voprosõ“. Viimane „hankinud“ tervelt 41 tellimist, kuid... ainult 8 tasunud tellimise- raha. Sama ebaedu tabanud ka „Dosugi Marssa“ ja „Vestovoi'd“, kuigi viimase tellimishind oli kõigest 30 kop. aastas. Vaie- lustes, miks ei loeta sõjaajakirjandust — ühed püüdsid väita, et puuduvad andekad sõjaajakirjanikud, teised olevat näidanud, et puudub intelligentne lugejaskond. Viimane vaade võitnud, sest lõppude lõpuks: intelli-

gentsest lugejast intelligentseni kaastööliseni on vaid samm...

„Razvedšikul“ alguses oli 1—8 tuhat lugejat aastas, tuues seega Berezovskile 10—18 tuhat rubla aastas kahju. Alles XX sajandi alul tõusis „Razvedšik“ lugejate arvult ja autoriteedilt ning hakkas tasuma väljaandmise kulusid. Kui sõjaväelased veel otsisid kontakti seltskonnaga, siis seltskond nägi ka sõjaväe valitud osas, juhtkonnas, vaid negatiivset. Sõjakirjanikke nagu M. I. Dragomirov, N. Butovski, P. N. Krasnovi seltskonnas ei tuntud. Ei arvestatud seltskonnas noid raskusi, milles tuli teotseda sõjaväelasel-ajakirjanikul. Need tingimused ei olnud kerged. Peale üldiste tensors kitsenduste tuli võidelda „saladuse“ äraandmise tondiga... Oht äraanda „teateid teenistuse kaudu usaldatud“ sulgenud paljude väga arenenud peade mõtteavaldused. Üldse „mängu sulega“ ei kiidetud vanema juhtkonna poolt heaks kombeks. Ka kindral Denikin ise armastanud noorespõlves vahel „mängida sulega“, mis toonud talle isiklikult palju pahandusi, kuid asjale — armee edule — aidanud kindlasti kaasa.

*

Sõjavägi ja esimene revolutsioon (1905—1906). Sõjaväe see puudutas võrreldes pealiskaudselt. Sõjaväe ülesanded maa rahustamises olid suuremad Baltimaadel ja Volga piirkonnas. Siin üksikud juhid olnud äärmiselt mõõdutundeta valjud, teised (kindral Sandetski), tabades ülevalpool valitsevat meeoleolu, valanud verd isiklikuks karjääriks. Kuid olnud ka rüütleid-ohvitseri. Näide kellegist polk. Bulatovist, kes keelunud tema rügementi kuuluval kompanil tulistada mässavat massi, „sest seal on naise ja lapsi“. Eraldudes kompanist, et rahustada sõbraliku sõnaga massi, lastud Bulatov määratsejate poolt maha.

Ka „mässavate väeosade“ nõudmised 1905. a. olnud väga mõõdukad. Nõutud palga suurendamist, head käitumist, söögi ja riietuse väärtuse tõstmist, raamatukogude asutamist, kirjavahtuse korraldamist j. n. e. Ühesõnaga, väga mõõdukad. Asja puhkunud suureks pahempoolne ajakirjandus.

Igatahes 1905. aasta „revolutsiooni esimesed kõuekärgatused“ äratanud teatud määral ohvitserkonna, tõusnud suurem huvi ühiskondlike küsimuste vastu. Kuid kõuekärgatustelt „äratamine“ ei viinud juhtivaid ringe niivõrt äratundmisele, et vanas armees oleks tõsiselt alatud otsima teid vene ohvitserkonna ja sõdurkonna tõsiseks kultuur selgitusetöök. Üksikud kõrge- mad ohvitserid, ohvitserkonna laiema silmarin- giga kihid, leidnud siiski tee koostöök mõõdu- kate poliitiliste ringkondadega. Seega on seleta- tav, et 1917. a. revolutsioonis ka vanemas ohvitserkonnas oli juba hulk tõsiseid poolehoidjaid Vene Ajutisele Valitsusele ja sellel sõjaväes usaldusmehi.

Armee aparaat olnud üldiselt raskepärane suhetes ühiskonnaga ja oma sisemise elu-olu korraldamisel. Ka staapide kõige paremad algatused selles olevat surmatud või moonutatud tund- matuseni — allkomisjonides, komisjonides, eri- komisjonides ja nõukogudes, mille liikmeteks sageli olid ajast ja arust jäänud inimesed, kuid kallaldaselt siiski veel au- ja võimuahned, et omi tõekspidamisi maksma panna.

Kindral A. I. Denikin „Staraja Armija“ II raamatus käsitleb mälestustena elu junkrute (sõja-) koolis, suurtükiväe brigaadis ja iseloomustab vene vana armee kasarmu t.

Denikin on õppinud Kiievi Sõjakoolis 1890. aastatel, reformide ajastul. Palju õpilaste energiat kulunud siis veel sellele, mida autor defineerib „Atj dva!“ Üldiselt Vene sõjakoolid autori arvates kasvatasid terve vaimuga riigitruid kodanikke.⁴⁾ Vene üliõpilaskond (sooritatud ankeetide põhjal) sisaldanud ennemaailmasõja-aastail kuni 71% „pahempoolseid“, 5% „parempoolseid“, ülejäänud — „ükskõiksed“. Üliõpilaskond olnud moodsa kirjanduse mõju all, „mis võõrutanud õppivat noorust rahvustundest, toitnud mõistust ebatervete ideedega, külvanud südamesse kurjust“. Vene sõjakoolides õppiv noorus, kui ka ennesõjaaastatel keskkooli haridusega, viibides tõhkest kehakultuuri õhkkonnas, ei nakatanud „ideedest“, vaid kulutas oma energia ülejäägid tervele vallatusele. Seepärast A. I. Denikini arvates sõjakoolid vanas armees täitsid oma aja nõuete kohaselt hästi neile usaldatud ülesande.

Autor lõpetas Kiievi Sõjakooli 1892. aastal, väljudes sealt nooremleitnandina teenistusse Sedlets'i kubermangu väikeses Bela linnakeses asuvasse 2. välisuurtükiväe brigaadi. Autor kirjeldab meisterlikult tolleaegse „väikese garnisoni elu“ juudilinnakeses, nagu seda oli Bela. Suurim tähelepanu on autoril pöördud inimlikele suhetele kui ülemate ja alluvate nii „seltskonna“ ja ohvitserkonna vahel. Traagiline ja koomiline on siin tihedasti põimitud. Üksikud väljasurevad vana hea aja ohvitserid teevad mürtsu. Mõnd upsakat „nooblit“ seltskonnast, kes „astub mõnele ohvitserile varva peale“, taltutatakse... naeruvääristamisega daamide seltskonna ees. Autor toob loo, kus noor kavalier ja kohtunik hirmutati poolsurnuks šokolaadist „revolvriga“, kui selle ots oli sihitud otse rindu. Šokolaadist „revolvriga“ sihtimisest kohtunik ei kannatanud, kuid kavalier surmati... Üksikud ohvitseridest olnud tõsiselt andunud õpettoole, otsides sageli uuendusi ja sattudes seega vanema põlve ülemuse juures „rahutute“ liiki. Üldiselt aga suurtükiväelased omavahel tulnud kõigis küsimusis hästi toime.

*

Vene vana armee kasarmu ilustised, „õpetlikud“ pildid ja seinakirjad on andnud palju materjali sõjaanektootideks. Ka autor jutustab terve rea selliseid anektoote, kus mehaaniliselt ellu suhtuma õpetatud kasarmu elanikkond andis pööraseid vastuseid inspekteerivale kõrgele ülemusele ainult seepärast, et veltveebel „dlja simetrii“ (sümeetria nõuetel) oli seinte literatuuri ja dekoratsioone ümber asetanud kompanid sellest informeerimata. „Kangelasena“ kasarmu kultuuris igasuguse dekoreerimise ja puhtuse näol märgib autor tuntud kindral Sandetskit, kes olevat teinud märkuse korpuse ülemale selle eest, et korpuse kuuluvas ühe väeosa karaulis tunnimees olevat jättnud väljaheidete näol jälje temale usaldatud posti piirkonda.

⁴⁾ Huvitav on märkida, et 1910. a. ühe ohvitseri koolitamine 2-aastase kursusega sõjakoolis maksis 2583 rubla.

Vana armee kasarmu elu üldiselt olnud ainelisest küljest vilets. Naarid. Vaipasid muretseti alles ennemaailmasõja aastatel. Seda tehti sageli kompanides omal kulul, et pidada sisekorras hoolsasti edasirühkiva naaberkompaniga sammu. Mis puutuvat „kasarmuelanikkude“ suhetesse omavahelises elus, siis väline karmus ohvitseri ja sõduri vahel varjanud sageli südamlikkust soojust. Ohvitserkonnas leidunud 90. aastates veel palju tooreid tüüpe, kuid nende kõrval tõusvat autori mälestusse rida ausaid ja hoolsaid töömehi, kes ohverdasid sageli oma heaolu alluvate huvides. Ennemaailmasõja-aastatel olevat korduvat pöördud juhtimise tippudele ohvitserkonna poole: lähenege sõdurkonnale!

Läheneda sõdurkonnale polnud nii kerge, sest seda paljud ei osanud.

Anektoodina — „tõestisündinud loona“ — jutustab autor lookese ohvitserist, kes, olles järjekordse sõdurile lähenemise käsu mõju all, tulnud koju ja katsunud läheneda käskjalale:

„Ivan, kas teie kodukülas on hunte?“

Sõduri nägu leitnandi sellisest intiimsusest lõõnud särama:

„Ei ole, sugugi ei ole!“

Leitnant olevat murdnud pead edaspidise „läheneemisjutu“ ainestikuks, kuid tarvilikku leidmata lausunud ägestunult:

„Kasi kuradile!“

Sellega lõppenudki tolle leitnandi katse läheneda sõdurile.

Selline ohvitseri tüüp, kel olid head soovid, kes mõtles sõdurile, kes karistas ülesastumiste puhul ja hoolitses rasketel olukordadel, samuti tegi südame sunnil katseid läheneda (kuigi vahel ebaõnnestunult) polnud sõdurkonnas põlatud. Sõdurikond leidnud teid seda ohvitserile mõista anda.

Kõige ebapopulaarsemad olnud ohvitseritüübid, keda teenistuse alal juhtinud nende toores egoism, kes sõduri kui mures nii rõõmus jäänud hingetuiks formalistideks, kel põinud venelaste arvates hinge.

Suusõnaline õppus — „slovestnostj“ olnud vanas vene armees raskemaid õppeaineid õpetajaile, sest nekrutikond oli vähesed kirjaoskusega. 1865. a. vene nekrutitist olnud kirjaoskamataid 95%, 1905. a. alanes see % 59-ni ja 1913. aastal 45%-ni. Kirjaoskuse protsenti tõstnud riigi läänemereäärsed kubermangud. Võrdluseks: 1913. a. Saksamaal astus nekrutitena sõjaväkke kirjaoskamataid alla ühe protsendi, Prantsusmaal 2—3%. Kirjaoskamata nekrutitele „slovestnosti“ õpetamine poolkirjaoskajate allohvitseride poolt olevat muutunud tihti anektoodiks ja mõistete segiajamiseks. Autor näitab kujukalt, kuid määrustikkude ebatäppis redaktsioon olnud põhjuseks, et ka ohvitseridel enestel (kõrgemad incl.) polnud paljud distsipliini ja alluvuse mõisted selged. Kõikvõimsad sõjaväeringkondade ülemad (nagu kindral Dragomirov) oma lööklausetega ja käskudega aidanud seda segadust tõsta.

Illustratsioonina toob autor tõestisündinud loo. Novogeorgievo kindluse komendant — Dragomirovi näitliku õppeviisi vaimustatud järglane — revideerinud kord koos oma staabi ülemaga väeosa. Tahes katsetada sõduri teadmisi distsipliini, andis sellele käsu täägiga torgata komendanti saatvat staabiülemat. Sõdur välkiirelt visanud püssi löögivalmis ja teinud eeskujuliku

piste staabiülema poole, keda päästnud surmast vaid ta väledus.

Sellele järgnenud suured vaielused kindralite keskel, kuivõrt sõdur toimis õieti, kes põhjenes Dragomirovi „lihtsustatud“ õpetusel distsipliinist, mis olnud sõnasõnalt: „Täida kõik, mida käseb ülemus. Aga Keisri vastu ära tee“ (Tšto prikažet natšalnik — delai. A protiv Gosudarja ne delai).

1908. a. olnud analoogiline juhtum ka Saksa sõjaväes. Leitnant Shelkamp vehklemise tunnil käskis reamees Beckeril temale, Shelkampile, täägiga lüüa rindu. Becker ei täitnud käsku, mille eest sõjakohus karistas Beckerit sõjaväe türmi heitmisega. Saksa kõrgem sõjakohus olevat küll muutnud karistuse, põhjendades oma otsust seega, et „... reamees Becker olevat mõistetult piiratud...“

Üldse vana vene sõjaväe „slovesnostj“ olnud ülekoormatud skolastikast. Kõrged ülemused sageli võistelnud siin „punktides“. Kurikuulus kindral Sandetsi löönud välja 60 „slovesnosti“ punkti. („60 punktikov generala Sandetskavo.“) 1910. ja 1913. a. antud kõrgeimad käsud keelanud ülematel leiutada „slovesnosti“ punkte, nõudes täpsat määrustikkude käsitamist.

Ka füüsiline sõduri kasvatamine nekrutkonna kehalise ettevalmistatuse tõttu nõudnud vana armee kasarmus palju üleliigset ajakulu. 1908. a. esimest korda kerkinud päevakorda noorsoo keheline kasvatus koolides, kui teatud eelkool sõjaväele. 1911.—1913. keheline ja sõjaline noorsoo ettevalmistus kui koolides nii väljaspool kooli sai reaalsema aluse. Kuid uuendusi ka sellel alal kui paljus muuski pidurdanud klassikaline lisanud käsule: „...teha riigi väljaminekuid suurendamata“ (bez rashodov dlja kaznõ). Sõjaväes keheline kasvatus, igasugused liigutused, mis nõudsid peenendatud tasakaalutunnet, graatsiat, olid adra tagant sõjaväkke võetud noormehele piinaks. „D j ä t k a“ ei osanud arvestada noorsõduri individuaalseid omadusi ja sundis pingutama ülejõu, kuni keha vigastusteni. Seepärast sõdur nägi sõjaväe teenistuses vana armee kasarmus vaid halbu külgi. Tema hinne olevat väga tabavalt väljendatud sõdurilaulus:

Aga õppus — see on piin,
Muide — väga raske.*)

Vana armee väljaõppe nivood ei mõjutanud üksi ohvitseride kui õpetajate ja juhtide tasem, samuti nekrutkonna madal kultuur, vaid ka see, et õppusteks ei piisanud aega... See võib näituda paradoksina kui meenutame, et sundaeg jalaväes tõusis enne sõda peaaegu 3 aastale. Teeniti küll 3 aastat, kuid õpetati siiski vähe. Peaaegu ühe aasta riisusid pühad, milliste poolest vana Venemaa olevat maha jäänud vaid tolleaegsest Hispaaniast, siis majanduslikud tööd,

*) A utshenje — vsjo mutshenje,
Meždu protshim — tshishelo (tjaželo).

millistega tõsteti kasarmu kultuuri „riigile väljaminekuid suurendamata“, siis suurearvuline käskjalgade instituut, mis 1908. a. tõusnud 53.000 meheni. Õppustele viidud häädel juhtudel kompani koosseisust 50%, teised olid „väljaminekus“.

Kindral A. I. Denikin tõmbab oma teoses huvitavaid jooni endise vene sõjaväe iseloomustamiseks. Ta pole pessimist. Ta näeb puuduste kõrval ka kõikjal paranemise tendentsi. Suure tõuke vene vana armee edukaks arenguks olevat andnud Vene-Jaapani sõda. Tolle sõja õpiste kasutamisele suutis säärane suur organism kui vana armee (rahuaegne koosseis keskmiselt 1.350.000 inimest) asuda alles 1910.—1913. aastatel. Selle lühikese aja jooksul olevat tehtud palju armee sõjalise väärtuse tõstmiseks. Oleks tehtud veel rohkemgi, kui seda oleks võimaldanud riigi eelarve, mis alatasa võitles defitsiidiga. kõigele Vene näilisele rikkusele vaatamata.

Tutvunedes kindral A. I. Denikini teose „Staraja Armija“ I ja II osaga, saame huvitava ja erapooletu pildi endise Venemaa sõjaväest, mille liikmeks on olnud meie esiisad ja paljud meist. Endise Vene armee kohta on olnud raske leida huvitavat kirjeldust ja õiglast hinnet. Kindral Denikini teos on selles mõttes tähelepanuvääriv. Temast näeme, et „vana armee“ oli omaaja laps ja mitte parem ega halvem kui teised tolleaegsed suured armeed. Sõjavägi kui institutsioon on vana. Temas rahvusliste iselärduste kõrval rohkem kui teistes institutsioonides leidub palju ühiseid rahvusvahelise ilme ja jooni. Võib olla kindel, et ka punavägi, kui „vana armee“ järglane, on pärinud palju endise armee hüvesid ja pahesid. Seega „vana armee“ tundmaõppimine puht inimliku huvi kõrval, on kasulik selleks, et mõista punaarmeed, sest evolutsionistidena peame tunnustama, et oleviku mõistmiseks peame hästi tundma minevikku. Sellest seisundist võiks kindral Denikini teos eriti olla huvitav sõjalisele noorusele, kel polnud otseseid kokkupuuteid endise Venemaa sõjaväega, kuid kes peaks tundma tõsist huvi praeguse Vene armee vastu.

Kui võrrelda meie kaitseväge praegust eluolu Vene vana armee eluoluga, siis on siin raske leida ühiseid jooni. Meie armee sünd ja suund rahuaja elus ja töös on arenenud tugevasti rõhutatud rahvuslikkuse tähe all. Vabadusesõjas meil polnudki teisi kui „rahvaväelased“. See on meie armeele andnud koguni erineva ilme. Ärgem unustagem ühtlasi, et meie kaitseväge endise Vene armee kõrval on väike arvult ja omab suuresti erineva geopolitilise olukorra ja ajaloolise traditsiooni. Selles mõttes oleks ekslik, kui keegi püüaks samastada „vana armee“ ja meie kaitseväge kui hüvesid nii pahesid. Vaevolt kerkibki lugejal selles suunas kiusatus.

E. A.

Kaitseväe elu.

Märkmeid 3. üksiku jal. pataljoni tööst ja elust.

1. Noorte väljaõpe.

Noorte väljaõpe 3. üksikus jalaväe pataljonis teostatakse ühe kompani juures. Säärase korralduse eesmärgiks oli:

- anda pataljoni noortele ühtlane väljaõpe;
- rakendada rohkemaarvuliselt kaadrit tööle noorte väljaõppel;
- võimaldada paremini õppevahendite kasutamist;
- teostada intensiivselt kaadri täienduseõppusi noorte õppuste kõrval, rakendades kaadri väljaõppele noorte õppest vabad olevad kompülid;
- kokku hoida tööjõus ja asjaajamise kulus;
- jaotada otstarbekamalt ruumid, ja
- saavutada ruumide jaotuse kokkahoivust paremad üldõpperuumid ühes toalaskeradadega.

Noorte väljaõppel peaohk pandi laskeasjandusele, rivi- ja lahingudrillile, taktikalisele ettevalmistusele ja vahiteenistusele.

Nagu vaatluste ja katsete tulemused näitasid, saavutati eesmärgid paremini kui varemalt, kui noorte ettevalmistamine teostus mitmes kompanis.

Eriti raske ja pingutust nõudev lühiajalise teenistuse juures on noorte väljaõpetamine laskeasjanduse alal. Et saavutada häid tagajärgi, peab sel alal eeskätt kaader olema tugev ja hoidma alalise drilliga oma oskused kõrgel. Ei saa ju nõuda, et kaader oma oskusi sel alal kontrolliks ja täiendaks ainult õppustest vabal ajal. Selleks peab määratama teenistuslik õppeaeg.

Pataljonis teostus see nii: organiseeriti kaadri täienduseõppused sääraselt, et iga alalise kaadri kaitsevällane 2—4 korda nädalas à 25 min. tegi drilliharjutusi jalaväerelvade käsitamise alal (v-püss, k. või r. klp., g-torbik). Kaadri drillimine sel alal oli pandud noorte õppustest vaba oleva

kompüli peale. Neid õppusi teostati õppuste ajal üldõpperuumis, kuhu ilmusid määratud kellaajaks, teatud noorteõppuste tundidest, millised seda võimaldasid, üks kuni kaks kaitsevällast 25-ks minutiks drilliharjutustele. Noorte õppuse otstarbekas organiseerimine võimaldab seda täielikult, ja õppus selle all ei kannata.

Peale ülalnimetatud drilliharjutuste iga alalise kaadri kaitsevällane drillis end sel alal ka vabal ajal võimaluste kohaselt.

Mis puutub eriti noorte väljaõppesse laskeasjanduse alal, siis oktoobrikuu kutse on alati seotud suurimate raskustega ja peamiselt just ilmastiku oludest sõltuvail põhjusil.

Päevad on lühikesed ja pimedad. Sagedi sajab vihma, mistõttu õppeväljad on porised ja vesised. Detsembri- ja jaanuarikuul valitsevad külmad ilmad. Kõik need asjaolud mõjutavad tunduvalt väljaõppe edukust. Siin on vajalik, et noortele algõpetuse andmisel laskeasjanduse alal oleksid vastavad ruumid, kus õppusi teostada, sest selle ala õppus rühma ruumis „voodite vahel“, nagu tehti seda ennem, ei anna neid tagajärgi, mida meil tarvis saavutada.

Neist raskusist saadi pataljonis täiesti üle. Õppetöö oli organiseeritud sääraselt, et igal rühmal iga päev oli kasutada vähemalt 2—3 tundi, paremal juhul 4—5 tundi, õpperuum või söögisaal, ja just neil päevil, mil ilmastiku olud ei lubanud sihtimis- ja tegevuseharjutuste algõppust teostada väljas.

Tegelikkude laskeharjutuste teostamiseks oli igal rühmal võimalus kasutada kaks korda nädalas laskerada ja sellega edukalt ja tagajärjerikkalt edasi jõuda harjutustega.

2. Kultuuriselgitustöö ja meelelahutus.

Praeguse lühikesee teenistuseaja juures kaadripataljonis jääb sõdureile võrdlemisi vähe n. n. „vaba aega“. Tavaliselt kasutatakse seda igasugusteks lisaõppusteks ja majanduslikkudeks töödeks, peale selle va-

KULLASEPA-, KELLA- JA KRISTALLASJADE ÄRI
TH. GRÜHN & Ko.

jab sõdur veel teatud aja enese relva ja varustise korraldamiseks.

See olukord seab üles nõuded ka kultuursselgitustöö ja meelelahutuse alal:

- mitte äravõtta sõdurilt kõike tema vaba aega;
- korraldada sääraseid meelelahutusi, mis oleksid sõdureile tõelikuks meelelahutuseks, aga mitte mingisuguseks pealesurutud kohustiseks;
- äratada sõdureis tahet endid iseseisvalt tööle rakendada;
- teha kasarmuelu võimalikult mitmekesiseks, olgugi et praegu valitsevad kitsad majanduslikud olud.

Pataljonis juhib kultuursselgitustööd ja korraldab meelelahutust vastav komisjon. Üllaltoetletuist põhimõttest väljudes ongi komisjon vastavalt koostanud kuu kavad ja teostanud kultuursselgitustööd ja muretsevad sõdureile meelelahutust nii, kuidas olud seda lubasid.

Läinud kevadel soetas pataljon omale patüli algatusel „Philips“ raadio vastuvõtja, mille kaudu levitatakse päevauudiseid Tartu ja Tallinna jaamadelt kõigisse ruumesse, kus on valjuhääldajad üles seatud. Peale päevauudiste levitatakse ka muusikat Euroopa võimsamatelt saatejaamadelt, kusjuures sõdureile ei jäeta selgitamata ka seda riiki ja linna, kust ta muusikat kuuleb.

Üldiselt — sõdurid on raadio ettekandeist väga huvitatud ja sõdurite meelelahutuseks ja kultuursselgitustööks on raadio üldse võimas vahend, ja ei oleks vist paha, kui ka meie raadio ringhääling seda peaks silmas ja levitaks ringhäälingu kaudu vastavaid ettekandeid.

Raadioaparaati kasutati ära ka veel riviõppuste ajal marsimuusika korraldamiseks. Selleks ehitati eriline valjuhääldaja seadeldis, mille kaudu marsihelid heliplaatidelt võimsalt kõlasid üle õppeplatsi.

Sõdurite eneste poolt tõsteti üles laulukoori asutamise küsimus. Kultuursselgitustöö ja meelelahutuse komisjon tuli neile selleks vastu ja aitas seda teostada, võttes juhatare, nootide muretsemise ja paljundamise oma peale. Laulukoorist võtsid osa 30—35 meest. Laulukoori juhatas nende ridade kirjutaja ja võin nentida, et sõdurid suhtusid korralikusse laulusse suurima huvi ja innuga. Peagi kõlasid kaunid isamaalised ja meeleolurikkad laulud.

Pataljonil on ka oma kinoaparaat, mida on võimalust mööda kasutatud. Kursuse vältel korraldati viis kinoetendust. Olgugi, et kinolintide saamine provintsilinnas on

seotud suurimate raskustega, õnnestus siiski neid vahetevahel väikse tasu eest hankida ja sõdureile demonstreerida. Pean tähendama, et sõdureile väga meeldivad filmid, mis sisaldavad sõjalist tegevust ja sõjaväe elu-olu. Tulevikus oleks soovitatav, et keskasutised aitaks väeosadele kaasa kultuurfilmide demonstreerimiseks, neid siiski meil mõningaid leiduks.

Ka oli võimalus igal noorsõduril kursuse kestel käia kaks korda „Säde“ teatris, milleks muidugi aitas kaasa asjaolu, et nimetatud teatris etenduste korraldajad ei unustanud meie noori kodukaitsjaid ja saatsid maksuta pääsmeid, kuma osa käis ka pataljoni arvel.

Jõulu laupäeval neile, kelledele õnn ei naeratanud pühade puhkuse saamiseks, korraldati kena jõulupuu, ühes vastavate jõuluroogade ja meelelahutusega.

Sportiharrastajail oli võimalus kaks korda nädalas harjutada maadlemist, poksimist, vehklemist espadronidel ja õppida jiu-jitsu võtteid, missugust ala juhatas pataljoni kehalise kasvatusse instruktor. Spordisse suhtusid noored huviküllaselt.

Laskespordi alal oli võimalus noortel ka vabal ajal kasutada toalaskerada ja peab mainima, et osavõtt laskespordist vabal ajal oli õige elav. Selleks oli määratud toalaskeraja kasutamise aeg ja laskmine teostus vastava instruktoriga juhatare ja järeelvalve all.

Loenguid peeti noortele pühapäeviti. Arvult oli möödnud kursusel neid kuus. Üks loeng — kehalise kasvatusse alalt, kaks — üldhariduslise ettevalmistuse alalt ja kolm — 3. jalaväe rügemendi ajaloo ja sõjategevuse alalt.

3. Ohvitseride täienduseõppused väljaspool ametlikku täienduseõppuste kava.

Peale tavaliste ohvitseride täienduseõppuste, milliseid korraldatakse kõrgemalt poolt antud juhtnõõride kohaselt, pataljoniülema algatusel on peetud terve rida vaieleõõhtuid vabal ajal. Referaadi teema andis pataljoniülema või teisel juhul valis soovija referent selle ise.

Lodix parim
kinga kreem

Valmistaja: A.-S. Sidol-Company, Tallinn.

Käesoleval talvel ettekantud referaati-dest nimetaksin:

„Kaug-Ida sündmusi“ — kandis ette leitnant Joh. Koort.

Referent andis huvitava ülevaate alljärgnevais küsimusis:

— lühike ülevaade Hiinamaast, Jaapanist ja huviobjektist — Mandžuriast;

— mitmekesiseid huvide kokkupõrkeid XIX sajandil Kaug-Idas; ja

— päevasündmusi Kaug-Idas käesoleval ajal.

Ettekandele järgnev diskussioon oli õige elav ja toodi ette järeldusi:

— ka ilma sõjakuulutamata võib algada sõda;

— väikeriik, kindla riigikorra ja raudse rahvustundega ning tahtega võib paljugi ära teha ja korda saata;

— Hiina politika ja strateegia on kilustatud; Hiina ootab Rahvasteliidult abi ja seejuures ei korralda enese riigikaitset;

— Hiina sõjavägede juhtimine on desentraliseeritud ja tema palgaliste sõjavägede võimed väga kahtlased;

— Jaapanis — poliitiline ja strateegiline tegevus koordineeritud, politika tasan- dab teed strateegiale ja strateegia loob võimalusi politikale; kui politika nii strateegia — mõlemad taotlevad Jaapanis ühist eesmärki.

„Seltskondlike kombeid, visiidid ja visiitkaartide tarvitamine“ — kandis ette kapt. A. Kase.

Referent oma ettekandes meenutas neid vajalikke kombeid ja ohvitserile tarvilikke viisakusreegleid, millistes meil siiski pole küllalt ühtlust ega järjekindlust ning millistes sageli komistatakse. Diskussioon kujunes õige elavaks.

„Õppemeetode noorte väljaõppel laskeasendite ja jalaväerelvade tegevuseharjutuste alal“ — kandis ette n.-ltn. J. Liivak.

Oma ettekande alul tõi referent sissejuhatuseks õppemeetodi mõiste ja selgitas neid nõudeid, millised on üles seatud õppemeetodile üldse. Seejärel selgitas referent Ü. Ö. 4 laskeasjanduse teema „Vintpüssi laadimine, kaitsevinna panemine ja tühjendamine. Laskuri põhiasendid“ ja Ü. Ö. 4. — „Tegevuseharjutused k. k-ga“ käsitlemist meoodilisest küljest.

Üldkokkuvõttena toodi ette:

— vintpüssi käsitlemise algõppusel tuleb teostada üksikõppust kui ühe nii ka

kahe mehe kaupa niikaua, kuni noored on omandanud õiged ja puhtad võtted;

— ühe mehe kaupa õpetada eeskätt enamarenenuid noori, kuna kahe mehe kaupa õpetada saamatumaid, kellele võtted tulevad juba drilliga külge pookida, pan- nes saamatuma rohkemarenenud mehe kõr- vale, pärast seda, kui viimane on omanda- nud õige võtte;

— suuremate gruppidega (kuni jagu) koos teostada kätekövenduse ja palgepane- mise harjutusi, samuti ka laadimisvõtteid ja laskeasendi harjutamist kiiruste saavuta- miseks, pärast seda, kui õiged võtted on juba käes;

— k.k. tegevuseharjutuste õpetamist teostada üksikmehe kaupa;

— käsigranaatide pildumist õpetada alul üksikult (ühe mehega) ja seejärel, kui õiged võtted käes — vaheldamisi üksi- kult ja gruppina.

Nende diskussiooniõhtute eesmärgiks oli peamiselt:

— selgitada neid küsimusi, millised on erakorraliselt kerkinud üles, kuid ohvitse- ride täienduseõppuste korralises kavas ette nähtud ei ole;

— harjutada ohvitseri kiiresti analüüsi- ma teatud küsimusi ja loogiliselt väljenda- ma oma mõtteid, käsitledes teatavat teemat kindlas raamistikus, ja

— võimaldada ka ühtlasi otstarbeka- malt ohvitserel saata mööda vaba aega, milleks provintsilinnas vähe võimalusi.

—ndt.

Luureohvitseride kursuste puhul.

Kaitseministri käsu kirja nr. 14 s. a. põh- jal algab 29. veebruaril töö kaitsevägede staabi juures organiseeritud luureoh- vitseride kursustel. Kuna selle- laadilised kursused on meil esmakordsed, siis olgu lubatud neil peatuda mõne sõnaga.

Luureteenistus on ala, mille järgi rahu- aja oludes ei tundu teravat tarvidust, sellep. ta tikub sageli jääma tagaplaanile. See nähe tahab olla üldine, mida kinnitavad sellekohased kurtmised välisriikide sõja- kinjanduses. Mis puutub meisse, siis oleks enesepete lasta paista meie luureteenistust meeldiva erandina. Manöövrile arutustel oleme pidanud meiegi kuulma selliseid kok- kuvõtteid; nagu: „Luure oli N rügemendi nõrgemaid alasid“, „N. brigaadi luurjaos-

konna ülem tundus rohkem kantselei- ametnikuna kui organisaatorina ja algata- jana luureküsimustes j.n.e. Niisuguste näh- tuste üheks põhjuseks on olnud asjaolu, et luureteenistust juhtisid ohvitserid, kel puu- dus küllaldane ettevalmistus oma erialal.

Nagu iga eriala nii nõuab ka luureteenis- tus, mida mõnel pool käsitletakse kui oma- ette teadust, tema täitjatelt teatud spet- siaal-ettevalmistust. Selleks on hakatud, eeskätt suurriiges, korraldama kursusi luu- retegelastele. Nii on prantsuse sõjaväes ära peetud rida lühiajalisi „teadetekogumise kursusi“ ringkondades. Viimasel ajal propageerivad prantslased kursusi keskasu- tiste juures, et saavutada ühtlust luureoh- vitseride ettevalmistuses (ringkondades peetud kursuste kavad koostati kohtadel ja seepärast erinesid nad üksteisest tun- duvalt).

Seda teed tuli käia ka meil.

Esimesed kursused on mõeldud lühiaja- listena (2 nädalat) ja puht-praktilise ise- loomuga. „Teooriat“ on kursuste kavas mi- nimaalselt — iga aine kohta mõni tund (2—4 tundi), s. o. ainult sel määral, kui- võrra see osutub tarvilikuks praktiliste töö- de teadlikuks sooritamiseks. Neist si s s e-

juhatavaist loenguist olgu mär- gitud: luureteenistus (kolonel-leitn. Laurits), õhuluure (kapten Ilves), raadioluure (kapten Ennok), tele- fonikõnede pealtkuulamine (kapten Jakobson), kõla- ja helgi- mõõdu ja amad luurevahendina (kolonel-leitn. Rattiste), maapealne vaatluseteenistus (major Tom- son), siseluure (major Ernits), poli- tiiline kuritegevus (poliitilisepolitsei inspektor hra Tenson), šiffrid (kolonel- leitn. Laurits ja kv.-am. Kreimann), sõj- a t s e n s u u r (major Tomson) ja naaber- riikide sv. organisatsioon, rel- v a s t u s j a t a k t i k a (major Tomson ja kapten Tõnurist).

Praktilistele töödele on pühendatud kursuste kavas tundide ülekaal. Seal ka- vatsetakse õpilaste-ohvitseridega läbi võtta kõik need toimingud, millistega luureohvit- seril on kokkupuuteid lahinguolukorras. Lõviosa praktilisteks töödeks ettenähtud ajast võtavad oma alla harjutused kaardil. Taktikaliste ülesannete lahendamine toi- mub sealjuures väekoondise luurjaoskonna ülema, rügem. luureohvitseri ja ka luure- allohvitseri seisukohalt — ühes nende vor-

Kaitsevägi

kindlustab riikliku julgeoleku, majanduslik iseseisvus aga kindlustab perekonna heaolu.

Majandusliku iseseisvuse säilitate kaljukindlalt ja muutute rippumatuks juhuslikest sündmusist, kui võtate küllaldase elukindlustuse.

Viimasel ajal leiab elukindlustus ka meie kodumaal ikka enam ja enam poole- hoidu, sest EESTI LLOYDI laiaulatuslikud uuendused on teinud elukindlus- tuse kõigile kättesaadavaks ja vastuvõetavaks.

Väfismaa suursetside preemiade tasemeni alan- datud preemiamäärad, rikkalik valik moodsaid ja ajakohaseid kindlus- tusviise, kõiki moodsaid soodustusi ja hüvesid sisalduvad poliisitingimused, sissemaksude väärtuse püsivuse tingimused, tasuta arstlik nõuanne kindlustamisel

on hüved, mida võimaldab kodumaa seltsidest ainult

EESTI LLOYD.

mide, kaartide, raamatute j.n.e. pidamise-
ga, milliste pidamine vastava juhatuses-
me luureteenistuse organis paratamatu.

Kursuste kuulajateks on Kaitseminister
määranud üle 30 ohvitseri diviisidest, õhu-
kaitsest, mereväest ja piirivalve valitsusest.
Nende õpilastega, kel puudub Kõrgema
Sõjakooli haridus, võeti enne kursuste al-
gust diviisides läbi rida taktikalisi harju-
tusi rügemendi ja pataljoni peale.

Kursused alluvad Kaitsevägede staabi
ülemale. Kursuste ülemaks on määratud
kolonel-leitnant K. Laurits ja tema
abiiks major J. Tomson.

Kursuste puhuks valmis kaitsevägede
staabis ka „Luureteenistuse-eeskiri“, mille

läbivaatamiseks Kaitseminister määras ko-
misjoni kolonel Traksmann'i juhatusel;
komisjoni liikmeteks on diviiside, Kv.
Üh. Õppeasutiste ja Kaitsevägede staabi
esindajad (kolonel-ltn. K. Laurits, majo-
rid H. Freiberg, H. Grabby, J. Soodla, J.
Tomson ja katen A. Kudévita).

Koolid ega kursused pole seni veel ke-
dagi „targaks teinud“. Seda ei suuda ega
tahagi teha ka luureohvitseride kursused.
Kui nad suudavad luureteenistuse alal mõt-
teid liikuma panna, luua „ühist vaadet“
luuretegelasis, anda osavõtjaile töömeetod
ja oskusi asuda tegeliku luuretöö juurde
väeosades (välkoondistes), siis on nad pion-
nerina oma ülesande täitnud. —n.

Sõjakirjandust.

POOLA.

„Polska Zbrojna“ 10. 2. 32. nr. 41 aval-
dab juhtkirja, mille sisu pühendatud Genfi
praegusele relvastuse vähendamise konve-
rentsile. Muuseas märgib leht selles juht-
kirjas ära need tulemused, mis saavutatud
esimesel üleilmisel rahukonverentsil, mis
kokku kutsuti Vene tunnustatud diplo-
maadi krahv Sergei Witte algatusel. Lei-
takse, et nimetatud konverentsil leppisid
osavõtjad riigid küll paljuiski asjuis kok-
ku, kuid need kokkulepped ei hoidnud su-
gugi ära pärastisi sõdu, eriti aga Maailma-
sõda.

„Polska Zbrojna“ 15. 2. 32.
nr. 46 toob kirjelduse Poola presidendi
professor Ignacy Moscicki nime-
päeva pühitsemisest 14. veebruaril s. a.
Varssavi Suures teatris.

Sama leht pühendab pikema artikli ak-
tusele, mis peetud riigiametnikkude saalis
Varssavis, leegionääride II brigaadi lahingu
14. aastapäeva mälestuseks.

Nimelt 14 aasta eest tungis see brigaad
Rarancza all relvade abil läbi Austria
rinde.

„Polska Zbrojna“ 16. 2. 32.
nr. 47 avaldab Poola-Eesti ühingu üldkoos-
oleku käigu ja tulemused. Koosolek peeti
ohvitseride esindus-kasiinos Varssavis
11. veebruaril kell 1900. Kõige paremaks
tunnustuse tõenduseks Eesti vastu oli see,
et koosolekule oli kogunud suur hulk liik-
meid ja nimelt üle 150, mis pole harilik
nähe säärastel koosolekutel, sest üldiselt

käiakse niisugustel koosolekutel väga taga-
sihoidlikult, ütleb leht.

Koosoleku avas ja juhatas seda „Pols-
ka Zbrojna“ peatoimetaja V. L. Evert.
Koosolek kiitis heaks juhatus eelmise aas-
ta tegevuse ja võttis vastu 1932./33. aasta
tegevuseplaani, milles rõhutati, et provint-
side ringid erist rõhku paneksid Eestiga
tutvustamisele ja sama teeks ka ajakirjan-
dus.

Koosolekul valiti ühingu juhatus järg-
miselt: Ülemnõukogu: auesimees kind-
ral Edvard Rydz-Smigly, esimees
minister kindral Hubicki, abiesimees
Poola küttide ülemkomandant dipl. kol.-ltn.
Rusin, liikmed: minister Julian Lu-
kasiewicz, senaator Josef Ludwilk
Evert, senaator Poczentovski,
Aleksander Lednicki, direktor
Vaclav Przesmycki, senaator J.
Ivanovski, direktor Vladyslav
Giżycki, wojewoda Zyndram-Ko-
scialkowski, kol. Ervin Wienc-
kovski ja direktor M. Solkolovski.

Juhatus: auesimees dr. J. Szymanski,
esimees peatoimetaja V. L. Evert,
abiesimees peatoimetaja Jerzy Ros-
zczycki, sekretär Ryszard Matu-
sewicz, laekahoidja Tadeusz Za-
vadzki, liikmed: nõunik Michal
krahv Lubiencki, nõunik Tadeusz
Geppert, direktor K. Wierzejski,
peatoimetaja Jerzy Krygier, peatoi-
metaja Andrzej krahv Krasicki,
Marjan Wronski ja K. Treger.

Revisjonikomisjon: peatoimetaja Z e n o n W y r z y k o w s k i, rittmeister T a d e u s z M i c h a l N i t t m a n, peatoimetaja S t. J a r k o v s k i, leitnant M i e c z y s l a v J a n u s z e w s k i ja T a d e u s z S t r z e m b o s z. K. U.

SOOME.

SUOMEN SOTILASAIKAKAUSLEHTI. Nr. 11. 1931.

1. „Jalaväepataljoni kuulipildurite-kompani organisatsioon ja taktikaline käsitus“ — kpt. T. Elomaa. (V. ka „S. S.“ 1931, nr. 12.) Organisatsioon küsimust saab otsustada, pidades silmas tule ja liikumise õiget suhet. Mis määral autori poolt esitatud kuulip. komp. organisatsioon võib omalt poolt mõjutada tule ja liikumise tasakaalustamist pataljoni raamides, jääb artiklis käsitamata. Organisatsiooni küsimust mõjutavad, peale puht taktikaliste vaatekohtade, veel teisedki tegurid, nagu materjali saamise võimalused, majanduslik kandejõud, raskused tarviliku määra meeskonna ja hobuste saamiseks, — nii et tuleb lahendada küsimus kõigile neile tegureile vastavalt.

2. A. Sobolev'i artikkel „Viieaastakava ja sõda“ tahab lükata ümber arvamise, nagu oleksid maa kollektiviseerimine ja industrialiseerimine viieaastakava peamiseks ülesandeks. Viieaastakava, autori arvates, sisaldab esmajoones püüdu, mõjutada otsustavalt inimest, luua uus inimene, kes ei tunne ei moraali, usku, eraomandust ega perekonda, uus inimene, kes siis tulevases sõjas ka tõesti tahaks võidelda „kodanliku“ lääne vastu.

Nr. 12. 1931.

1. „Vabariigi president 70-aastane“. Soome vabariigi president Svinhufvud'i tervitav artikkel, selle sünnipäeva puhul 15. XII 31.

2. Major Sahlgren'i artikkel „Aktiivne tankikaitse“ käsitleb lühidalt jala- ja suurtükiväe, tankide, õhujõudude ja sõjagaaside ülesandeid tankivastases võitluses.

3. Ltn. V. Makkonen. „Telefoniühenduste pealtkuulamine ja selle takistamine“. Kuuldejaamade tegevuse takistamiseks võtta kokkuvõttes järgmist arvesse: Telefoniliin olgu asetatud kõigiti korralikult. Hädaseisukorras, rutuga ehitatud liin seada kohe hiljem korda. Telefoniliinid asetada võimalikult perpendikulaarselt rindejoonele. Üksikjuhega liinide tarvitamisest üldse hoiduda. Üksikjuhed võivad tulla küsimusse ainult harvadel rindepiirkonna tagustel abiliinidel j.n.e. Tähtsamatel liinidel panna korrapäraselt liikuma liini valvurite salk, kel olgu korralik riietus ja hea varustus ja kes on oma ülesande laadist täielikult selgusel.

Nr. 1. 1932.

1. Oberst Pajari artikkel „Soome armee ilma suuskadeta 1808.—1809. a. sõja esimesel talvel“. Soome 1808.—1809. a. sõja algades puudusid Soome armeel suusad täiesti. Talv aga oli eriti vali ja lumerohke. Venelastel siiski olid suusad olemas, mis eeskätt luure ja side alal osutasid tunduvalt abi ratsaväele, tulles ühtlasi ka taktikalise tegurina arvesse. Hiljem on soomlaste kaotusi mitmel korral nime-

tatud sõjas tõendatud puudulikkude luure ja teadete hankimise korralduse teeneks, mida suurtelt osalt põhjustaski just suuskade puudus. 1808. a. sõja negatiivsed kogemused viivad autori oma kirjutuse lõpus teatud valveloleku nõudele, et tulevases sõjas ei korduks viga, nagu 1808. a., kus sõja juhtivad jõud ei hinnanud õieti või ei võtnud arvesse neid olukordi ja maastikulisi kui ilmastikulisi eritingimusi, mida oldi omandatud eelnevate sajandite sõdades nii Soomes kui Norras.

2. „Gaasikaitse“. — Kpt. Heimolainen. Artikkel põhjeneb uurimisel, mida dr. Herman Büscher, keda loetakse gaase ja gaasikaitset puutuvais küsimusis parimate autoriteetide hulka, on avaldanud saksa sõjaasjanduslikus ajakirjas „Heerestechnik“ 1930. a. Gaasikaitse küsimust artikli autor peab kõigiti tõsiseks, kuna ei ole mõtet arvata, et tulevikusõda gaase tarvitamast keeldub. Sellepärast on gaasid puutuv eriõpetus sõjaväele ja kogu rahvale tingimata tarvilik ja paratamatu. Artikkel käsitleb kolme peasa: a) Õpetus. (Üldised teated gaasidest ja nende mõjuavaldustest.) b) Kaitse. d) Gaasihaigete hoid. Sanitaarteenistuse korraldus lahinguväljal peab olema alati selgusel olulisest vahest, mis on olemas tavaliste, näiteks, haavatute ja gaasist mürgitatute käitlemise vahel. Kõigile mürgitatuile antav esimene hoid igal juhul peab vältimatuks järgmisi juhtnõure: a) Haige tuleb kohe eemaldada mürgitatud õhu piirkonnast. (Haiget tuleb kanda ega mitte talutada!) b) Eemaldada gaasirikutud riided. d) Täielik rahu. Keeldu igasuguseid liigutusi. e) Võimaldada haigele hapniku sissehingamist. g) Tarvilikkudel juhtudel südame ergutamine.

3. „Sõjaväevõimlemise ja -spordi arenemise ja tähendusest sõjaväele“. — Kpt. Tikka. Artikli juhtkavaks on võetud kreeka kehalise kasvatus teoreetiku Platoni, eriti selle „Riik“ nimelise raamatus käsitletud mõtteid. Puudutatakse lühidalt kehalise kasvatus olukorda üksikutes riikides vanal-, keskajal ja hiljem, ka Maailmasõja päevil. Pärast Maailmasõda tekkinud riikidest on kehalise kasvatus arenenimes Tšehhoslovakkia juba pikemat aega sammu esireas. Mainitakse ka N. Vene hoogsat ja mitmeti tagajärjekat tegevust kehalise kasvatus alal kogu riigis.

4. „Puna-armee ja industrialiseerimine“. — A. Sobolev'i artikkel. H. M.

PRANTSUSMAA.

LA REVUE D'INFANTERIE. Jaanuar 1932. a.

1. XXX Mitmesuguste rk tulede ettevalmistamine ja täitmine. Artiklis antakse näpunäiteid rk üksuste ettevalmistamiseks laskeasjanduse alal; sisult ta olevat kooskõlas rk üksuste eeskirja vastavate paragrahvidega, mille ilmumist olevat oodata mõne kuu pärast; senikaua võivat artiklis toodud juhised asendada eeskirja.

2. Major Perré. Tankid Malmaisoni lahingus (4. okt. 1917. a.). Artikkel järgneb.

3. Kol. Loizeau. Jalaväe tegevus tankidega. 58. diviis Villemontoire—Tigny lahingutes (20.—23. juulini

1918. a.). Autor leiab, et modernaja lahingus jalaväe rünnakut vastase organiseeritud positsioonide vastu tuleb tingimata teostada tankidega; vastasel korral see rünnak on seotud suurte kaotustega või ta võib hoopis nurjuda. Tankid peavad suutma kiiresti liikuda, sest vastasel korral saaksid nad hävitatud vastase suurtükitelega. Peale selle on veel vajalik teatav arv kattetanke (chars de protection), kellele ülesandeks oleks võidelda vastase tankide ja tankivastaste relvade vastu.

4. Kol. Lauth. Väikeste üksuste manööver saksa sõjaväes. Küsimust käsitletakse pataljoni eselonis. Rida konkreetseid näiteid.

5. Major R. Jeanroy. Nõuandeid noorele leitnandile, kes on määratud prantsuskeele õpetajaks 3. astme kursusel. Praktilisi näpunäiteid õpetajalt oma endise õpilasele.

6. Välismaade sõjakirjanduse kroonika. Prantsuse sõjakirjanduse ülevaade. Bibliograafia.

BELGIA.

BULLETIN BELGE DES SCIENCES MILITAIRES.

Jaauar 1932. a.

1. Belgia sõjaväe operatsioonid 1914.—1918. a. sõjas. — Stabiliseerumise periood. Merckemi lahingu (17. apr. 1918. a.) kirjeldus. Järg.

2. Major Bouha. Lehekülgi Belgia sõjaväe ajaloost 1914.—1918. a. sõja vältusel. 1. karabineeride rügemendi tegevuse kirjeldus Drie Grachten'i lahingus, aprill 1915. a.

3. Kol.-leitn. van Over-Straeten. Kemmeli lahing, aprillis 1918. a. Artikkel järgneb.

4. Kol.-leitn. Derousseaux. Diviisi staabi tegevus diviisi osade raudteelt mahalaadimisel ja positsioonile asetamisel. Küsimust selgitatakse detailselt läbitöötatud taktikalise ülesande abil. Selgub, et edu saavutamiseks käesoleval juhul: kõik juhid ja teenistuste ülemad peavad olema väga aktiivsed ja võimalikult kiiresti mahalaadimise kohale pärale jõudma; mõnikord diviisi staabil on tarvilik vahetult käsutada üksusi, kellele juhid pole raudteed kaudu veel kohale jõudnud, — andes käsked ja korraldusi väljaspool alluvuse järjekorda; tuleb kasutada peamiselt sidet käskjalgedega.

5. Major Delvaux. Akropolid või permanentsed fortifikatsioonilised ehitised antiikajal. Artikkel järgneb.

6. Märkmeid F. M. Browning'ute vastuvõtmisest 1930. a. Näpunäiteid vastuvõtjatele.

7. D. S. I. Kapt. Dewit. Raskekuuipilduja patare'i paralleelvihi ehitamine. Mitmesuguste praktiliste meetodite kirjeldus.

8. Res.-ltn. Devresse. Pothenot'i probleem, mida saab lahendada ainult joonelaua abil. Huvitav punkti geograafiliste koordinaatide määramise meetod.

9. Kapt. I. F. Damman. Mehaanilise veoga sõidukite varustamine kütte- ja määrimisainetega (III). Artikkel järgneb.

10. Kapt. intend. res. Vanhay. Diagrammid. Mitmesuguste diagrammide koostamise viisid.

11. Bibliograafia ülevaade.

SAKSAMAA.

MILITÄR-WOCHENBLATT.

Nr. 29. 4. veebr. 1932.

Prantslaste mõtteilmast. Kihutuseartikkel Prantsusmaa vastu. Prantslased olevat Euroopas rahule ohtlikum natsioon. Graafiliselt selgitatakse prantslase sõjakust.

1600. aastast alates kuni tänapäevani olevat prantslased sõdinud Euroopas 198 aastat, kolooniates (alates 1830. a.) 75 aastat. Saksamaa olevat aga samas ajaperioodis sõdinud — Euroopas 106 aastat, kolooniates 12 aastat. Sellest tulevat järeldada, et prantslased on sõjakad.

Ratsadiviisi motoriseerimise poolt ja vastu. Tuuakse seisukohti selles küsimuses prantslaste, inglaste, poolakate, venelaste ja belglaste juures maksva ratsaväe organisatsiooni alusel. Ideaalne lahendus motoriseeritud ratsadiviisile olevat veel leidmata. Prants-

Tallinn, Eestimaa Kinnitus A.-S. EKA-maja Vabaduseplatsil.

laste praegune ratsadiviisi organisatsioon olevat raskepärane ja nõudvat diviisile teotsemisel head teedevõrku. Ideaalseks organisatsiooniliseks lahendamiseks tulevat lugeda säärast moodsat ratsadiviisi, kus 2-brigaadilisele ratsadiviisile juurde on antud tankettide brigaad mehhaniseeritud suurtükiväe ja tankiosadega, diviisi, mis liiklemisel ei olene teedevõrgust.

Kindral v. Kuhl: Baltimere saarte vallutamise okt. 1917. Märkmeid kindral v. Tschischvitzi teesele „Armee und Marine bei der Eroberung der Baltischen Inseln im October 1917“. Teos saab kiituse osaliseks. „Sõduris“ on teost käsitletud pikemalt 1931. a. lõpul.

Kindral E. Kalbisch: Kaotusi pealetungil ja kaitsel Maailmasõja lahingute andmetel. Pealetungilahingutes tõuseb langenute ohvitseride protsent. 1914. a. pealetungidel langenud ohvitseride oli langenute üldarvu suhtes 4,1%, 1915. a. kaitselahingutes 2,3%... 1916. a.... 2,4%... 1918... 3,9%. Andmed käivad Saksa sõjaväe kohta.

Major P. Buhle: Kas vajame veel suurtükiväe massisid? Igal asjal on piirid. Ka suurtükiväe patareide arvu diviisis ei saavat tõsta lõpmatuseni. Prantslastel olevat diviisi koosseisus kokku 30 rasket ja kergemat patareid (120 toru). Seda arvu tõsta ei olewat enam otstarbne. Liigi suur patareide arv riisuvat sõjaväelt kiire manöövri võimalused.

Ülemltn. Pusch: Autosport ja sõjapägi.

Reichsheeri elust: Kas suudavad rasked kuulipildujad neutraliseerida kergekuu-

lip. jao, kes teotseb katte tagant? Laskeülesande lahendamine.

Sõjaväelisi teateid. Eesti kohta pikem informatsioon strateegiliste teede ja lennuasjanduse suhtes. Schveits muudab jalgaväe relvastust: püssi asemele karabiin.

Sõjakirjandust. Mitmesugust. K.

N.-VENE.

Voennõi Vestnik — Nr. 1/2, 1932.

Lenini lipu all uteni võitumise ja saavutisteni. Tulevat jõuda välja maailmarevolutsioonini Lenini lipu all... kuid teostades seltsimees Stalini 6 nõuet: kõige kiiremini likvideerida isikutus (likvideatsia obezlitshki), likvideerida töötasu ühtlus j. n. e.

N. N. Haritonov: Karl Clauzevitz Sajaaastase surmapäeva puhul tuuakse välja võtteid Clauzevitz õpetusest sõjast.

Kuis võidelda suurtükiväe vastu. Millised selleks abinõud. Suurtükivägi ja laskemoona suur kulu; siit järeldusi manöövri seisundist. Tankid ja sõjagaasid kui võitlusevahendid suurtükiväe vastu.

Ülesandeist RO-le pealetungi puhul peatunud vastasele.

Kuulipildujate kompani pealetungil.

I. Mirontshik: Lennuväe koostööst eelpataljonidega.

Azarjev: Ettevalmistusest gaasisõjaks talvel, imiteeritud gaasitarvitades.

Tagala sõjamäng maastikul.

Suusaspordist Poolas ja armee ettevalmistusest talvesõjaks. 8-lhk. artikkel illustratsioonidega.

Artikleid punaarmee poliitilisest ettevalmistusest. K.

Sport.

3. diviisi suusavõistlused.

peetakse 3.—6. märtsil s. a. Tallinnas Harku—Mustamäe ümbruses. Võistlused on ühes klassis ja diviisi kaitsevälased võivad neist võtta osa piiramata arvul. Võistlusekava on koostatud järgmiselt:

3. märtsil s. a. — 10 km. suusatamine;
4. märtsil s. a. — orienteerumissuusatamine;
6. märtsil s. a. — 30 km suusatamine.

Võistlustele on välja pandud kaks diviisiülema rändauhinda: üks diviisi väeosale, kes saavutab 10 ja 30 km suusatamises kokku paremaid tagajärgi (möödunud aastal võitis auhinna esimest korda Skoutspataljon), teine — väeosale, kelle jagu tuleb orienteerumissuusatamises esikohale (möödunud aastal võitis Sakala pataljon). Peale rändauhindade on võistlustele välja pandud individuaal-auhindad: 10 km — 6 auhinda, 30 km — 10 ja orienteerumissuusatamises — esimesele kohale tulnud meeskonnale.

L—ks.

Puusärgiäri ja matusetalitus

A. Meldorf

Tallinn, V. Tartu maantee nr. 1.
Telefon (2)34-99.

Müügil alaliselt:

puusärke (puust ja metallist),
riste,

pärgi,

hauaaedu,

hauakaste j. n. e.

Ilustamine kõikide soovide kohaselt.

Antakse juhatusi. Vana-
maid kogemusi oma alal.

Alatine side välismaa matusetalit. büroodega.

Surnute saatmise korral-
dus kõikides riikides.

Kaitseorganisatsioonide vahelised suusatamisvõistlused Tallinnas.

Pühapäeval, 13. märtsil s. a. peetakse Tallinnas, Tallinna garnisoni, Kaitseliidu Tallinna ja Harju malevate ja Tallinna politsei spordiringi vahelisi 18 km suusatamise esivõistlusi. Võistlused algavad kell 1030 Tondil kadettide kasiino juurest ja võistlustee suundub Mustamäe—Harku vahelisele maa-alale.

Võistlustele organisatsioonid võivad esitada võistlejaid piiramata arvul. Organisatsioonide vaheliseks punktide arvestamiseks võetakse arvesse 36 esimest kohta. Võistlustele on välja pandud iga organisatsiooni poolt individuaalauhinnaa. L—ks.

Veeremäng Pärnu garnisonis.

Veeremängu harrastatakse Pärnus õige laialdaselt. Pärnu veeremängijad on koondunud Pärnu veeremängu klubisse Eestiklubi, Jahtklubi, Suvispordiklubi, spordiselts „Tervise“ ja Juudi seltsi gruppidega. Kaitsevälased mängivad Suvispordiklubi grupis.

27. jaanuaril s. a. püstitas Suvispordiklubi mängija härra C. Norberg uue Pärnu rekordi — 354 silma.

10. veebruaril s. a. peeti „Endia“ veererajal Jahtklubi ja Suvispordiklubi vahelisi sõprusvõistlusi, millistest võttis osa 13 mängijat Jahtklubist ja 14 Suvispordiklubist. Iga mängija viskas 60 palli. Arvesse võeti mõlema klubi kaheksa parima mängija tagajärjed. Võitjaks tuli ja evis ühiselt väljapandud rändauhinna — õllekannu — Jahtklubi, kes saavutas 4213 silma Suvispordiklubi 4111 silma vastu.

Parimaid tagajärgi saavutasid:

30. palliga: 1. kpt. H. Otmann, Suvisp., 323 s.; 2. härra M. Jürisson, Jaht., 312 s.; 3. härra O. Jürgens, Jaht., 290 s.; 4. härra A. Schanin, Jaht., 286 s.; 5. härra J. Andrekson, Jaht., 281 s.; 6. ltn. K. Kivi, Suvisp., 275 s.

60 palliga: 1. härra M. Jürisson, Jahtkl., 570 s.; 2. kpt. H. Otmann, Suvisp., 565 s.; 3. härra J. Andrekson, Suvisp., 553 s.; 4. ltn. K. Kivi, Suvisp., 549 s.; 5. ltn. M. Elendt, Suvisp., 520 s.; 6. härra A. Teetsov, Jahtkl., 519 silma.

Järgmine sõprusvõistlus peetakse Eestiklubi ja Jahtklubi gruppide vahel. E—dt.

SISUSTIK: Vabariigi 14. aastapäeva puhul. — Vaatleja. Tagavaraväe ohvitseride auastmetes kõrgendamisest. — A. Traksmann. Mida peaksime muutma meie jalaväe vähemate üksuste organisatsioonis ja võitluseviisides. — R. Meie julgeoleku aluseid. — A. N. Desarmeerimise konverentsilt. — V. Riiberg. Veel vastupanusõlmedest. — R. Maasing. Hiina—Jaapani konflikti tagapõhi. — Öhu- ja gaasikaitse alalt. — Taktika alalt. — K-ts. Jenghiz Khani jälgedes. — Ke. Vana armee j. m

Vastutav toimetaja kolonel A. TRAKSMANN. Väljaandja „Sõdur“, Tallinn, Toompeal, Toomkooli tän. 7.

Lugupeetud mööblitarvitajad!

Ostu ja tellimiste puhul palume
küllastada

Ed. Donald'i
mööblitööstust ja äri
Narva mnt. 31.

Töö headuse ja vastupidavuse suhtes
rahuldute täiesti.

Raamatud igalt teaduse alalt
eriti

sõjateaduslist kirjandust

vene-, saksa-, inglise- ja prantsuse keeles

soovitab suures valikus

KLUGE & STRÖHM'I raamatukauplus
Tallinn, Pikk tän. 9. Kõnetr. 429-46.

Tellimised ja järelepärimised täidetakse viibimata.
Nimekirjad hinnata.

ETK
WEIN

KES MAITSEB
SEE KIIDAB

MÜÜGIL IGA POOL

EESTI
ELEKTRIMASINATE-EHITUSE A/S.
END.

„VOLTA“

TALLINNAS, SOO 27.

Telef.: 426-12 kella 8—16
426-13 pärast kl. 16 dir. C. Stark.
426-14 „ „ 16 töökojad.

ESINDAJAD:

Tartus, Paul Lall, Promenadi 7.
Viljandis, Tõnis Parri, Lossi 31.

Generaatorid, dünamomasi-
nad, elektrimootorid, lülitus-
seaded, ventilaatorid, kütte-
aparaadid, rauast ribitorud,
põletispuude saed, auto-
maatselt töötavad veepum-
bad, piimapumbad.

[Kaubamaja

H. O. Valdmann

Tallinn, Raekoja pl. 16.

Telefon 429-11.

Kaubamärgiga „MARS“ müügilolevad

oa-, kakao- ja viljakohvi segud

on kosutavad ja maitavad.

Iga päev värskelt põletatud kohvi.

Suur valik

**maiustusi, veine,
napse ja likööre.**

Kõiksugu koloniaalkaubad.

Rikkalikus valikus:

kõiksugu riidekaupu:

siid-, sammet-, tweed-, villaseid ja puuvilla-
seid kleidiriideid; pesukaupu kodu- ja
välismaa vabrikutest; rikkalikus valikus
pudukaupu. — Hinnad mõõdukad.

A.-S. Ühend. Manuf. kauplused,

end. J. JEGOROV.
Raekojaplatsil 18.

Kõige kasulikumalt ja soodsamalt ostate oma

mööbli

VEENUS'e

juurest.

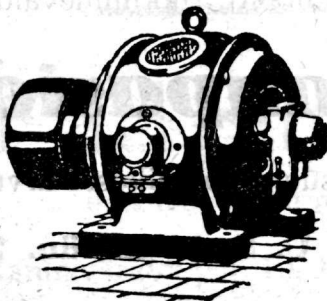
Töö headus rahuldab ka
kõige nõudlikuma ostja.

MAKSUTINGIMUSED SOODSAD.

Äri Narva maant. 19.
Tehas Magasini 3-b.

Tallinn.

Tel. (20)404.

Elektrotehnika-büroo

V. ENGEL

TALLINNAS, Pikk tän. 45, kõnetraat 444-53.

**Elektri-mootorid, armatuurid, lambid
ja igasugu elektri- ja raadiotarbed.**

Elektrivalgustuse ja jõu- sisseseade tööd ja jõu-
jaamade sisseseadmised.

ühte Tallinna suurim valik

KONSERVE

Eriti kaitseväelastele:

Kanepraad kapsaga
Kanapoeë, praetud
Borshi-supp
Kasseli Ripsper

Autosõitudel, jahil ja laagris soojendate karpi ainult 15—20 min. ja ülimatev toit on valmis.

V. Demin

Viru 1. Tel. 455-04

Aleksander Volke

Vorstitööstus

Müüb lihasaadusi ja vorste suurel kui ka väikesel mõõdul.

Müügikohad:

Jakobsoni tän. 18
 Uus turg, tõldades

Plekitööstus

G. LINHOLM

Tallinn, V. Kalamaja tän. 32.
 Telefon 439-93.

Suurim ja täielikum oma sisseseadelt Eestis.

Valmistab igasugu plekkartikleid ja teeb kõiksugu väljastantsimistöid nii trükitud, värvilisest kui ka valgest plekist.

Hinnad mõõdukad.

Osaühisus

Tallinna külmetushoone

Võtab hoiule

kõiksugu
 kiiresti rikkiminevaid

kaupasad

suurel ja väikesel arvul

Tallinn, U. Sadama tän. 2.

Kinnitusselts „MAJA“

Tallinna Majaomanikkude Panga juures, Tallinnas, Harju 29.
Telefon 444-00.

Toimetab soodsatel tingimustel

**tule-, murdvarguse-
ja klaasi kinnitusi.**

Hoidke vaevaga kogutud varandust, seda kinnitades K.-S. „Majas“ Harju 29.

Esindajad:

Tartus, Suur-turg 3. Pärnus, Majaomanikkude Pank, Türi l, Paide 3.

**Kõiki sorti hõõveldatud ja
hõõveldamata**

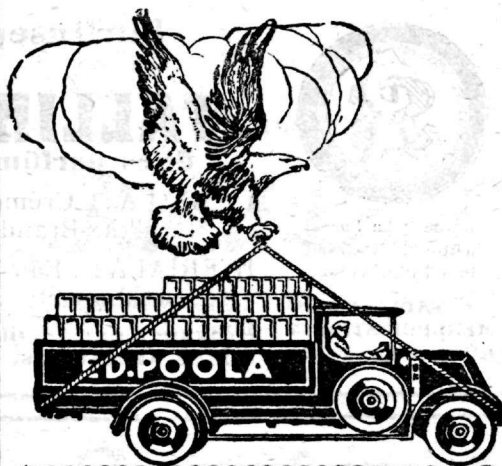
ehitusmaterjali

soovitab saeveski ja
ehitusmaterjalide ladu

Karl Simon

end. Konst. Jürgens

Rannavärava pst. 19, tel. 441-53.

**AUTO-TRANSPORT
ED. POOLA**

Tallinn, Lauupeo tän. 22.

Telef. 306-23, 306-24.

„RENAULT“ veoautod, kandejõuga
1½–10 tonni, õhukummidel, võimalda-
vad mööblite ja kõigi muude raskete vee-
tavate asjade kiiresti ja tervelt kohale
transporteerimise.

Tellimisi võetakse vastu igal kellanjal,
raakusele ja kaugusele vaatamata.

EESTI MAAPANGA

8% ümberlaenustamise pantkirjade
ostmine on käesoleval ajal

kindlam ja kasulikum

HOIUSUMMADE paigutamise viis.

PANTKIRJADE OMANDAMISE
SOOVIAVALDUSED ESITADA
EESTI MAAPANGALE.

PANTKIRJAD kannavad 8% aastas.
KUPONGIDE tasumine sünnib kaks
korda aastas, 1. juunil ja 1. dets.

EESTI MAAPANK.

Põllumajanduslik

O.-ü. „OVO“

ostab piiramata arvul aasta ümber

kanamune

ja maksab kõrgemat päevahinda

Jaoskonnad igas maakonnalinnas
ja kogumispunktid üle maa

KONTOR: Tallinn, Suur Karja 18-d.

Telefon 445-71, 447-53.

KESKLADU: Tallinn, Estonia pst. 13.

Telefon 307-25.

Telegrammid „OVO“ Tallinn.
postkast.

Kuldauraha Pariisi
näitus. 1924. Grand
Prix Tallinnas 1925.

TALLINN,
MEREPUUESTEE 15
KÖNETRAAT 304-26

Piiritusepuhastamise vabrikute o.-ü.

(Rosen & Ko.)

„TALLINNA VIINAVABRIK“
ühes parfümeeria ja kosmeetika osakonnaga.

I ERIALA: Crème de Mandarine, Kümmel, Pomerants, Vene
vodka, Brandi V. S. O., ***, **, Standart Extra jne.

II ERIALA: Eau de Cologne — triple, double, aux fleurs,
hambapasta „Sanadont“, puuder jne.

Kõiksugu napsid, liköörid ja nalifkad on saadaval kõikides suure-
mates kauplustes, restoranides ja suuremal arvul vabriku laos.

G. BIRK'I

auruvärvimise ja keemilise puhastuse tööstus
Asutatud 1820. a.

TALLINN, Maakri tän. 23, telef. 309-18. Raekoja pl. telef. 429-28.

Värvimine, vanutamine, sheerimine, dekateerimine ja
pleekimine. Ülikondade, kleitide, palitute, siidiriiete jne.

keemiline puhastus.

Pressimine Ameerika Hoffman's meetodi masinatega.

Taskukellad

Käekellad

Stopperid

Chronographid

Auhinnad: Karikad, peek-
rid hõbedast ja alpakkast

Kristall peenema lihviga

O.-Ü.

I. RUBIN

Asutatud 1880. a.

TALLINNAS, Viru tän. 17,
telefon 447-36.

Mööbli äri ja tööstus

I. KALLO

Tallinn, S. Karja 18,
Kõnetr. 446-89.

Soovitab oma rikkalikust vali-
kust kõiksugu

mööblit
ja toa sisseseadeid.

Hinnad mõõdukad.
Järelmaks võimaldatud.

Café
Heinmann

Tallinn, Pikk tän. 11

Tel. 432-46

Mugavam ja soliidsem koosviibimise
koht pealinnas.

Mängib kontsert-trio kella 12 — 2 l.
ja 5 — 10 õhtul.

Sants

igal kesknädalal, laupäeval
ja pühapäeval.

Algus kell 1/2 10 õhtul.

I järgu võõrastemajad
Tallinnas

„Kuld Lõvi“

Harju tän. 40. Telefon 426-27.

„Peterburg“

Rataskaevu tän. 7. Tel. 426-33.

Toad Ekr. 3.— kuni 10.—
Telefonid tubades.

Gustav Pihlakas

**Paberikaupade, kirjaümbrikute,
kõitmise ja lineerimise tööstus.**

TALLINNAS, Vaksali puistee 2.

Telef. 434-79, 429-65.

Valmistab ja müüb:

Kirjaümbrikke igas suuruses ja värvis, voodriga ja ilma. Postkaardi- ja amatöör-albume suures valikus, lihtsatest kuni kallihinnaliste nahkõideteni. Konto-raamatuid igas liniatuuris. Kopeerraamatuid. Registraatoreid. Kiirõmblejaid. Aktikaani. Kaustikuid. Dokumentide mappe. Kirjaplokke. Ilupaberit mappides. Block-notesid. Postpabereid, lihtsaid ja linaseid. Kirjaaluseid. Kirjamappe, Paberikorve. Teadaannete lehti igas kaustas. Kuldkirjatrukki. Ilukõiteid.

Töö võistlemata headuses.

Hinnad mõõdukad.

Eesti Paberi A.-S.

TALLINNAS, Lai tän. 11.

Telefonid:	juhatuse	438-96
	raamatup. osak.	438-97
	müügi osakond	438-98
	ladu	438-99

**Toimetab järgmiste paberivabrikute
toodete müüki Eestis:**

Põhja Paberi & Puupapi Vabrikute A.-Ü. Tallinnas,
A.-S. Tallinna Paberivabrik E. J. Johanson, Tallinnas,
A.-S. Türi Paberi & Puupapivabrik, Türil,
A.-S. Paberivabrik „Koil“, Kohilas.

Narva Kalevi Manufaktuur

endine parun A. L. STIEGLITZI kalevivabrik, Narvas. Asutatud 1847. a.

Suures valikus

Kaitsevaelaste mantli- ja ülikonnariided teenistuse- ja esitusevormidele, kaitseliitlaste diagonaal ja kalev, uuemad moodsad sügise- ja talvepalituriided, meeste ülikonnariided, koolilaste ülikonna- ja mantliriided.

Ladu en gros:

TALLINN, Jaama tän. nr. 11. Telefonid: 446-36 ja 446-38.

Kauplus:

NARVAS, Kalevivabriku juures. Telefon 26. Avatud igal äripäeval kella 9—12 ja 14—17.

Iga tõsine isamaalane ostab ainult kodumaal valmistatud kaupa, vähendab seega tööpuudust ja hoiab ära valuuta kohutavat väljavoolu välismaale!

Kaitsevägi ja kaitseliit

ostavad

kõik lihasaadused

kõige soodsamatel tingimustel

ÜHISUS

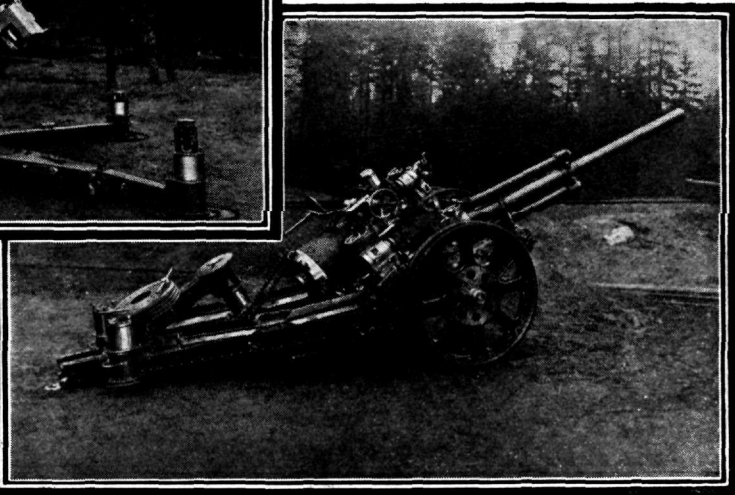
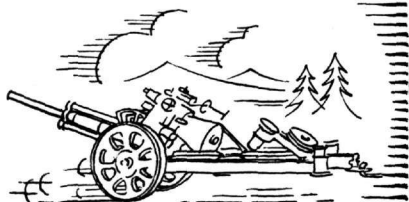
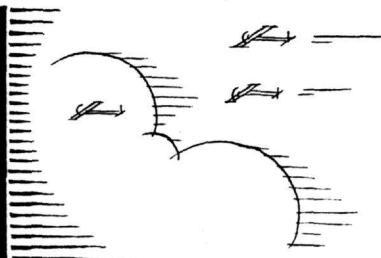
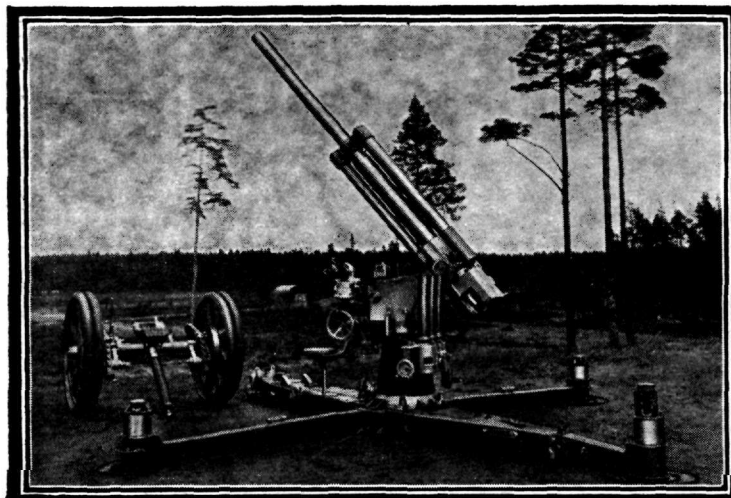
„ESTONIA EKSPORTTAPAMAJADELT“

TALLINNAS,

Suur Tartu maantee nr. 79, telefon 309-53 ja 305-51.

BOFORS

KAITSE VARUSTUS

7,5 sm ÕHUKAITSE SUURTÜKK L/50

Seda suurtüki-tüüpi valmistatakse
kaliibris 5—10,5 sm algiirusega
750 ja 950 mtr/sek. vahel

Aktiebolaget BOFORS
BOFORS, ROOTSI